Estadística Econòmica
Sectors industrials

3. La indústria química

Generalitat de Catalunya
Institut d'Estadística de Catalunya

Estadística Econòmica
Sectors industrials

3. La indústria química

Generalitat de Catalunya
Institut d'Estadística
de Catalunya R. 50.961

Antoni Lladó i Gomà-Camps
Ramon Roig i Solé

Coordina:

Generalitat de Catalunya
Departament d'Indústria,
Comerç i Turisme
Secretaria General
Gabinet Tècnic

Institut Català de Bibliografia. Dades CIP (revisades per al vol. 2)

Estadística econòmica. Sectors Industrials
Conté: 1. Tèxtil, confecció i pell -- 2. Fusta i moble -- 3. La indústria química
A la portada del vol. 1: Centre d'Informació Tèxtil i de la Confecció
ISBN 84-393-4362-0 (o.c.)
I. Catalunya. Departament d'Indústria, Comerç i Turisme. II. Institut d'Estadística de Catalunya III. Centre d'Informació Tèxtil i de la Confecció.
1. Catalunya - Indústries - Estadístiques
338.45(467-1) : 31

Edició:
Institut d'Estadística de Catalunya
Col·lecció: Sectors industrials
Coordinació: Departament d'Indústria, Comerç i Turisme. Gabinet Tècnic
1a. edició: Barcelona, maig 1999
Tiratge: 400 exemplars
Correcció lingüística: Susanna Esquerdo
ISBN: 84-393-4362-0 (obra completa)
ISBN: 84-393-4761-8
Dipòsit legal: B-13.704-1999

PAPER ECOLÒGIC

Sectors industrials

Vol. 3 La indústria química

Sectors industrials
Vol. 1. *Tèxtil, confecció i pell*
Vol. 2. *Fusta i moble*
Vol. 3. *La indústria química*

Autors: Antoni Lladó i Gomà Camps i Ramon Roig i Solé

Suport estadístic: Institut d'Estadística de Catalunya

Índex

1. Introducció 7

2. El sector químic a la Unió Europea 9

3. El sector químic a Espanya 17

4. La indústria química a Catalunya 29

1. Introducció

El treball que tot seguit es presenta pretén arribar a obtenir una fotografia de la realitat actual de la indústria química a Catalunya. Els sectors objecte d'estudi són aquells que conformen la indústria química en sentit ampli, i que poden resumir-se en els sectors següents: la química bàsica, la fabricació de pesticides i altres productes agroquímics, la fabricació de pintures, vernissos i revestiments similars (i també tintes d'impremta i massilles), la farmaquímica, la fabricació de sabons, detergents i altres articles de neteja, i també la fabricació de perfums i altres productes de neteja i higiene, la fabricació d'altres productes químics, la fabricació de fibres artificials i sintètiques, la química de transformació de cautxú i matèries plàstiques i la fabricació de pasta de paper i la seva transformació en paper i cartró.

Per tant, i des del punt de vista de la Classificación Nacional de Actividades Económicas (CNAE) de l'any 1993 resulten objecte d'estudi les activitats incloses sota els epígrafs 24-Indústria Química, 25-Fabricació de productes de cautxú i matèries plàstiques, com també el sector 21.1, que inclou la fabricació de pasta de paper, paper i cartró.

Per al desenvolupament de tota la tasca que aquí es presenta ens hem basat, entre d'altres, en el conjunt d'estadístiques sectorials publicades per l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT) i l'Institut Nacional d'Estadística (INE). No obstant això, la modificació que l'any 1993 es va realitzar de la classificació de les activitats econòmiques ens ha impedit aportar dades concretes de producció i ocupació d'anys anteriors per als diferents subsectors de la indústria química. La breu perspectiva històrica de les principals dades econòmiques es resol, en part, amb l'aportació de diferents comentaris que intenten, precisament, ampliar aquesta perspectiva històrica i identificar amb més claredat quina és la situació actual dels diferents subsectors.

2. El sector químic a la Unió Europea

2.1. Una visió de conjunt

A principis de la dècada actual la indústria química a la Unió Europea integrava unes 38.800 empreses d'una dimensió mitjana força reduïda. Hom calcula que el 79,9 % d'aquests establiments ocupaven menys de 20 persones. Tanmateix el nucli central de la producció i ocupació es concentra en les empreses de més de 100 treballadors. De fet, aquest nucli d'empreses, un 6,8 % del total, concentra el 86,4 % de les vendes i el 81,9 % de la força de treball.

Dimensió dels establiments químics a la Unió Europea.
Any 1992

Interval de treballadors	% sobre nombre establiments	% sobre ocupació total	% sobre xifra vendes
Menys de 20	79,9	7,2	5,3
De 20 a 99	12,3	10,9	8,3
Més de 100	6,8	81,9	86,4

Font: Eurostat

L'estructura empresarial del sector està determinada per la presència d'una sèrie de grups empresarials molt potents, de naturalesa transnacional, que dominen la major part de la producció i concentren proporcions molt elevades dels intercanvis comercials exteriors. Les enormes economies d'escala amb les quals s'enfronta el sector i també la rellevància dels processos verticals d'integració expliquen aquesta estructura empresarial.

Per subsectors, la dimensió més important correspon a les indústries químiques de base que normalment integren verticalment la producció de béns intermedis i també de consum final. També és força important la dimensió en la indústria farmacèutica. En canvi, en els transformats de cautxú i, especialment, en els plàstics, la dimensió dels grups empresarials és sensiblement inferior.

Pel que fa a les principals empreses a nivell mundial, el sector està liderat per la nord-americana E.I. Dupont de Nemours, mentre que l'alemanya Hoechst és la primera empresa europea. D'entre les trenta primeres empreses mundials, s'hi compten quinze empreses europees, deu dels Estats Units i la resta japoneses. Per subsectors, i al marge de l'abast multisectorial que tenen la majoria d'aquestes empreses, cal destacar el lideratge nord-americà en la química en sentit restringit, fet que es repeteix en la indústria de sabons, detergents i perfumeria. La indústria del cautxú, en canvi, està dominada per l'empresa japonesa Bridgestone. Finalment, dins la indústria farmacèutica la fusió entre Ciba-Geigy i Sandoz, de la qual ha nascut la nova empresa Novartis, ha portat el lideratge del sector cap a Europa.

En l'àmbit europeu, i des d'una perspectiva multisectorial, les empreses líders són, al marge de Hoechst, la BASF i la Bayer. Dins la indústria farmacèutica, les empreses europees de més facturació són, en primer lloc, la suïssa Novartis (29.310 milions de dòlars) i, a continuació, la també suïssa Roche i les britàniques Glaxo-Welcome i Smithkline & Beecham, amb facturacions superiors als 10.000 milions de dòlars l'any 1996.

Les trenta principals empreses químiques mundials
Any 1996

			Milions de dòlars			% variació anual	
Ordre	Empresa	País	Ingressos	Beneficis	Plantilla	Ingressos	Plantilla
1	E.I. Dupont de Nemours	EUA	39.689	3.636	97.000	5,5	-7,6
2	Procter & Gamble	EUA	35.284	3.046	103.000	5,5	3,8
3	Hoechst	Alemanya	33.839	1.408	147.862	-7,1	-8,5
4	BASF	Alemanya	32.410	1.854	103.406	0,5	-3,0
5	Bayer	Alemanya	32.298	1.811	142.200	3,8	-0,5
6	Novartis	Suïssa	29.310	1.864	116.178	127	...
7	Johnson & Johnson	EUA	21.620	2.887	89.300	14,7	8,5
8	Dow Chemical	EUA	20.053	1.907	40.289	-4,3	2,0
9	Merck	EUA	19.828	3.881	49.100	18,9	8,6
10	Bridgestone	Japó	17.999	647	92.458	0,4	3,4
11	Rhône-Poulenc	França	16.774	756	75.250	-1,3	-8,8
12	ICI	Regne Unit	16.428	429	63.300	1,4	-0,8
13	Mitsubishi-Chemical	Japó	15.379	-106	28.933	-9,9	-4,1
14	Bristol-Myers Squibb	EUA	15.065	2.850	51.200	9,4	5,8
15	Michelin	França	14.364	565	119.780	6,0	4,7
16	American Home Prod.	EUA	14.088	1.883	59.747	5,3	-7,7
17	Akzo-Nobel	Països Baixos	13.307	782	70.700	-0,6	1,3
18	Norsk Hydro	Noruega	13.151	962	35.400	4,6	9,4
19	Good Year Tyre	EUA	13.113	102	88.903	-0,4	1,7
20	Glaxo Wellcome	Regne Unit	13.025	3.119	53.460	62,8	-1,7
21	Roche Holding	Suïssa	12.916	3.154	48.972	3,7	-3,0
22	Smithkline-Beecham	Regne Unit	12.376	1.616	52.900	11,8	1,0
23	L'Oréal	França	11.795	684	43.158	10,3	8,1
24	Asahi Chemical Industry	Japó	11.467	225	26.721	-8,5	-5,1
25	Pfizer	EUA	11.306	1.929	46.500	12,8	6,2
26	Abbot Laboratories	EUA	11.014	1.882	52.817	10,0	5,1
27	Henkel	Alemanya	10.831	296	46.665	9,3	12,0
28	Sekisui Chemical	Japó	10.497	276	19.437	-5,8	2,5
29	CEA-Industrie	França	10.388	325	43.587	-1,3	-1,6
30	Solvay	Bèlgica	n.d	n.d	n.d	n.d	n.d

Font: Fortune i elaboració pròpia

En qualsevol cas, cal assenyalar que les catorze primeres empreses europees dins el rànquing mundial concentraven, l'any 1996, el 55 % de la facturació i el 60,1 % dels llocs de treball de les trenta empreses químiques de facturació més elevada. En el context europeu, la importància d'aquest fenomen de concentració quedaria palesa en la mesura que les primeres quinze empreses químiques comunitàries aplegaven gairebé la meitat de la facturació i de l'ocupació del sector a la Unió Europea.

Tot i així, i des d'una perspectiva territorial, la indústria química es troba força concentrada. Alemanya és, sens dubte, el país en el qual aquest sector té més importància relativa, ja que hom estima que gairebé un terç del valor afegit del sector a la Unió Europea es genera en

aquest país. Al marge d'Alemanya, França i el Regne Unit, amb un 17-18 % del VAB total són els membres de la UE en els quals el sector té una certa rellevància. El valor afegit del sector químic a Espanya ve a representar un 7,1 % del total de la UE.

Distribució del Valor Afegit de la Indústria química a la Unió Europea
Any 1994

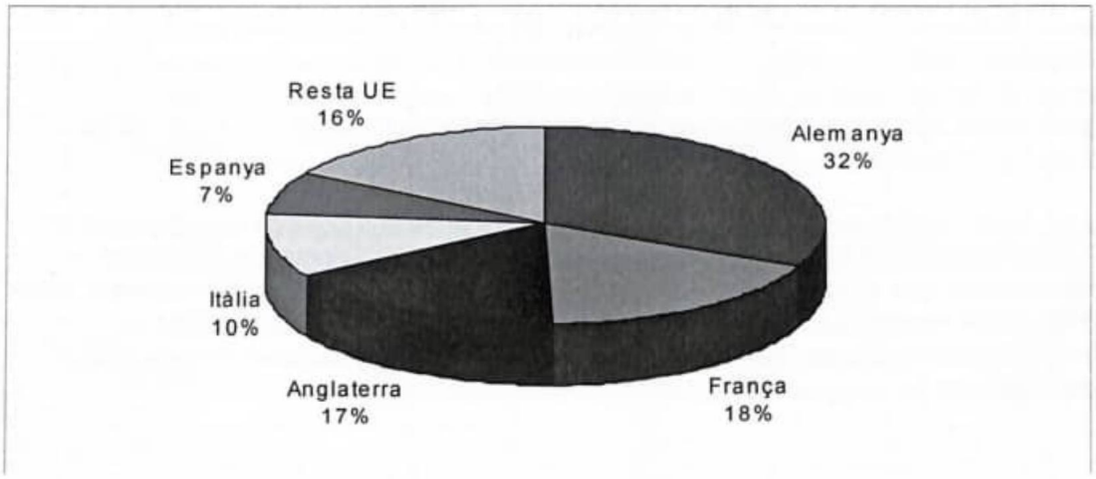

Font: Eurostat

En termes d'especialització, Irlanda, Bèlgica, els Països Baixos i França són les economies en les quals la química té una participació relativa més gran en relació amb el conjunt de la indústria manufacturera. Al Regne Unit, Espanya i Alemanya, el pes relatiu del sector sobre el conjunt de la indústria s'assimila a la mitjana de la indústria europea. Per contra, finalment, a Itàlia i Portugal el nivell d'especialització és relativament inferior.

El sector químic és, d'altra banda, un dels conglomerats més importants del teixit industrial europeu, pràcticament la primera indústria de la Unió. L'any 1995, el valor de la producció del sector, inclosos el cautxú i els transformats plàstics, se situava a l'entorn dels 470.000 milions d'ecus i la població ocupada superava els 2.600.000 treballadors. D'altra banda, el sector apareix fortament obert a l'exterior ja que la proporció exportada de la producció interior se situa en el 16,6 % i el pes relatiu de les importacions queda en un 12,3 %, uns valors que, tanmateix, canvien notablement segons el subsector.

2.2. Evolució recent

La tendència general del sector químic els darrers anys ha seguit, en línies generals, la del conjunt del sector industrial. Des de la perspectiva d'estructura empresarial la trajectòria ha estat definida per una estratègia important de fusions i adquisicions que, si bé es va alentir en els moments de més feblesa del mercat, es va reprendre amb força un cop superada la recessió del 1993. D'aquesta manera, l'estructura organitzativa i de propietat de les empreses ha experimentat canvis substancials els darrers anys amb operacions de gran relleu, com la ja esmentada de Ciba i Sandoz per donar lloc a Novartis.

D'altra banda, la forta presència d'empreses multinacionals en el sector fa que la producció química estigui sotmesa a un notable procés de deslocalització, orientat principalment cap al mercat del sud-est asiàtic on la demanda presenta un ritme d'expansió clarament superior al del mercat europeu. D'aquesta manera gran part de la força de treball de les grans transnacionals europees presta els seus serveis fora de la Unió Europea.

En aquest sentit, els elevats costos de producció que se suporten a Europa juntament amb la legislació més restrictiva en qüestions de medi ambient té, a priori, un efecte negatiu sobre el nivell d'activitat i ocupació del sector a Europa en benefici de les regions que acullen les noves

inversions de les empreses transnacionals. Aquest fenomen té una repercussió negativa no tan sols pel nivell d'exportació de la Unió Europea, sinó també per a la producció interior en la mesura que les capacitats, ara com ara, excedentàries de les noves localitzacions industrials flueixen cap al mercat europeu i entren en competència amb les unitats productives establertes en el nostre mercat.

Des del punt de vista de l'activitat, el sector tampoc no s'ha sostret al cicle de la indústria des de principis d'aquesta dècada. Tanmateix, la particularitat del negoci químic i la complexa naturalesa del sector no ha donat lloc a un perfil perfectament coincident amb el del conjunt del sector industrial. Ni les èpoques de major recessió industrial han coincidit amb un declivi constant i generalitzat de l'activitat química en conjunt ni tampoc el moment ni la intensitat de la recuperació han estat paral·lels.

Una mirada a l'evolució de la producció química dels darrers anys ens posa de manifest com a finals de 1989 s'acaba el fort cicle alcista del sector iniciat l'any 1985, i comença aleshores un període d'estancament que va derivar, finalment, en una caiguda de la producció en termes reals l'any 1993. El to menor de la demanda, en particular en sectors com l'automòbil o la construcció, i l'estabilitat moderada de preus en el sector no van fer possible un sosteniment de l'activitat, especialment en un context d'indústria sobredimensionada.

Indústries químiques, fibres artificials, cautxú i plàstics
Anys 1990-96. Milers de milions d'ECU

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996 (*)
Dades bàsiques Química i fibres							
Producció	287,4	290,5	294,8	290,6	314,0	345,7	370,0
Consum aparent	276,3	278,3	281,6	267,1	288,5	321,1	350,0
Exportacions	45,0	47,8	50,1	59,5	66,8	72,1	70,0
Importacions	33,9	35,6	36,9	36,0	41,3	47,5	50,0
Saldo comercial	11,1	12,2	13,3	23,5	25,5	24,6	20,0
Taxa de cobertura	132,8	134,4	136,0	165,1	161,7	151,9	140,0
% Export/Prod	15,7	16,5	17,0	20,5	21,3	20,9	18,9
% Import/ Consum	12,3	12,8	13,1	13,5	14,3	14,8	14,3
Ocupació (milers)	1.765,4	1.743,4	1.707,9	1.641,5	1.583,3	1.532,2	1.580,0
Dades bàsiques Cautxú i plàstics							
Producció	102,5	107,0	109,9	106,2	114,1	126,4	141,3
Consum aparent	99,3	104,5	107,6	103,1	110,9	122,8	137,6
Exportacions	10,5	10,7	11,3	12,3	13,8	15,0	14,9
Importacions	7,3	8,2	8,9	9,3	10,7	11,5	11,3
Saldo comercial	3,6	3,2	2,5	2,3	3,0	3,4	3,6
Taxa de cobertura	143,0	130,3	125,9	133,0	129,5	130,8	132,1
% Export/Producció	10,2	10,0	10,2	11,6	12,1	11,9	10,6
% Import/ Consum	7,4	7,9	8,3	9,0	9,6	9,3	8,2
Ocupació (milers)	1.138,7	1.139,1	1.112,6	1.059,3	1.054,2	1.071,8	1.090,0
Total sector químic							
Producció	389,9	397,5	404,7	396,8	428,1	472,1	511,3
Consum aparent	375,6	382,7	389,1	370,3	399,4	443,9	487,6
Exportacions	55,5	58,5	61,4	71,8	80,6	87,1	84,9
Importacions	41,2	43,8	45,8	45,3	52,0	59,0	61,3
Saldo comercial	3,6	3,2	2,5	2,3	3,0	3,4	4,4
Taxa de cobertura	134,6	133,6	134,0	158,6	155,1	147,8	138,5
% Export/Prod	14,2	14,7	15,2	18,1	18,8	18,5	16,6
% Import/ Consum	11,0	11,4	11,8	12,2	13,0	13,3	12,6
Ocupació (milers)	2.904,1	2.882,5	2.820,5	2.700,8	2.637,5	2.604,0	2.670,0

NOTA: (*) Estimació

Font: Panorama de la Indústria Comunitària i elaboració pròpia

La química, el cautxú, i el plàstic, i la indústria manufacturera a la Unió Europea
Anys 1990-96. Índex de Producció Industrial

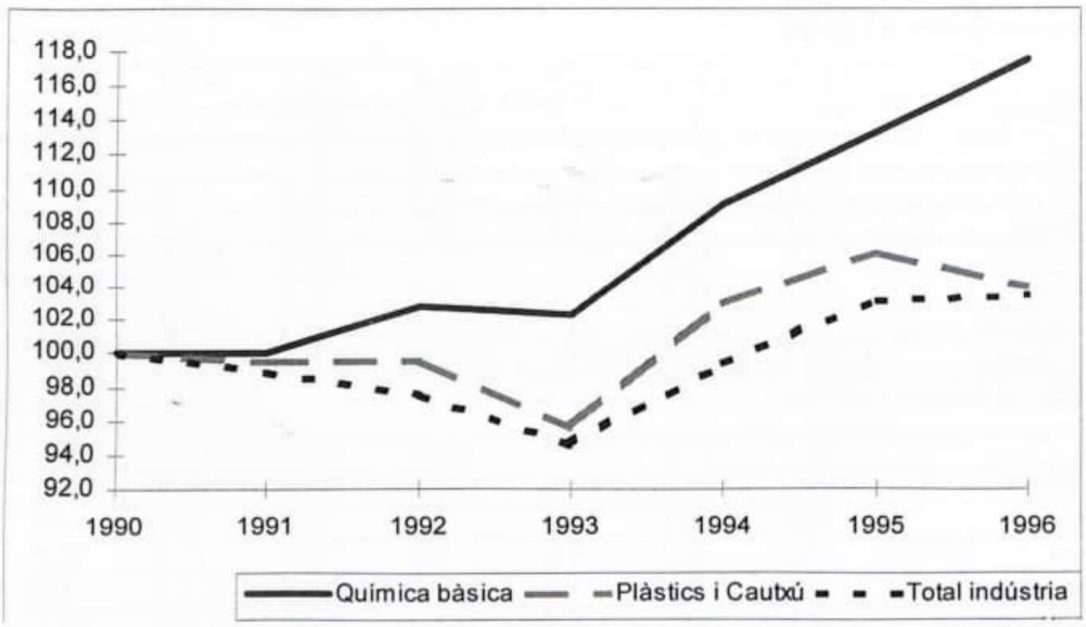

Font: Eurostat

La recuperació progressiva dels preus en el sector a partir de l'any 1993 va permetre una represa de l'activitat tant en la química pròpiament dita com en el sector dels plàstics i el cautxú. Aquesta onada alcista, però, va tenir un fre a començaments del 1995, induït, en bona part, pel to menor de la demanda, però també per la incidència de la forta acumulació d'estocs de l'any precedent. Tot i així, el clima econòmic favorable posterior va donar lloc a una recuperació de l'activitat tant el 1996 com en la major part del 1997, exercici en el qual la menor pressió dels preus semblava anticipar una nova davallada en el cicle.

Addicionalment, la indústria química ha hagut de fer front en aquest període a un deteriorament clar del seu saldo exterior malgrat que es manté com a primera àrea exportadora mundial. La pressió exterior en els productes químics de base ha estat intensa, atesa la sobrecapacitat mundial de producció i tenint en compte que la possibilitat efectiva per a augmentar les quotes d'exportació no es va fer realitat fins que un conjunt de monedes de la UE van experimentar intensos processos de depreciació que van fer factible una major competitivitat a nivell mundial. Tanmateix, la crisi viscuda per les economies asiàtiques els darrers mesos del 1997 pot incidir directament en la balança comercial química de la Unió Europea a causa del fort augment de competitivitat dels productes asiàtics (des del punt de vista de les importacions) i per les dificultats d'exportar derivades de la pèrdua de poder adquisitiu de les monedes d'aquella zona.

En qualsevol cas, el perfil descrit de l'activitat en el sector químic els darrers anys ha tingut efectes negatius sobre l'ocupació en el sector, en particular a partir del 1992 i, especialment, el 1993. Entre els anys 1990 i 1996 el nombre total de llocs de treball en el sector ha disminuït en un 8,1 %, seguint la tònica general d'ajust de plantilles en el sector industrial. Aquest ajust ha estat més intens en el sector químic en sentit estricte que no pas a la indústria dels transformats plàstics i de cautxú, però en total s'han perdut més de 300.000 llocs de treball en aquest període.

De tota manera, les línies generals traçades per al sector químic en conjunt no són estrictament extrapolables a les diferents branques d'activitat que s'apleguen sota aquest conglomerat enorme i divers. Cada subsector, i dintre de cadascun d'ells, les diferents línies d'activitat han mostrat comportaments singulars, encara que difícilment han evitat la davallada dels primers anys de la dècada dels noranta i han viscut de forma diferenciada la recuperació. En qualsevol cas, caldria destacar que, dins la química, el comportament més regular i menys sensible al

cicle econòmic ha estat el de la indústria farmacèutica, que ha progressat sostingudament els darrers anys.

3. El sector químic a Espanya

3.1. Una visió de conjunt

La indústria química aplega en el conjunt de l'Estat uns 7.500 establiments industrials d'una dimensió mitjana força reduïda. Hom calcula que el 89 % d'aquests establiments ocupen menys de 50 persones. El nucli central de la producció i ocupació es concentra en les empreses de més de 100 treballadors. De fet, aquest nucli d'empreses concentra el 64,8 % de la producció i el 53,1 % de la força de treball.

Dimensió dels establiments químics
Any 1994

Interval de treballadors	% sobre nombre establiments	% sobre ocupació total	% sobre producció bruta
Menys de 50	88,7	33,6	22,0
De 51 a 100	5,4	13,3	13,2
De 101 a 500	5,3	34,8	41,4
Més de 500	0,6	18,3	23,4

Font: Ministeri d'Indústria i Energia

En general, l'estructura empresarial del sector està determinada per la presència d'una sèrie de grups empresarials molt potents, la majoria dels quals tenen participació majoritària o total de capital estranger, que dominen la major part de la producció i concentren proporcions molt elevades dels intercanvis comercials exteriors.

En aquest sentit, hom estima que les primeres 50 empreses químiques concentren el 75,8 % de la facturació del sector i ocupen al voltant del 73,4 % dels treballadors. Pel que fa al comerç exterior, aquest nucli empresarial és el responsable de més del 60 % de les exportacions. Finalment, només unes 20 empreses d'aquest grup capdavanter tenen majoria de capital espanyol.

Principals grups químics a Espanya

Grup d'empreses	Principals empreses
REPSOL	Repsol Química, General Química, Hispano Química, Petronor, Asfaltos Españoles, Polidux
CEPSA	Interquisa, Krafft, Resinas Sintéticas (RESISA), PETRESA, LUBRISUR, CESQUISA, Productos Asfálticos (PROAS), DERPROSA, ASESA, Ertoil
ERCROS	Erkimia
BAYER	Bayer Hispania Industrial, Química Farmacéutica Bayer, Agfa-Gevaert, Dystar España
SOLVAY	Solvay, Duphar Farmacéutica, Hispavic Industrial, Manhusa, Solvay Interox, Solvay Farma
ARAGONESAS	Aragonesas Industria y Energía, Aiscondel, Ind. Transformadoras del Plástico, Poliglás, Tartárico y derivados, Elaborados del caucho
UNILEVER	Lever España. Elida Gibbs, Quest International, Unichema Ibérica, Elizabeth Arden, Unipath
HOECHST	Hoechst Marion Russell, Messer Carburos, Herberts Esp., Dystar España, Celanese Iberica, Wacker Química, Hostalen Polietileno, Vianova Resins, Ticona Ibérica, Centeon
BASF	Basf Española, Basf Pinturas y Tintas, Curtex, Chemag, Elastogran, Critesa, Laboratorios Knoll
CARBUROS METÁLICOS	Esp. de Carburos Metálicos, Carburos del Cinca, Messer Carburos, Oxígeno de Levante, Química Básica
ICI	ICI España, ICI Farma, ICI Paints, Stauffer Ib., Tioxide Europe
FERRER	Ferrer Internacional, Interquim, Serolab, Zoster, Novag
ESTEVE	Laboratorios Esteve, Esteve Química, Isdin
RHÔNE POULENC	Rhône Poulenc Química, Rhône Poulenc Fibras, Rhône Poulenc Agro, Nyltech Química, Rhône Poulenc Rorer
NOVARTIS	Novartis Consumer Health, Novartis Farmacéutica, Novartis Agro, Biochemie

Font: Ministeri d'Indústria i Energia

Des d'una perspectiva territorial, la indústria química es troba força concentrada. Catalunya, és, sens dubte, la comunitat autònoma on aquest sector té més importància relativa, ja que hom estima que concentra gairebé el 41,4 % de la producció química. De fet, atès el pes de la indústria catalana sobre el conjunt de la indústria espanyola (en torn al 25 % del total), la proporció atribuïda al sector químic denota la forta especialització industrial de Catalunya en el sector esmentat.

Al marge de Catalunya, Madrid (amb un 14,3 % de la producció total), el País Basc (8,5 %), la Comunitat valenciana (7,8 %), Andalusia (7,5 %) i, en menor mesura, Castella i Lleó són les zones de l'Estat en les quals aquest sector té una certa importància.

El sector químic és un dels conglomerats més importants del teixit industrial espanyol. L'any 1996, el valor afegit del sector representava el 12,6 % del producte industrial total i la població ocupada, 228.800 persones, suposava el 9,2 % del conjunt de la indústria. D'altra banda, el sector apareixia més obert a l'exterior que la resta de branques industrials, ja que les importacions venien a representar el 18 % de les industrials i les exportacions un 13,4 %, proporcions més elevades que les participacions relatives en la producció industrial.

3.2. *Evolució recent*

La trajectòria del sector químic els darrers anys ha estat definida per la presència creixent i l'augment de control de l'activitat per part de les empreses multinacionals, fet que ha donat lloc a canvis importants en l'estructura organitzativa i de propietat de les empreses.

D'altra banda, també s'ha constatat un procés de més internacionalització de l'activitat amb un augment important dels intercanvis internacionals, en consonància amb l'obertura de l'economia espanyola a l'exterior derivada de la integració plena del nostre país en la Unió Europea i propiciada, també, en nombrosos casos, per estratègies de relocalització internacional dels processos productius.

Des del punt de vista de l'activitat, el sector tampoc no s'ha sostret a la crisis generalitzada que la indústria ha sofert en els primers anys d'aquesta dècada ni tampoc, sortosament, al procés de recuperació posterior. Tanmateix, la particularitat del cicle químic i la naturalesa complexa del sector no han donat lloc a un perfil perfectament coincident amb el del conjunt del sector industrial. En aquest sentit, ni les èpoques de més recessió industrial han coincidit amb un declivi constant i generalitzat de l'activitat química en conjunt ni tampoc el moment ni la intensitat de la recuperació han estat paral·lels.

Una mirada a l'evolució de la producció química els darrers anys ens posa de manifest com a finals del 1989 s'acaba el fort cicle alcista del sector iniciat l'any 1985. Tot i això, aquell any la producció va créixer en mitjana un 5,4 %. La forta pressió de la demanda interna gràcies a l'auge de sectors demandants com l'automòbil o la construcció i l'estabilitat moderada de preus en el sector (el cicle químic està intensament determinat pel comportament dels preus) van permetre un sosteniment de l'activitat malgrat la pressió creixent de les importacions derivada de la millora de competitivitat dels productes estrangers atribuïble no tan sols al progressiu desarmament aranzelari sinó també a la fortalesa de la pesseta.

Producció i ocupació en la indústria química espanyola
Any 1989-97. % de variacions interanuals

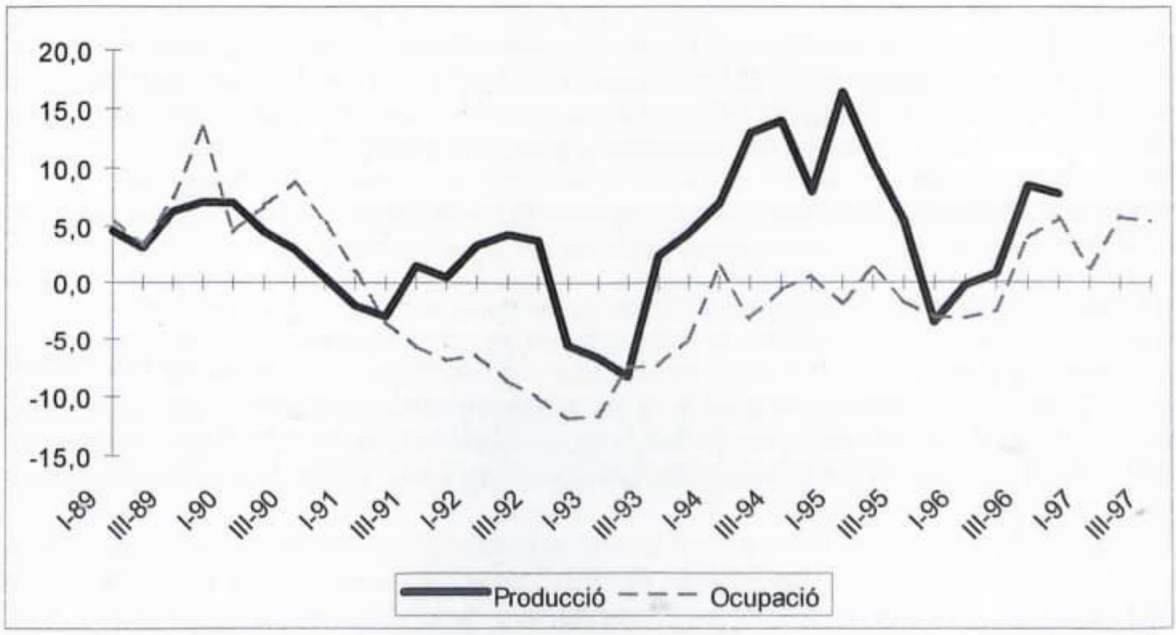

Font: INE i elaboració pròpia

L'any 1990 va confirmar els temors sorgits a meitat de l'any anterior. La desacceleració de la demanda interna, propiciada, entre d'altres factors, per les mesures de restricció monetària dictades el segon semestre del 1989, la moderació de la demanda exterior i les alteracions de preus en alguns mercats internacionals (pasta i paper, fertilitzants, plàstics) que van

desembocar en una creixent pressió de l'oferta internacional, van donar lloc a una intensa desacceleració de l'activitat durant tot l'any 1990. Si el primer trimestre l'activitat creixia encara a un ritme espectacular (al voltant del 7 %), el darrer trimestre la situació era ja de pràctic estancament amb un ritme d'expansió inferior a l'1 %. La continuïtat de la conjuntura favorable a la penetració de productes estrangers (pesseta forta i menor protecció aranzelària) i la feblesa del mercat exterior van incidir molt negativament sobre la competitivitat del químic espanyol. L'any noranta, les importacions ja van representar el 25,3% del consum interior i la part exportada de la producció va caure fins al 16,2 %.

La desacceleració que va experimentar l'activitat durant l'any 1990 es va aguditzar l'any següent fins al punt que la producció va retrocedir (un 1,2 % real en mitjana anual). La caiguda generalitzada de preus en l'àmbit internacional i un augment de la pressió importadora, en particular en els subsectors més bàsics com la petroquímica, fertilitzants, pastes i paper o plàstics, en un context d'alentiment del ritme d'expansió de la demanda interna van ser els elements determinants del balanç desfavorable de la indústria química aquell període.

La situació general de debilitat del sector va millorar lleugerament l'any 1992, almenys fins al tercer trimestre, un cop superades les incerteses derivades del conflicte del Golf Pèrsic i també per la revifalla de l'activitat atribuïble als esdeveniments extraordinaris del 1992. Tot i això, alguns elements innovadors, com és la presència creixent de productes procedents de tercers països i la influència cada dia més palesa d'una sobrecapacitat productiva a nivell mundial estaven posant els fonaments d'una davallada intensa de l'activitat que es va iniciar el darrer trimestre del 1992 i es va perllongar i aguditzar durant tot el primer semestre de l'any següent.

Només a partir del tercer trimestre del 1993 la conjuntura del sector canvia un altre cop i l'activitat es recupera de manera espectacular fins al primer trimestre de 1995. La incidència de la nova paritat de la pesseta, després de les devaluacions dels anys 1992 i 1993, retorna la competitivitat a la producció interior que reprèn un moviment alcista a remolc de la demanda exterior. En aquest sentit, resulta força significatiu l'augment de la proporció exportada de la producció que arriba a un 20,0 % el 1993 per a situar-se posteriorment en un 24,6 %, gairebé vuit punts al dessobre del valor corresponent a l'any 1989.

Tanmateix, el cicle fortament alcista del químic arriba a esgotar-se a principis del 1995 i comença aleshores una desacceleració notable del nivell d'activitat fins al punt que el darrer trimestre de l'any la producció experimenta un lleuger retrocés. Aquesta tònica de debilitat persisteix durant el primer semestre del 1996 en no poder-se mantenir els ritmes de creixement del mateix període de l'any anterior. La cessació dels efectes de la devaluació competitiva i, d'altra banda, la feblesa de la demanda interna, expliquen aquest comportament.

Malgrat això, i a remolc de la vigorització progressiva del consum privat a finals del 1996, consolidada l'any 1997, i també gràcies al millor ritme de les economies europees, el sector químic va tornar a experimentar una embranzida important cap al segon semestre del 1996 que va continuar pràcticament sense solució de continuïtat durant tot l'any 1997. En aquest context, cal fer menció del paper important que hi va jugar l'apreciació del dòlar fins a mitjans del 1997, que ha dotat els productes catalans d'un plus de competitivitat per la via del preu.

Estructura de la producció química
Anys 1989-1996. % participació sobre producció total

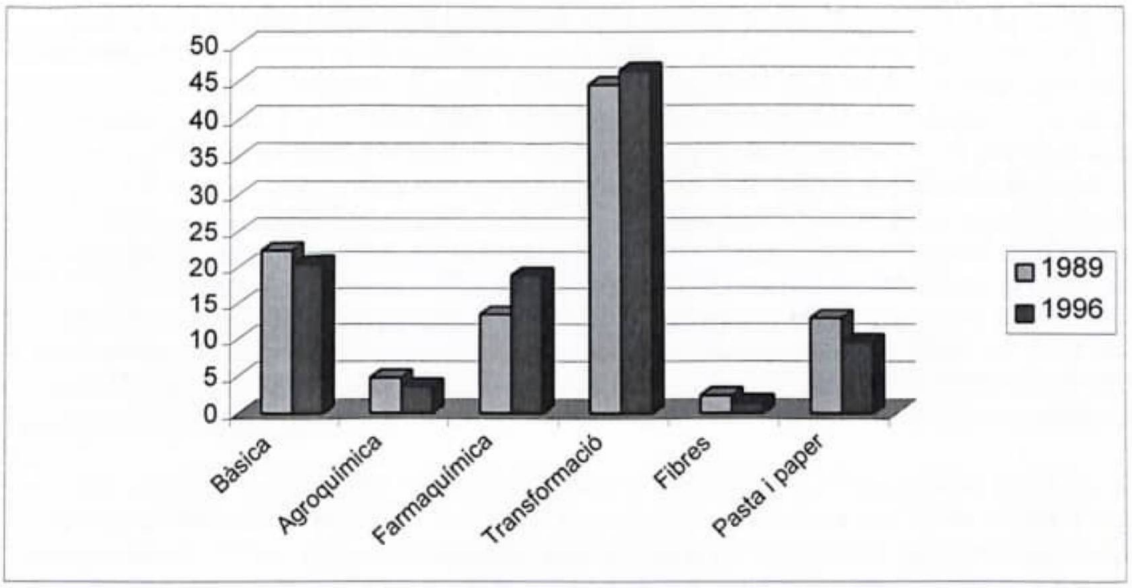

Font: Ministeri d'Indústria i Energia, i elaboració pròpia

En qualsevol cas, el perfil descrit de l'activitat en el sector químic els darrers anys ha tingut efectes negatius sobre l'ocupació en el sector, en particular a partir del 1992 i especialment el 1993, tot i que a partir d'aquell any s'atura pràcticament el procés de destrucció de llocs de treball. Des del 1989, el nombre total de llocs de treball en el sector ha disminuït un 9,0 % seguint la tònica general d'ajust de plantilles en el sector industrial.

3.3. Una perspectiva subsectorial

Les línies generals traçades per al sector químic en conjunt no són estrictament extrapolables a les diferents branques d'activitat que s'apleguen sota aquest conglomerat enorme i divers. Cada subsector, i dintre de cadascun d'ells, les diferents línies d'activitat han mostrat comportaments singulars, encara que difícilment han evitat la davallada dels primers anys de la dècada dels noranta i han viscut la recuperació de forma diferenciada.

Els diferents subsectors que es consideraran tot seguit són: la química bàsica, l'agroquímica, la farmaquímica, la química de transformació, les fibres químiques i el sector de pastes i paper.

Química bàsica

Aquest subsector inclou les activitats corresponents a la química inorgànica, orgànica, la fabricació de matèries primeres plàstiques i la de cautxú i làtex. La producció conjunta d'aquest subsector representava el 20,4 % del total de la producció química l'any 1996.

Les activitats fonamentals són les relacionades amb la fabricació de productes orgànics, que concentren el 47,2 % de la producció, la producció de matèries primeres plàstiques amb un 33,2% i, finalment, la química inorgànica que representa un 18,2 %. La indústria del cautxú i el làtex presenta una importància residual.

La química de base ha estat un dels sectors que ha patit amb més intensitat el declivi industrial de les primeries dels noranta, gairebé amb descensos constants de la producció i el consum des del 1989 fins al 1993. A partir d'aquest exercici, les macromagnituds bàsiques es van

recuperar amb creixements reals importants no acompanyats sempre, especialment, el 1996, per un bon to dels preus. En qualsevol cas, existeixen diferències marcades segons subsectors.

La situació pitjor és la que ha viscut els darrers anys la química inorgànica que, en un context de pressió creixent de les importacions, ha assistit a una davallada de la demanda dels sectors clients, principalment, la indústria de fertilitzants que utilitza com a matèries primeres bona part de les produccions finals del subsector inorgànic (com són l'àcid sulfúric, el fosfòric, el nítric i l'amoníac) i també la d'usuaris de derivats d'hidrocarburs clorats per qüestions mediambientals. De fet, del 1989 al 1993 la producció de productes inorgànics va caure prop d'un 20 % en termes reals i gairebé un 27 % en termes monetaris, atesa la debilitat de preus en el sector, mentre que el consum ho va fer en un 5 %. Aquesta trajectòria tan desfavorable es va aturar l'any 1994, quan la producció va créixer un 12,5 % a l'empara d'una millor conjuntura internacional en els preus d'aquests productes. L'any 1995 la producció va continuar millorant substancialment, un 5,8 % en termes reals, i també va ser molt favorable la conjuntura de preus. En canvi, el 1996, tant la producció com els preus van créixer amb més moderació (un 2,9 % i un 5,0 %, respectivament).

També va ser força desfavorable el comportament de la majoria de produccions orgàniques, encara que el declivi no va ser tan intens ni tan constant com en el cas de la química inorgànica. De fet, aquest subsector va col·laborar en la lleugera reviscolada del sector químic a mitjan 1992. En qualsevol cas el balanç del període 1989-1993 fou també força negatiu en la mesura que, malgrat l'estancament en el consum, la producció va caure prop del 8 % i així va donar pas a una quota de mercat més elevada per als productes estrangers. Tanmateix els anys 1994 i, especialment, 1995 la conjuntura va millorar espectacularment per a alguns dels productes aquí considerats. Més negatiu va ser el balanç de l'any 1996, malgrat l'augment de la producció en termes reals (un 3,2 %), ja què el sector va haver-se d'enfrontar a caigudes de preus del 16,7 % de mitjana anual.

El comportament del sector de matèries primeres plàstiques va ser lleugerament diferent. Aquest sector va mantenir un creixement sostingut fins entrat l'any 1991 gràcies a la fortalesa del sector de transformats, impulsat al seu torn per un cert dinamisme del consum final i d'alguns béns intermedis. Tot i així, la crisi generalitzada del mercat dels plàstics a partir de final del 1991 va tenir conseqüències desfavorables per al sector. Només l'any 1994 i també en els anys 1995 i 1996, com a la resta de subsectors, la força de la demanda exterior va incidir positivament en la recuperació de l'activitat. Malgrat això, la indústria interior va perdre posicions davant la competència estrangera.

En qualsevol cas, la nota comú als diferents subsectors de la química de base ha estat la pèrdua de posicions en el mercat interior davant els competidors estrangers, però també una major propensió a l'exportació, la qual cosa ha suposat un augment importantíssim del grau d'internacionalització d'aquests mercats. Si l'any 1989 les importacions satisfeien el 42,9 % del consum interior, aquesta proporció arribà gairebé al 52,1 % el 1996. Les funestes conseqüències d'un increment tan important de la participació dels competidors estrangers en el mercat interior no van ser més greus perquè, a partir del 1993, amb els guanys de competitivitat atribuïbles a les devaluacions successives de la pesseta, la indústria espanyola va recuperar la capacitat de penetració als mercat exteriors fins al punt d'arribar a vendre-hi el 38,9 % de la producció interior l'any 1994 (el 28,1 % el 1989).

Macromagnituds de la química bàsica a Espanya
Anys 1989-1996. Milers de milions de pessetes

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996 (*)
Dades bàsiques								
Producció	994,2	984,5	893,8	843,9	803,6	1.039,5	1.425,5	1.278,4
Consum aparent	1.253,1	1.244,9	1.184,4	1.152,5	1.100,1	1.422,3	1.922,0	1.749,6
Exportacions	279,3	273,7	271,7	259,0	290,9	404,3	497,0	441,0
Importacions	538,2	534,1	562,3	567,6	587,4	787,5	993,6	912,2
Saldo comercial	-258,9	-260,4	-290,6	-308,6	-296,5	-383,2	-496,6	-471,2
Taxa cobertura (%)	51,9	51,2	48,3	45,6	49,5	51,3	50,0	48,3
% Export/Producció	28,1	27,8	30,4	30,7	36,2	38,9	34,9	34,5
% Import/Consum	42,9	42,9	47,5	49,2	53,4	55,4	51,7	52,1
Ocupació (milers)	30,1	30,2	29,8	29,4	28,0	27,3	28,0	28,2
Participació en el sector								
Producció	22,4	21,4	19,5	18,2	17,7	19,6	22,3	20,4
Consum aparent	25,4	24,1	22,6	21,5	21,1	23,2	26,3	24,1
Exportacions	37,8	36,7	35,3	32,1	32,1	32,2	32,1	28,8
Importacions	43,6	40,9	39,5	36,9	37,1	37,7	38,9	36,3
Ocupació	11,9	12,0	11,9	12,0	12,1	11,9	12,4	12,3

NOTA: (*) Provisional

Font: Ministeri d'Indústria i Energia i elaboració pròpia

Des d'aquesta perspectiva, la química de base s'ha revelat com un dels subsectors més afectats per l'obertura exterior de la nostra economia, circumstància lògica atès el caràcter no diferenciat dels productes finals d'aquest sector. Evidentment, en un mercat on la competència es basa primordialment en el factor preu, una liberalització dels espais econòmics dóna lloc a una major internacionalització dels mercats i fa dels costos de producció l'element bàsic de competitivitat. D'aquí la importància que, al marge de les millores d'eficiència de les empreses, han tingut les fluctuacions del tipus de canvi en l'explicació del comportament del subsector.

Agroquímica

Aquest subsector comprèn les activitats corresponents a la fabricació de fertilitzants i plaguicides que es reparteixen pràcticament per meitats la producció i el consum aparent del sector. La producció conjunta d'aquest subsector representava el 3,6 % del total de la producció química l'any 1996, un punt i una dècima menys que l'any 1989.

Sens dubte, el sector agroquímic, en especial els fertilitzants, és el que ha tingut un comportament més desfavorable els darrers anys. Al marge de la penetració constant i creixent dels productes estrangers, les circumstàncies climatològiques han determinat, del 1992 al 1995, un declivi important de la demanda interna. Només l'any 1996, amb un règim de pluviositat més favorable, es recupera sensiblement l'activitat en el sector amb un creixement estimat de la producció d'un 10,8 % en termes reals que, en qualsevol cas, ha estat insuficient per tal d'atendre l'expansió del consum de manera que ha generat un augment de quota dels productes importats.

D'altra banda, el sector de fertilitzants s'ha vist sotmès a una reconversió important després de la revisió, l'any 1988, del "Plan Nacional de Reconversión de los Fertilizantes". Aquest procés ha donat lloc a una reestructuració del sector que s'ha saldat amb reduccions intenses de capacitat de producció i ajustos molt severs en l'ocupació. Cal tenir en compte que la producció d'adobs va caure més d'un 50 % en termes reals entre els anys 1989 i 1993 mentre que el consum ho va fer en un 40 %. Són realment davallades d'una magnitud que fan innecessari qualsevol comentari. Malgrat tot, la racionalització del sector ha donat fruits i l'any 1994 la producció de fertilitzants es va recuperar de manera sensible (un 23,5 %) a remolc d'una

revifalla important del consum. L'any 1995, la producció va créixer moderadament gràcies a la bona pulsació de la demanda exterior i l'any 1996, la climatologia va jugar a favor del sector.

Macromagnituds de l'agroquímica a Espanya
Anys 1989-1996. Milers de milions de pessetes

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996 (*)
Dades bàsiques								
Producció	207,5	188,1	181,4	161,3	144,4	177,9	194,4	223,4
Consum aparent	231,4	214,9	216,1	192,2	173,2	223,8	239,9	289,4
Exportacions	26,2	27,6	24,0	25,2	21,1	27,9	44,0	43,0
Importacions	50,1	54,4	58,7	56,1	49,9	73,9	89,4	109,0
Saldo comercial	-23,9	-26,8	-34,7	-30,9	-28,8	-46,0	-45,5	-66,0
Taxa cobertura (%)	52,3	50,7	40,9	44,9	42,3	37,8	49,2	39,4
% Export/Producció	12,6	14,7	13,2	15,6	14,6	15,7	22,6	19,2
% Import/Consum	21,7	25,3	27,2	29,2	28,8	33,0	37,3	37,7
Ocupació (milers)	11,0	10,1	8,6	8,2	5,8	5,1	5,2	5,1
Participació en el sector								
Producció	4,7	4,1	4,0	3,5	3,2	3,4	3,0	3,6
Consum aparent	4,7	4,2	4,1	3,6	3,3	3,6	3,3	4,0
Exportacions	3,5	3,7	3,1	3,1	2,3	2,2	2,8	2,8
Importacions	4,1	4,2	4,1	3,6	3,2	3,5	3,5	4,3
Ocupació	4,3	4,0	3,4	3,4	2,5	2,2	2,3	2,2

NOTA: (*) Provisional

Font: Ministeri d'Indústria i Energia i elaboració pròpia

Pel que fa als plaguicides, l'evolució no ha estat tan severa com en el cas dels fertilitzants encara que en el període 1992-1995 la producció i el consum s'han reduït al voltant del 10 % en termes acumulats. La sequera i algunes disposicions limitadores de l'ús d'aquests productes diamants de la política Agrària Comuna van incidir negativament en el sector, en particular a partir del 1992. No obstant això, l'exercici del 1996 va presentar una sensible recuperació del consum, un 13,1 %, que va permetre una expansió notable de la producció, un 11,4 %. En qualsevol cas, la quota de penetració dels productes importats se situà el 1996 en un 34,3 %.

Farmaquímica

En el subsector de la farmaquímica hom agrega les activitats corresponents a la fabricació de matèries primeres farmacèutiques i la d'especialitats que concentra el 80 % de l'activitat del subsector. La producció conjunta de la indústria farmaquímica representava el 18,7 % del total de la producció química l'any 1996, més de 5 punts percentuals per sobre del valor del 1989.

Aquest subsector destaca, en relació amb la majoria de la indústria química, per haver mantingut un creixement espectacular, o almenys sostingut, els darrers anys, superant sense masses dificultats la recessió industrial del primer trienni dels noranta. De fet, el creixement mitjà acumulat de la producció de la indústria farmaquímica se situa, per al període 1989-1996, a l'entorn del 10 % en termes reals. Fins i tot, el creixement va ser important l'any 1993 quan la resta del sector es trobava en el punt més baix del cicle.

Macromagnituds de la farmaquímica a Espanya
Anys 1989-1996. Milers de milions de pessetes

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996 (*)
Dades bàsiques								
Producció	589,2	658,4	749,4	831,0	939,0	982,3	1.074,5	1.171,0
Consum aparent	623,3	696,5	797,9	913,1	1.031,8	1.081,0	1.196,9	1.298,1
Exportacions	61,2	65,5	77,3	81,4	103,6	139,4	146,2	166,4
Importacions	95,3	103,6	125,8	163,5	196,4	238,2	268,6	293,6
Saldo comercial	-34,1	-38,1	-48,5	-82,1	-92,8	-98,8	-122,4	-127,1
Taxa cobertura (%)	64,2	63,2	61,4	49,8	52,7	58,5	54,4	56,7
% Export/Producció	10,4	9,9	10,3	9,8	11,0	14,2	13,6	14,2
% Import/Consum	15,3	14,9	15,8	17,9	19,0	22,0	22,4	22,6
Ocupació (milers)	42,2	42,5	43,0	43,4	44,7	43,5	42,0	42,2
Participació en el sector								
Producció	13,3	14,3	16,4	18,0	20,7	18,5	16,8	18,7
Consum aparent	12,6	13,5	15,2	17,0	19,8	17,6	16,4	17,9
Exportacions	8,3	8,8	10,0	10,1	11,4	11,1	9,5	10,9
Importacions	7,7	7,9	8,8	10,6	12,4	11,4	10,5	11,7
Ocupació	16,7	16,9	17,3	17,8	19,3	19,0	18,5	18,4

NOTA: (*) Provisional

Font: Ministeri d'Indústria i Energia i elaboració pròpia

En termes globals, ha estat la demanda interior que ha sostingut el sector els darrers anys, ja que l'exportació representa una proporció relativament baixa, tot i que creixent, de la producció. En canvi, les importacions han anat guanyant quota de mercat de manera significativa els darrers anys fins arribar a satisfer al voltant del 22 % del consum interior (un 15,3 % l'any 1989).

L'evolució del sector ha estat influenciada els darrers anys, en l'àmbit de la demanda interior, pel retall acordat per les administracions públiques en el nombre de medicaments subjectes a reemborsament en el sistema de la Seguretat Social. En el pla internacional, l'entrada en vigor de la Unió Europea ha suposat un acostament dels terminis en què s'haurà de consolidar definitivament la lliure circulació de productes farmacèutics ara, encara, sotmesa a algunes limitacions.

Química de transformació

Aquest subsector constitueix el gruix fonamental de la indústria química atès que s'hi concentra un conglomerat ampli i divers d'activitats com són les indústries de colorants, pigments, pintures, vernissos i tintes, la fabricació d'hidrats de carbó i adhesius, la d'olis essencials i perfumeria, els sabons i detergents, el material fotogràfic, i els transformats de cautxú i plàstic.

En conjunt la química de transformació ha experimentat un comportament força paral·lel al conjunt industrial del país els darrers anys. En aquest sentit, l'activitat es va mantenir amb un cert vigor fins l'any 1990, moment a partir del qual es va entrar en una fase d'estancament que finalment va desembocar en una recessió moderada l'any 1993 superada els anys següents. L'any 1996 el creixement real de la producció es situà en un 4,2 %.

D'altra banda, aquest gran subsector va experimentar també una forta internacionalització, fet que es reflecteix en els guanys de quotes d'exportació i en l'augment de la penetració dels productes estrangers en el mercat interior. Tot i així el volum d'intercanvis internacionals en relació a les magnituds exteriors no arriba, ni de bon tros, als valors registrats per altres subsectors com ara la química bàsica o el mercat de fibres. En aquest sentit, cal tenir en

compte que la proporció exportada de la producció fou del 23,0 % l'any 1996 (12,2 % el 1989) i que la quota de mercat de les importacions sobre el consum interior es va situar el mateix any en un 25,5 % (deu punts més que l'any 1989). Tot i així, aquest comportament va presentar diferències molt substancials segons subsectors.

Així, el sector dels transformats plàstics, el més important dins aquest agregat, amb un 41,1 % de la producció total, destaca per l'enorme dependència del mercat local ja que tan sols s'exporta un 14 % de la producció. Aquesta és, per tant, una branca d'activitat molt influenciable per l'increment de competència estrangera encara que, en l'actualitat (1996), la quota de mercat dels productes foranis és relativament baixa, un 18,6 % del consum, per bé que molt superior ja a la de l'any 1989 (un 9,3 %).

Macromagnituds de la química de transformació a Espanya
Anys 1989-199. Milers de milions de pessetes

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996 (*)
Dades bàsiques								
Producció	1.977,8	2.157,1	2.183,5	2.226,7	2.182,3	2.495,3	2.759,7	2.919,8
Consum aparent	2.053,8	2.263,1	2.318,9	2.393,0	2.291,3	2.630,2	2.910,3	3.014,9
Exportacions	241,3	258,3	280,4	318,4	383,8	508,5	608,6	672,7
Importacions	317,3	364,3	415,8	484,7	492,8	643,4	759,2	767,8
Saldo comercial	-76,0	-106,0	-135,4	-166,3	-109,0	-134,9	-150,6	-95,1
Taxa cobertura (%)	76,0	70,9	67,4	65,7	77,9	79,0	80,2	87,6
% Export/Producció	12,2	12,0	12,8	14,3	17,6	20,4	22,1	23,0
% Import/Consum	15,4	16,1	17,9	20,3	21,5	24,5	26,1	25,5
Ocupació (milers)	141,1	142,2	141,2	137,3	130,3	129,2	128,5	130,5
Participació en el sector								
Producció	44,6	46,8	47,7	48,1	48,1	47,1	43,2	46,5
Consum aparent	41,6	43,8	44,3	44,7	43,9	42,8	39,8	41,5
Exportacions	32,7	34,6	36,4	39,5	42,3	40,5	39,3	44,0
Importacions	25,7	27,9	29,2	31,5	31,1	30,8	29,7	30,5
Ocupació	56,0	56,6	56,7	56,3	56,1	56,5	56,7	57,1

NOTA: (*) Provisional

Font: Ministeri d'Indústria i Energia i elaboració pròpia

En qualsevol cas, el sector dels plàstics s'ha caracteritzat els darrers anys per l'adequació al cicle de la demanda interna, és a dir, amb resultats positius fins al 1990, una davallada important els exercicis següents fins la crisi del 93 i posteriorment una recuperació ostensible. Cal tenir en compte la importància que, d'una banda, el consum final i, de l'altra, la construcció, l'automòbil i fins i tot l'alimentació (per a envasos o embalatges) tenen en la demanda de plàstics; per tant, qualsevol contracció o expansió del consum o de l'activitat dels sectors demandants té una transcendència notable per a la demanda final d'aquest subsector.

Molt similar ha estat el comportament del sector de transformats de cautxú (17,0 % de la química de transformació), l'activitat del qual depèn gairebé en un 75 % del sector de l'automoció (pneumàtics, bàsicament). Tot i això, el declivi de l'activitat a partir del 1990 i la recuperació posterior no han estat tan intensos com en el cas dels plàstics gràcies a la forta dependència del mercat exterior, ja que prop del 40 % de la producció es destina a l'exportació.

El tercer subsector per ordre d'importància segons el volum de producció és el dels detergents i sabons que ve a concentrar el 7,5 % de la química de transformació. Aquest és un sector autènticament de mercat local, ja que la propensió a exportar és baixa (un 18,3 %) i encara ho és més la proporció de les importacions sobre el consum (al voltant del 10 %) malgrat l'augment espectacular els darrers anys. És precisament aquesta orientació local del mercat, amb poca exposició a la competència exterior, que ha permès al sector de mantenir un creixement

moderat els darrers anys, fins i tot en el període més dur de la recessió. Tot i això, en particular, els dos darrers anys s'ha constatat un augment molt sensible dels intercanvis comercials exteriors, que indica un grau progressiu d'obertura del sector.

La indústria de la perfumeria i els olis essencials, que representen al voltant del 6 % de la química de transformació, competeix en un mercat més obert que el sector anteriorment tractat. Més del 43 % del consum se satisfà amb productes importats i s'exporta el 35 % de la producció. Malgrat això, i probablement a causa de la naturalesa de la demanda d'aquest productes, aquest subsector tampoc no ha experimentat retrocessos en el ritme d'activitat dels darrers anys i ha acusat únicament desacceleracions del creixement moderades en fases del cicle que per a d'altres subsectors suposaven autèntiques retraccions de l'activitat. D'altra banda, també és cert que en la fase de recuperació els resultats no han estat extraordinaris, almenys fins al 1996, ateses les dificultats constatades en la represa del consum.

Sensiblement diferent ha estat el comportament de les indústries de pintures i vernissos (a l'entorn del 56 % de la química de transformació) que s'han vist afectades de ple per la trajectòria del cicle econòmic i, en particular, el de la construcció i l'automòbil. En aquest sentit, la caiguda d'aquestes dues activitats a partir del 1991 va determinar una situació de crisi en el sector, i de la qual no s'ha començat a recuperar fins ben entrat el 1995. A partir d'aquest moment, l'auge del cicle ha afavorit expansions molt importants del nivell d'activitat.

Fibres químiques

Aquest és un sector relativament poc important dins la química en conjunt. Tant la producció com el consum aparent no arriben a representar l'1,5 % del conjunt de la indústria química. Normalment es considera dins aquest sector tant les fibres artificials com les sintètiques, encara que la producció de fibres artificials presenta un retrocés constant i espectacular els darrers anys i pràcticament ja no té una presència significativa al nostre país.

Macromagnituds de la fabricació de fibres químiques a Espanya
Anys 1989-1996. Milers de milions de pessetes

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996 (*)
Dades bàsiques								
Producció	103,4	99,3	89,9	83,9	70,6	85,5	102,0	91,8
Consum aparent	130,9	115,7	112,3	115,0	95,8	113,8	133,2	129,7
Exportacions	30,1	35,2	31,4	26,0	26,7	42,9	56,2	52,3
Importacions	57,6	51,6	53,8	57,1	51,9	71,2	87,4	90,3
Saldo comercial	-27,5	-16,4	-22,4	-31,1	-25,2	-28,3	-31,2	-37,9
Taxa cobertura (%)	52,3	68,2	58,4	45,5	51,4	60,3	64,3	58,0
% Export/Producció	29,1	35,4	34,9	31,0	37,8	50,2	55,1	57,0
% Import/Consum	44,0	44,6	47,9	49,7	54,2	62,6	65,6	69,6
Ocupació (milers)	7,5	7,3	7,1	6,9	5,8	5,3	5,2	5,2
Participació en el sector								
Producció	2,3	2,2	2,0	1,8	1,6	1,6	1,6	1,5
Consum aparent	2,7	2,2	2,1	2,1	1,8	1,9	1,8	1,8
Exportacions	4,1	4,7	4,1	3,2	2,9	3,4	3,6	3,4
Importacions	4,7	4,0	3,8	3,7	3,3	3,4	3,4	3,6
Ocupació	3,0	2,9	2,9	2,8	2,5	2,3	2,3	2,3

NOTA: (*) Provisional

Font: Ministeri d'Indústria i Energia i elaboració pròpia

El mercat de les fibres químiques és força internacionalitzat. Cal tenir en compte que l'any 1996 les importacions cobreixen les dues terceres parts del consum interior i que més de la meitat de la producció es va destinar a l'exportació. En aquest sentit, doncs, la conjuntura del sector, de la

mateixa manera que en alguns mercats de la química de base, respon a factors dependents de les estratègies de les empreses multinacionals que prenen decisions en funció de costos relatius. És per això que el factor preu és determinant del cicle i la conjuntura interior pot dependre, com així ha estat, de les fluctuacions del tipus de canvi amb moments molt febles associats a la fortalesa de la pesseta i fases de més expansió un cop reajustada la paritat de la moneda a la baixa.

Pasta i paper

La fabricació de pastes i paper representa en l'actualitat el 9,5 % del valor de la producció química. En termes reals, l'evolució de la producció i el consum ha estat relativament més favorable que en el conjunt del sector químic. Així, i malgrat la lleugera caiguda de l'activitat constatada els anys 1990 i 1991, el 1992 comença un cicle de recuperació que perdura encara en l'actualitat. Malgrat tot, el sector s'ha vist sotmès a fortes fluctuacions de preus que han incidit directament en el desenvolupament de l'activitat empresarial. Així, els darrers anys s'ha viscut una caiguda de preus molt intensa del 1989 al 1994, una recuperació espectacular els dos anys següents i, finalment, una nova davallada el 1996.

Macromagnituds de la indústria de les pastes i el paper a Espanya
Anys 1989-1996. Milers de milions de pessetes

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996 (*)
Dades bàsiques								
Producció	563,0	521,6	482,7	478,3	400,1	523,0	834,0	592,6
Consum aparent	639,8	633,1	603,4	590,6	523,8	667,7	996,8	782,2
Exportacions	100,4	86,4	85,0	96,6	80,3	132,3	195,4	153,0
Importacions	177,2	197,9	205,7	208,9	204,0	277,0	358,2	342,7
Saldo comercial	-76,8	-111,5	-120,7	-112,3	-123,7	-144,7	-162,8	-189,7
Taxa cobertura (%)	56,7	43,7	41,3	46,2	39,4	47,8	54,6	44,7
% Export/Producció	17,8	16,6	17,6	20,2	20,1	25,3	23,4	25,8
% Import/Consum	27,7	31,3	34,1	35,4	38,9	41,5	35,9	43,8
Ocupació (milers)	19,7	19,3	19,4	18,8	17,5	18,2	17,7	17,7
Participació en el sector								
Producció	12,7	11,3	10,5	10,3	8,8	9,9	13,1	9,4
Consum aparent	13,0	12,3	11,5	11,0	10,0	10,9	13,6	10,8
Exportacions	13,6	11,6	11,0	12,0	8,9	10,5	12,6	10,0
Importacions	14,3	15,2	14,5	13,6	12,9	13,2	14,0	13,6
Ocupació	7,8	7,7	7,8	7,7	7,5	8,0	7,8	7,7

NOTA: (*) Provisional

Font: Ministeri d'Indústria i Energia i elaboració pròpia

El sector del paper en els darrers anys també ha experimentat un augment del grau d'obertura a l'exterior. Les importacions han arribat a representar un 43,7 % del consum aparent interior i les exportacions han suposat el 25,8 % de la producció després de l'extraordinària recuperació a partir dl 1994. En qualsevol cas, cal destacar que la presència de productes estrangers en el mercat interior és especialment significativa en el sector paperer, en particular, en els segments de paper premsa i d'impressió. L'any 1996, les importacions de paper cobrien més de la meitat del mercat interior.

4. La indústria química a Catalunya

4.1. Una visió de conjunt

La indústria química catalana es compon d'unes 3.000 empreses que donen treball a 97.600 persones, amb una producció total de l'ordre dels 2,7 bilions de pessetes. El pes que aquesta indústria té en el conjunt de l'economia del Principat és significatiu. La producció d'aquest sector representa més del 20 % de la producció que es genera en el sector industrial i el nombre d'empleats suposa el 16 % de la població ocupada en la indústria. Aquesta participació del sector químic català dins del conjunt de l'economia del Principat és sensiblement més elevada que la que es detecta a nivell d'Espanya, on la producció i l'ocupació d'aquest sector representen respectivament el 13 % i el 9 % del total de la indústria.

En el teixit empresarial es combina la presència de petites empreses (el 66 % de les empreses del sector tenen menys de 20 ocupats), amb empreses de grans dimensions, habitualment multinacionals, que es diversifiquen en la fabricació de diferents productes químics de caràcter industrial o de consum final. Més de la meitat d'aquest teixit empresarial es vincula a activitats pròpies de la transformació del cautxú i la transformació de matèries plàstiques, on específicament es concentra el nombre més gran d'empreses de més petita dimensió. Per contra, és en altres activitats com ara la producció de productes químics bàsics, la fabricació de productes farmacèutics i l'elaboració de detergents i similars on es localitzen les empreses de major dimensió del sector.

La desproporció de dimensions queda reflectida en l'ocupació que generen unes activitats i les altres. Així, mentre que la transformació de cautxú i matèries plàstiques ocupa prop del 35 % del total d'ocupació del sector químic; les indústries de productes químics bàsics, farmacèutica, sabons, detergents i productes de bellesa n'ocupa quasi el 50 %. El 15 % que resta es distribueix entre les activitats relatives a la producció d'agroquímica, pintures, fibres i la indústria del paper.

La indústria química a Catalunya representa, segons dades de l'any 1995, el 38,4 % de la producció, i el 38,5 % de l'ocupació de la química espanyola. Aquestes xifres donen una idea clara de la importància relativa del sector a Catalunya, en particular si tenim en compte que el pes que Catalunya té sobre el conjunt d'Espanya se situa, en funció de les diferents macromagnituds i per al conjunt de l'economia, a l'entorn del 25 %.

La indústria química catalana és significativament important en sectors com ara la fabricació de productes farmacèutics, la fabricació de sabons, detergents i altres articles de neteja i abrillantament, i la fabricació de perfums i productes de bellesa i higiene.

Contràriament, aquells sectors en els quals podem considerar que el pes de la indústria química catalana és menys important seria concretament en la fabricació de plaguicides i altres productes agroquímics, i també en la fabricació de productes de cautxú.

Participació de la Indústria Química catalana sobre conjunt d'Espanya
Any 1995. % de participació

Sector	Producció	Ocupació
Fabricació de productes químics bàsics	37,5	38,5
Fabricació de plaguicides i altres productes agroquímics	20,5	26,6
Fabricació de pintures, vernissos i revestiments similars; tintes d'impremta i màstics	30,7	32,0
Fabricació de productes farmacèutics	50,5	53,8
Fabricació de sabons, detergents i altres articles de neteja i abrillantament; fabricació de perfums i productes de bellesa i higiene	52,9	48,5
Fabricació d'altres productes químics	41,7	42,9
Fabricació de fibres artificials i sintètiques	47,7	45,9
Fabricació de productes de cautxú	23,1	23,6
Fabricació de productes de matèries plàstiques	34,4	33,8
Fabricació de pasta de paper, paper i cartró	27,6	34,5
Total Indústria Química	**38,4**	**38,5**

Font: IDESCAT, INE i elaboració pròpia

Evolució recent

La tendència del sector químic en la dècada dels noranta és el resultat de moviments continuats de caràcter cíclic. Des del punt de vista de l'activitat, el sector no ha quedat al marge de la crisi generalitzada que ha patit la indústria des de principis d'aquesta dècada ni tampoc de la recuperació posterior. Tanmateix, la particularitat del cicle químic i la naturalesa complexa del sector no ha donat lloc a un perfil perfectament coincident amb el del conjunt del sector industrial. En aquest sentit, ni les èpoques de més recessió industrial han coincidit amb un declivi constant i generalitzat de l'activitat química en el seu conjunt, ni tampoc el moment ni la intensitat de la recuperació han estat paral·lels.

Principals macromagnituds de la indústria química a Catalunya
Anys 1993-1996. Xifres econòmiques en milions de pessetes. Ocupació en milers de persones

Dades bàsiques	1993	1994	1995	1996
Producció	1.946.857	2.341.605	2.672.013	2.725.660
Consum aparent	2.253.368	2.763.652	3.167.475	3.199.671
Exportacions	425.424	532.044	654.123	718.570
Importacions	731.935	954.091	1.149.585	1.192.581
Saldo comercial	-306.511	-422.047	-495.462	-474.011
Taxa de cobertura (%)	58,1	55,8	56,9	60,3
% Exportació/Producció	21,9	22,7	24,5	26,4
% Importació/Consum	32,5	34,5	36,3	37,3
Ocupació (milers)	95,3	96,2	92,5	97,6

Font: IDESCAT

Un cop d'ull a l'evolució de la producció química dels darrers anys posa de manifest que a final del 1989 s'acaba el fort cicle alcista del sector iniciat l'any 1985. La forta pressió de la demanda interna, gràcies al creixement intens de sectors demandants com ara l'automòbil o la construcció, i l'estabilitat moderada dels preus, van permetre un sosteniment de l'activitat malgrat la pressió creixent de les importacions, derivada de la millora de competitivitat dels productes estrangers atribuïble no únicament al desarmament aranzelari progressiu sinó també a la fortalesa de la pesseta.

L'any 1990, la desacceleració de la demanda interna, la moderació de la demanda exterior i les alteracions de preus en alguns mercats internacionals (pasta i paper, fertilitzants i plàstics) que van desembocar en una pressió creixent de l'oferta internacional, van donar lloc a una intensa

desacceleració de l'activitat durant tot l'any 1990. La penetració continuada de productes estrangers (pesseta forta i menor protecció aranzelària) i la debilitat del mercat exterior van incidir molt negativament sobre la competitivitat del sector químic espanyol. La desacceleració experimentada durant l'any 1990 es va aguditzar l'any següent fins al punt que la producció va retrocedir.

Els primers anys d'aquesta dècada, 1990-1992, van ser anys d'absoluta crisi, caracteritzats per la pèrdua constant de producció, que s'acompanyava d'una pèrdua progressiva de llocs de treball. La caiguda generalitzada de preus en el pla internacional i un augment de la pressió importadora -en particular en els subsectors més bàsics com la petroquímica, fertilitzants, pastes i paper o plàstics- en un context d'alentiment del ritme d'expansió de la demanda interna van ser els elements determinants d'un balanç tan desfavorable per a la indústria química aquell període.

La situació general de feblesa del sector va millorar lleugerament l'any 1992, almenys fins al tercer trimestre. Tot i així, la presència creixent de productes provinents de tercers països i la influència cada dia més palesa d'una sobrecapacitat productiva a nivell mundial estaven posant els fonaments d'una davallada intensa de l'activitat que es va iniciar el darrer trimestre del 1992 i es va perllongar i aguditzar durant tot el primer semestre de l'any següent. Només a partir del tercer trimestre de 1993 canvia un altre cop la conjuntura del sector i l'activitat es recupera de manera espectacular fins a mitjan 1994. La incidència de la nova paritat de la pesseta, després de les devaluacions dels anys 1992 i 1993, retorna la competitivitat a la producció interior, que reprèn un moviment alcista a remolc de la demanda exterior. En aquest sentit, resulta força significatiu l'intens augment de les exportacions dels anys 1993 i 1994.

No obstant això, aquests són anys d'ajust de plantilles en moltes empreses, i els creixements de la xifra de producció dels respectius sectors no sempre van acompanyades de creixements paral·lels de les xifres d'ocupació. Així, la indústria química catalana augmenta la producció entre els anys 1993 i 1995 a raó d'un 20 %, mentre que la xifra total d'ocupats en el sector disminueix a raó d'un 1,5 % anual.

La situació de creixement experimentada entre l'any 1993 i la primera meitat del 1995 queda esgotada en la segona part d'aquest any, quan s'obre un nou període de recessió que s'allargarà fins a finals de l'any següent. Pel que fa a les dades anuals, el 1996 es tanca amb una xifra de producció inferior a la del 1995. Una situació que sembla corregir-se el 1997 i confirmar-se en la primera meitat del 1998, quan les dades provisionals de producció indiquen que s'ha capgirat la tendència recessiva d'anys anteriors, donant lloc a un nou període d'expansió de la indústria química catalana.

D'altra banda, s'ha constatat un procés progressiu d'internacionalització de l'activitat, amb un augment important dels intercanvis exteriors en consonància amb l'obertura de l'economia espanyola, derivada de la plena integració del nostre país en la Unió Europea i propiciada, també, en nombrosos casos, per estratègies de reubicació internacional dels processos productius. A tall d'exemple podem assenyalar que del 1993 al 1996 les exportacions van créixer un 69 %, i les importacions ho van fer en un 63 %; els dos percentatges són molt superiors als propis de la xifra de producció de la indústria química. Per tant, ha augmentat la taxa d'obertura (proporció entre exportacions i producció), i han augmentat també el valor de les importacions sobre consum, com a resultat clar d'un procés progressiu d'internacionalització del sector químic català.

Evolució comparada de l'Índex de Producció de Productes Industrials
Any 1991-1997. Base 100

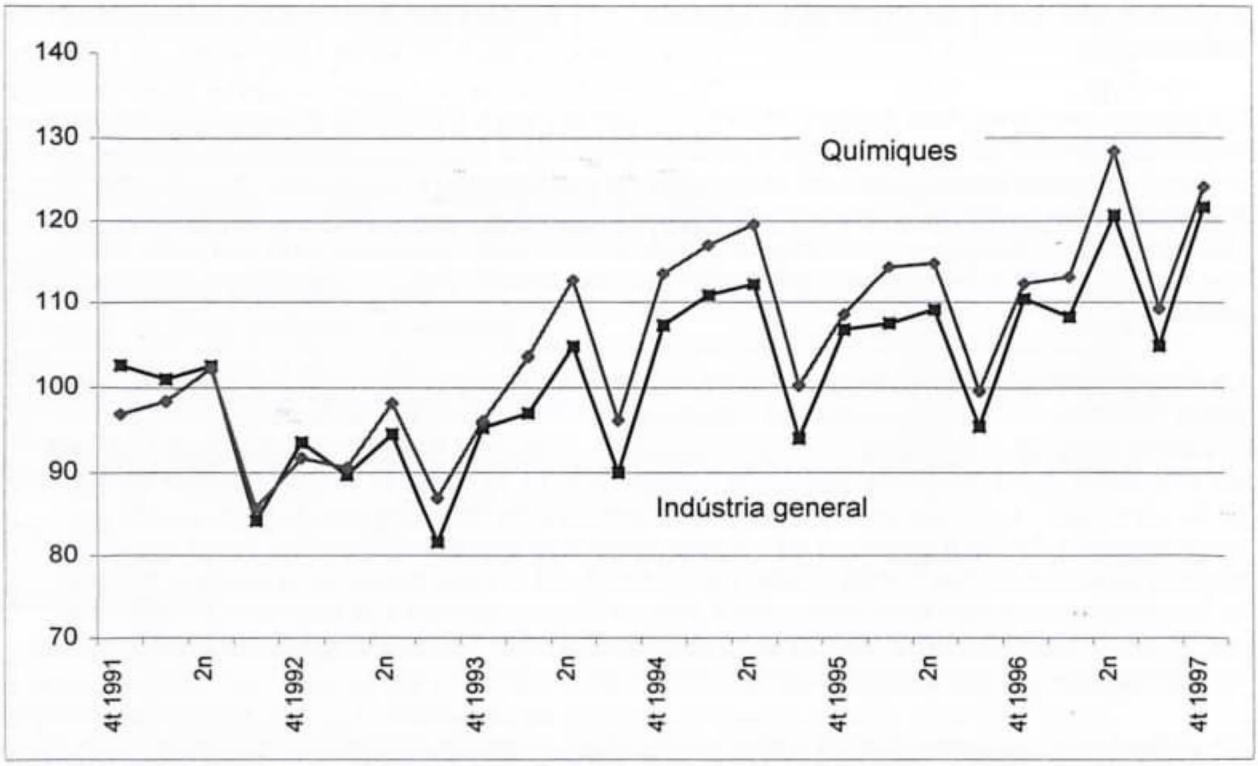

Font: IDESCAT

El saldo comercial exterior de la indústria química catalana és clarament negatiu. La taxa de cobertura l'any 1996 va ser del 60 %, amb un dèficit comercial de prop de cinc cents mil milions de pessetes. Una taxa de cobertura que millora sistemàticament en els anys de crisi del sector, i empitjora en els anys de més expansió. Així, els anys 1993 i 1996, coincidint amb els anys de pitjors registres econòmics del sector químic català, és quan s'observen les taxes de cobertura més elevades, mentre que en els anys 1994 i 1995, s'assoleixen taxes força inferiors. La major part d'aquest dèficit es concentra en la química bàsica, en la indústria farmacèutica i, en part, en la indústria del paper i el cartró.

Els productes amb un volum més gran d'exportació són, d'una banda, els polímers d'etilè, els polièters i polièsters, i els polímers d'olefines halogenades, tot plegat en les seves formes primàries. Aquestes tres variants de matèries primeres plàstiques suposen més del 10 % de les exportacions del sector químic. D'altra banda destaquen les vendes a l'exterior d'antibiòtics (amb unes exportacions l'any 1996 de trenta mil milions de pessetes) i les d'agents de superfície orgànics (llevat del sabó), amb unes exportacions de vint-i-sis mil milions. Segueix, en ordre d'importància, el paper i cartró estucat amb substàncies inorgàniques.

Pel que fa als productes amb major volum d'importació destaquen els medicaments condicionats per a la venda al detall, amb setanta mil milions de pessetes (les exportacions suposen uns vint mil milions de pessetes). També són importants les importacions en filaments sintètics, que representen unes importacions de trenta-sis mil milions de pessetes. Segueixen, en ordre d'importància, les importacions de polièters i polièsters en formes primàries, i les importacions de paper i cartró estucats amb substàncies inorgàniques.

L'elevat grau d'internacionalització de la indústria química es fa evident tant des del punt de vista del paper significatiu que té el comerç exterior en el sector -les exportacions de la indústria química representaven l'any 1995 el 22 % del total de compres realitzades a l'exterior; mentre que les compres representaven quasi el 29 % del total d'importacions-, com també per la incidència elevada de les inversions interpaïsos.

Inversions estrangeres

La indústria química catalana es caracteritza per una penetració elevada del capital estranger que es localitza entre les empreses més importants dels diferents subsectors d'aquesta indústria. Aquest fet queda perfectament justificat a partir de les elevades xifres d'inversió que anualment arriben a Catalunya ja sigui en la química bàsica, en la indústria del paper o en les empreses de transformació del cautxú i les matèries plàstiques. Al llarg de l'any 1996, les inversions estrangeres directes en empreses espanyoles situades a Catalunya van ser superiors als cent setanta mil milions de pessetes, xifra que representa més del 60 % de les inversions estrangeres realitzades en el sector industrial català; unes dades del 1996 que no fan res més que confirmar altres dades d'anys anteriors.

A més, les inversions realitzades a Catalunya tenen un pes destacable dins del conjunt d'inversions estrangeres captades a nivell de l'Estat Espanyol. Així, les inversions estrangeres orientades cap al sector químic català van suposar a l'entorn del 50 % de les realitzades en aquest mateix sector a nivell de l'Estat Espanyol; mentre que a nivell del conjunt de sectors econòmics aquest mateix percentatge no és ni tan sols del 25 %.

Aquestes inversions tenen com a destinació principal la indústria química bàsica -ja sigui farmacèutica, la química de consum final, industrial o agrícola-, i la indústria del paper; mentre que queden en un segon nivell d'importància les orientades cap a les indústries de transformació del cautxú i les matèries plàstiques.

Localització

La distribució territorial de la indústria química no és, ni de bon tros, homogènia dins del panorama comarcal de Catalunya. Al contrari, un conjunt de comarques concentren bona part de les instal·lacions productives del sector, tot i que existeixen diferències segons la branca d'activitat que es consideri. Així, la química bàsica es concentra especialment en les comarques de la Ribera d'Ebre, el Tarragonès, el Baix Camp, el Vallès Oriental i el Barcelonès. Des d'una perspectiva territorial, la Ribera d'Ebre i el Tarragonès són les dues comarques de Catalunya en les quals el conjunt de la química bàsica -entesa com a química bàsica no farmacèutica, la química agrícola i industrial, la farmacèutica i la de consum final- té un pes més significatiu. En aquestes dues comarques, més del 25 % de l'ocupació industrial es concentra en la química bàsica.

Altres comarques amb una presència de la indústria química igualment notable són les del Baix Camp, Vallès Oriental, Barcelonès i Baix Llobregat. En totes elles la química bàsica aplega més del 10 % de l'ocupació industrial. La resta de comarques presenten percentatges d'ocupació inferiors.

La fabricació de paper i cartró es concentra a les comarques de l'Alt Camp, l'Anoia i l'Alt Penedès, si bé en d'altres comarques com són la Conca de Barberà, el Baix Llobregat, el Segrià, el Ripollès i el Baix Ebre es constata també la presència d'empreses papereres.

Les indústries dedicades a la transformació del plàstic, contràriament, es distribueixen amb més homogeneïtat arreu de Catalunya en la mesura que es tracta d'un sector on dominen les empreses de baixa dimensió i de proximitat als punts de consum.

Pel que fa a la transformació de cautxú, és destacable la incidència que aquest sector té a la comarca del Bages, per la ubicació de l'empresa Pirelli Neumáticos, l'única a Catalunya dedicada a la producció de pneumàtics nous de cautxú.

4.2. Estructura sectorial

El conjunt de l'activitat del sector químic s'ha dividit, d'acord amb la CCAE de l'any 1993, en un total de deu subsectors que podríem identificar de la manera següent: la química bàsica,

l'agroquímica, la fabricació de pintures i similars, la farmaquímica, la fabricació de sabons, perfums i similars, les fibres artificials i sintètiques, la transformació de productes de cautxú, la transformació de matèries plàstiques, la fabricació de pasta de paper, paper i cartró i, finalment, un calaix de sastre amb les altres activitats químiques no identificades prèviament.

De tots aquests sectors, els dos més importants pel que fa a xifres d'ocupació són concretament la transformació de matèries plàstiques i la farmaquímica. La transformació de matèries plàstiques es caracteritza pel fet de ser un sector altament atomitzat o, almenys, que presenta una proporció més elevada d'empreses amb menys de 20 treballadors que combinen la seva presència amb empreses de grans dimensions, sovint auxiliars del sector de l'automòbil. Per xifres de producció, la transformació de matèries plàstiques passa a ocupar el tercer lloc en el rànquing subsectorial de la indústria química, per darrere de la química bàsica i la mateixa farmaquímica.

La indústria farmaquímica es caracteritza possiblement per ser el subsector més aliè als cicles econòmics que han caracteritzat la química catalana en la dècada dels 90. Les seves dades de producció presenten un creixement continuat, en sintonia amb l'evolució de la despesa farmacèutica de l'Estat Espanyol.

De tots els subsectors que hem esmentat, el de la química bàsica és el que assoleix una xifra de producció més elevada. Aquest subsector, que només dóna lloc de treball al 12,9 % de l'ocupació del sector químic, aporta el 25 % de la producció. Per tant, ens trobem davant del subsector amb taxes més altes de productivitat per treballador del conjunt de la química i, fins i tot, del conjunt de la indústria. És un subsector extraordinàriament cíclic, en el qual es combinen creixement espectaculars de la producció amb caigudes no menys significatives. La xifra d'ocupació de la química bàsica ha caigut de forma sistemàtica els darrers tres anys, amb un pèrdua de quasi el 20 % de l'ocupació que generava aquest sector l'any 1993.

Evolució de la producció, ocupació i exportacions
Anys 1993-1995 % de creixement acumulat

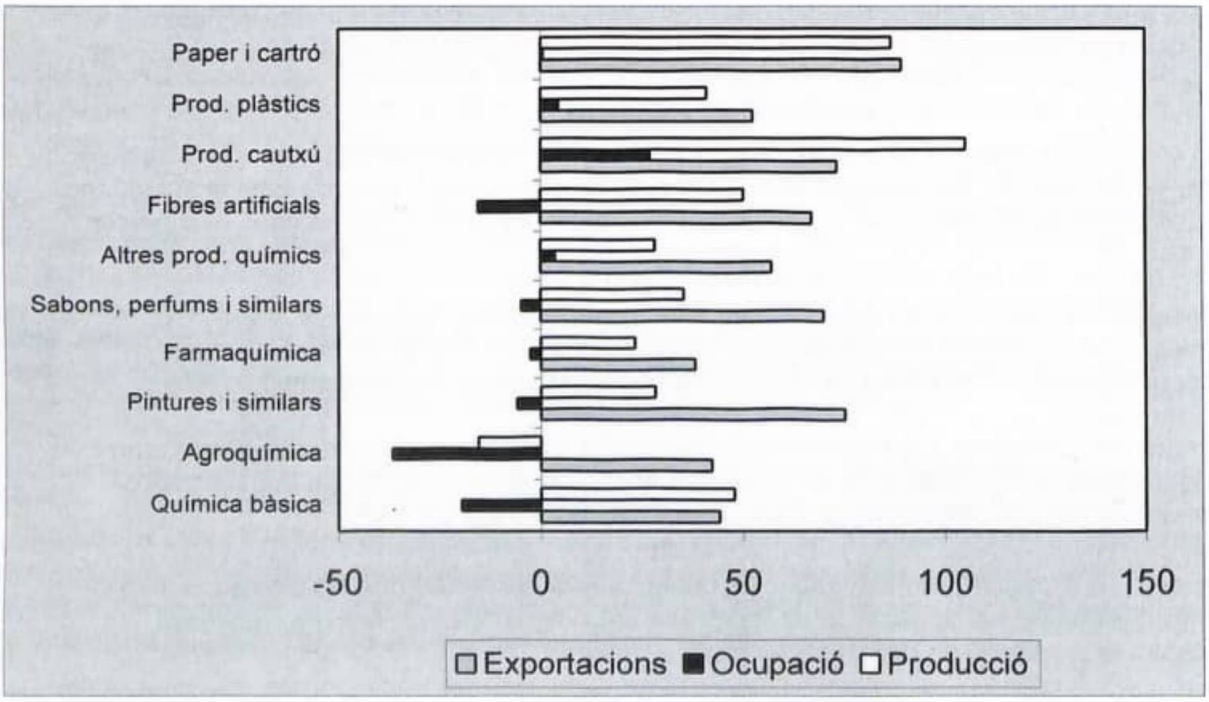

Font: IDESCAT

La transformació del cautxú és on es presenten les taxes de creixement de la producció i de l'ocupació més significatives; si bé la rellevància d'aquest sector en el conjunt de la indústria química continua sent molt baixa.

La indústria agroquímica s'ha caracteritzat en la història recent del sector químic a Catalunya per ser el sector amb una pèrdua més gran de llocs de treball, després del tancament progressiu de les principals empreses de sector ubicades a Catalunya.

El subsector de les pintures i vernissos presenta també una caiguda en la xifra d'ocupació, si bé de relativament poca importància. Contràriament, aquest subsector ha vist incrementar en un 35% la xifra de producció en els darrers tres anys, en bona part fruit d'una obertura més gran al mercat exterior que no fa més que confirmar la recuperació progressiva d'aquest sector a Catalunya, que a principis de la dècada dels 90 s'havia caracteritzat per fortes crisis d'alguna de les principals empreses que en formen part. Una trajectòria similar s'observa en el subsector orientat a la fabricació de sabons, perfums i similars: una caiguda lleugera de l'ocupació i l'increment de la producció, determinat en bona part per una obertura creixent als mercats exteriors.

La fabricació de paper i cartró es caracteritza també per una forta dinàmica cíclica, no necessàriament coincident amb la de la resta de la indústria química. Dels anys 1993 a 1995 ha viscut un fort increment de la xifra de producció, fruit dels preus elevats que ha tingut la pasta de paper a nivell internacional.

Finalment, el subsector dedicat a la fabricació de fibres sintètiques i artificials és, després de l'agroquímica i la química bàsica, el que ha perdut un percentatge més gran d'ocupats en aquests tres anys. Això ha estat fruit d'un redimensionament empresarial d'alguna de les principals empreses de sector que n'ha facilitat la continuïtat quan es donava pràcticament per segur que se'n produiria el tancament.

4.3. Fabricació de productes químics bàsics

La indústria química bàsica inclou la producció de productes químics orgànics amb origen petroquímic o no, els productes químics inorgànics, les matèries primeres plàstiques, els cautxús i el làtex sintètic, com també la fabricació dels gasos comprimits, els colorants i els pigments.

La química bàsica representa el 23-25 % de la producció de la indústria química, si bé només dóna lloc de treball a un 13-15 % dels empleats del sector. Es tracta, per tant, d'un sector altament intensiu en capital.

L'evolució de la química bàsica al llarg de la dècada dels noranta mostra períodes clarament diferenciats. D'una banda, a principis dels 90 es va viure un procés de crisi, amb reduccions significatives de producció que anaven acompanyades de caigudes paral·leles de l'ocupació. A mitjan 1993 es produeix un canvi de tendència i s'inicia un període d'expansió que es confirma el 1994 i es consolida el 1995, si bé a finals d'aquest darrer exercici comença a fer-se palès l'esgotament d'aquesta fase de creixement. El 1996 es caracteritza per una forta caiguda de la demanda interna i externa i, en conseqüència, per un descens de la producció del sector. Aquesta recessió que no s'ha confirmat al llarg del 1997, on es detecten indicis d'un nou període d'expansió. Pel que fa a l'ocupació, ha disminuït de forma continuada al llarg dels darrers quatre anys, amb independència de l'evolució econòmica del sector.

Macromagnituds de la química bàsica a Catalunya
Anys 1993-1996. Xifres econòmiques en milions de pessetes. Ocupació en milers de persones

	1993	1994	1995	1996
Dades bàsiques				
Producció	501.951	679.234	718.427	687.047
Consum aparent	632.921	871.433	962.676	927.926
Exportacions	177.365	213.141	255.689	269.000
Importacions	308.335	405.340	499.938	509.879
Saldo comercial	-130.970	-192.199	-244.249	-240.879
Taxa de cobertura (%)	57,5	52,6	51,1	52,8
% Exportació/Producció	35,3	31,4	35,6	39,2
% Importació/Consum	48,7	46,5	51,9	54,9
Ocupació (milers)	15,5	14,5	12,5	12,6
Participació en el sector (% sobre total químic)				
Producció	25,8	29,0	26,9	25,2
Consum aparent	28,1	31,5	30,4	29,0
Exportacions	41,7	40,1	39,1	37,4
Importacions	42,1	42,5	43,5	42,8
Ocupació	16,3	15,1	13,5	12,9

Font: IDESCAT

Pel que fa a la balança comercial amb l'exterior, cal apuntar que té un pes significatiu sobre el conjunt del sector, amb taxes d'obertura del 39 % per a l'any 1996, i taxes de penetració de les importacions sobre el total de consum del 55 %. A més, el sector exterior presenta un dinamisme elevat al llarg dels darrers anys, que accentua la internacionalització del subsector. Malgrat tot, la química bàsica ha estat un sector deficitari, en el qual les importacions pràcticament doblen les exportacions, amb una taxa de cobertura que cau en els períodes d'expansió econòmica del sector i que es recupera en els períodes de crisi. L'evolució del comerç exterior en la química bàsica es veu també fortament afectada per l'especialització continuada del sector, fruit de la qual es cada vegada més habitual trobar empreses orientades a un únic producte sobre el qual aprofiten les elevades economies d'escala que ofereix un sector tan capitalitzat i tecnificat com aquest.

La competitivitat de la química bàsica es troba fortament influenciada per dos factors aliens al sector: el cost de les tarifes elèctriques i el cost de les tarifes portuàries. Tradicionalment, les empreses situades a Catalunya han suportat en aquests dos tipus de serveis uns costos superiors als que es presenten fins i tot en d'altres països de la Unió Europea, si bé les expectatives de futur indiquen perspectives de reducció de preus i una homogeneïtzació progressiva amb els preus de l'entorn econòmic europeu. Paral·lelament, un nombre elevat d'empreses del sector han iniciat inversions orientades a la instal·lació de plantes de cogeneració elèctrica, amb l'objectiu clar de reduir les despeses actuals en consum d'energia.

Si calculem les ratios de productivitat per empleat en la química bàsica veurem que doblen les assolides per al conjunt de la indústria química. Aquest és un indicador més del nivell elevat de capitalització del sector, que ofereix la possibilitat d'assolir elevades economies d'escala quan els nivells de producció són màxims. Per contra, en períodes de crisi es fa inviable compensar la caiguda de la producció amb reduccions de costos. És així com podrem explicar l'evolució de l'excedent empresarial del sector. L'any 1993, quan tot just s'inicia un període d'expansió que trenca amb la fase de crisi dels anys precedents, l'excedent representava només un 1,7 % del valor de la producció; mentre que dos anys més tard i en plena expansió del sector, aquest mateix percentatge arriba a representar el 15,6 %.

La localització de les plantes productives de les empreses d'aquest sector sovint no coincideix amb la de la seu social de l'empresa. Hi ha un nombre elevat d'empreses que tenen la seu central a la ciutat de Barcelona mentre que les plantes es troben ubicades, per exemple, a les

rodalies de Tarragona; i d'altres que tenen la central a Madrid, mentre que bona part de la capacitat productiva se situa a Catalunya. Empreses com ara Repsol Petróleo, S.A. i Erkimia en són alguns exemples. Si prenem les dades d'ocupació comarcal per centres de treball, veiem que la química bàsica se situa principalment a la comarca del Tarragonès, on es concentra més del 30 % de l'ocupació de sector; si bé en un nombre d'empreses relativament reduït, però de grans dimensions. Segueix en importància la comarca del Baix Llobregat, amb un 15 % de l'ocupació de sector, i finalment el Vallès Oriental i el Vallès Occidental, amb un 10 % d'ocupació cadascuna. D'altres comarques menys importants són el Barcelonès, la Ribera d'Ebre i el Baix Camp.

La química bàsica és, en termes generals, un sector integrat per empreses de gran dimensió. Així, resulten habituals les empreses amb una ocupació total que supera el miler de persones, fet poc corrent en altres sectors industrials. En algunes activitats com és la fabricació de gasos comprimits i la fabricació de productes bàsics de química orgànica i inorgànica, totes les empreses que hi ha a Catalunya superen la xifra de 20 treballadors. Només en els casos de fabricació de colorants i pigments, d'adobs, i també alguna empresa molt especialitzada en la fabricació d'algun tipus de matèria primera plàstica, trobem empreses d'una dimensió inferior als 20 empleats.

Fabricació de gasos industrials

Aquest subsector inclou la fabricació de gasos industrials i mèdics com ara gasos elementals, aire líquid o comprimit, gasos refrigerants, mescles de gasos industrials, gasos inerts (per exemple, diòxid de carboni) i gasos aïllants; com també la producció de glaç sec o neu carbònica. Per contra, aquest subsector no comprèn l'extracció o fabricació de gasos combustibles com poden ser l'età, el butà, el propà o el metà.

Les empreses dedicades a la fabricació de gasos comprimits es caracteritzen habitualment perquè tenen la capacitat productiva distribuïda en diferents plantes, que apropen els nuclis de producció als nuclis de consum més immediats. Aquest seria el cas de Carburos Metálicos, amb tres plantes de producció a Catalunya -Barcelona, la Pobla de Mafumet i Berga- i també el cas d'Abelló Linde, amb onze plantes de producció i tres de les quals se situen a Catalunya - Tarragona, Sant Feliu i una de nova creació a Rubí. De la mateixa manera, les empreses més importants a nivell de l'Estat Espanyol sovint també tenen plantes a Catalunya.

En el conjunt de l'Estat Espanyol podríem dir que hi ha tres grans empreses en el sector dels gasos comprimits, que són la Sociedad Española de Carburos Metálicos (Barcelona), Air Liquide España (Madrid) i Praxair España (Madrid), aquesta última fruit de la fusió realitzada a final del 1996 entre Argón i Liquid Carbonic. Les tres empreses se situen en facturacions superiors o properes als trenta mil milions de pessetes, i amb plantilles al voltant del miler de persones. Abelló Linde seria la quarta empresa en ordre d'importància dins del sector.

A més de la dispersió en les plantes de producció, una segona característica del sector és el nombre elevat de societats participades que conformen grups empresarials grans i complexes; participacions que en alguns casos són compartides entre diferents empreses competidores del sector. Aquest és el cas de Carburos del Cinca, que està participada alhora per Abelló Linde, Air Liquide España i Carburos Metálicos; o també d'Oxígeno de Levante, participada per Abelló Linde i Carburos Metálicos.

La situació actual de Carburos Metálicos és el resultat d'un procés reorganitzatiu iniciat a principis de la dècada dels 90. La plantilla actual de l'empresa és el resultat d'un procés continuat de reducció de personal basat en jubilacions anticipades que va finalitzar l'any 1994. Aquest fet, juntament amb la millora del clima econòmic i el descens dels tipus d'interès, va permetre la recuperació econòmica de l'empresa que, en aquest mateix exercici, va capgirar el compte d'explotació amb l'obtenció de beneficis.

Les quatre principals empreses del sector a nivell de l'Estat Espanyol estan participades totalment o parcialment per empreses estrangeres. En el cas de Carburos Metálicos, l'empresa

nord-americana Air Products s'ha fet amb el 96,6 % del capital; mentre que Abelló Linde està participada en un 66 % del capital pel grup Linde d'Alemanya; i Messer Carburos és propietat del Messer Griesheim també d'Alemanya. Pel que fa a les altres dues empreses més importants del sector a l'Estat Espanyol, Praxair España i Air Liquide España, convé apuntar que són propietat de Praxair i d'Air Liquide respectivament, totes dues societats nord-americanes.

En relació a la propensió a exportar d'aquestes empreses cal dir que és molt baixa. En el cas de Carburos Metálicos la xifra d'exportacions no representa ni tan sols el 2 % de la facturació. Per contra, és molt habitual entre les empreses del sector disposar d'inversions en tercers països, unes inversions que sovint s'han centrat de forma especial a Portugal. Aquest és el cas de Carburos Metálicos, que té creada a Portugal l'empresa Gasin-Gases Industriais.

Principals empreses dedicades a la fabricació de gasos industrials
Any 1996. En milions pessetes

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
S. E. de Carburos Metálicos	Barcelona[1]	1.228	33.536
Abelló Linde	Barcelona[2]	298	7.167
Messer Carburos	Vilaseca	42	2.658
Carburos del Cinca	Barcelona	n.d.	n.d.
Oxígeno de Levante	Parets del Vallès	26	758

Nota: 1) Plantes de producció a Barcelona, la Pobla de Mafumet i Berga. 2) Plantes de producció a Tarragona, Sant Feliu de Llobregat i Puçol (València).

Font: Fomento 30.000

Fabricació de colorants i pigments

Aquest subsector inclou la fabricació de colorants i pigments d'origen animal, vegetal, sintètic i mineral, en forma bàsica o concentrada; com també la fabricació d'extractes adobadors d'origen vegetal, i la fabricació de productes inorgànics utilitzats com a luminòfors.

Històricament, la indústria dedicada a la fabricació de colorants i pigments ha anat estretament lligada al desenvolupament de la indústria tèxtil, si bé aquests productes químics tenen també aplicació en el món de la ceràmica, el vidre, la pintura, el cuir, el plàstic, el paper i l'alimentació. Les principals empreses del sector se situen en l'entorn immediat de la ciutat de Barcelona, amb l'excepció feta de Colores Cerámicos de Tortosa (dedicada a la producció de calcinats i esmalts per a la indústria ceràmica, i situada a la ciutat de Tortosa) i alguna altra empresa de menor dimensió.

Clariant Productos, amb 415 treballadors, destaca per la seva importància en relació a la resta del sector. Herència de l'antiga Sandoz Química, consta de dues plantes de producció, una al Prat de Llobregat i una segona a Castellbisbal, especialitzada en l'obtenció de colorants per a la indústria tèxtil i resultat de l'absorció de Cardoner S.A.

En ordre d'importància, segueixen quatre empreses amb plantilles de prop d'un centenar de treballadors. Entre elles trobem la societat Nubiola, amb 132 empleats i més de dos mil milions de pessetes de facturació, i orientada cap a la producció de pigments inorgànics; Intermedios Orgánicos i Manuel Vilaseca, orientades cap a la producció de colorants i pigments orgànics i Disper, filial de Hoechst Ibérica, dedicada a la fabricació de concentrats de color per al tint de termoplàstics, més coneguts en el món de la química amb el nom de *masterbatch*. Les empreses més grans coexisteixen amb un nombre notable d'empreses amb plantilles inferiors als 20 treballadors, habitualment amb produccions molt especialitzades.

El nivell d'obertura exterior d'aquestes empreses és significativament alt, possiblement com a conseqüència de l'elevada presència de capital estranger. Així, l'any 1993, empreses com ara Sandoz Productos Química, actualment Clariant Productos, i Intermediarios Orgánicos venien al mercat exterior més del 50 % de la producció. Aquestes taxes d'obertura s'han incrementat en

els darrers exercicis. Amb una capacitat exportadora igualment remarcable trobem empreses com Manuel Vilaseca, Disper i Colores Cerámicos de Tortosa. La resta d'empreses, tot i les seves dimensions reduïdes, mantenen també una capacitat exportadora notable.

El capital estranger és present de forma directa a Clariant Productos, que és propietat de Muttenz AG de Suïssa. Disper és propietat de l'empresa matriu espanyola Hoechst Ibérica, alhora controlada per capital estranger. Es detecta també la presència de capital estranger a Intermedios Orgánicos –d'origen japonès–, a Colores Cerámicos de Tortosa –alemany–, i a Robama –també alemany.

Principals empreses dedicades a la fabricació de colorants i pigments
En milions de pessetes. Any 1996

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
Clariant Productos	El Prat de Llobregat	415	13.600
Nubiola	Barcelona	132	2.100
Disper	Sant Andreu de la Barca	118	3.400
Manuel Vilaseca	Barcelona	110	1.450
Intermedios Orgánicos	Barcelona	95	2.425
Colores Cerámicos de Tortosa	Tortosa	90	2.460
Colores Hispania	Barcelona	85	1.590
Robama	Barcelona	70	1.600
Industrias Químicas Aux. Plástico	Masies de Roda	54	1.350
Auxicolor	Terrassa	43	1.773
Galloplast	Terrassa	32	545

Font: Fomento 30.000

Fabricació de productes bàsics de química inorgànica

Aquest subsector abraça les activitats econòmiques que tenen com a finalitat la fabricació d'elements químics (llevat dels metalls, gasos industrials elementals i elements radioactius produïts per la indústria dels combustibles nuclears), i també la fabricació de compostos inorgànics com ara àcids, bases i les seves sals, llevat de l'àcid nítric i l'amoníac.

La producció de matèries químiques inorgàniques s'estructura bàsicament al voltant de quatre grans empreses: Energia e Industrias Aragonesas, Solvay, FMC Foret i Erkimia. Energia e Industrias Aragonesas, amb seu social a Madrid, s'orienta a la producció de clor i sosa, i també a la producció de clorur de vinil monòmer (VCM) i de policlorur de vinil (PVC). El conjunt d'aquestes produccions es distribueix entre les plantes de producció de Sabiñánigo (Osca), de Palos (Huelva) i de Vilaseca (Tarragona).

Solvay, amb plantes de producció a Martorell i Torrelavega, se centra en l'obtenció de carbonats i bicarbonats sòdics, soses càustiques, clor i derivats, entre d'altres; FMC Foret produeix peròxidats, fosfats, silicats i derivats del sofre; i Erkimia produeix sosa, clor i derivats, entre les plantes de Tarragona i Flix, on s'han realitzat importants inversions d'adequació i ampliació de la capacitat productiva (properes als 6.000 milions de pessetes).

Tant en el cas de Química del Cinca com de Solvay Interox, la seu social és a la ciutat de Barcelona, però les plantes de producció respectives se situen fora de Catalunya.

L'evolució més recent de les principals empreses del sector marca una tendència clara cap a la pèrdua d'ocupació. En el cas de Solvay, al llarg dels darrers sis anys la plantilla s'ha reduït en més de 700 llocs de treball, i en el cas de FMC Foret en uns 240. En el cas d'Erkimia s'ha passat dels 1.250 treballadors de l'any 1990 als 580 de l'any 1996, tot plegat fruit d'un procés de reestructuració empresarial que l'empresa va iniciar a principis d'aquesta dècada.

Solvay, FMC Foret, Kemira Ibérica i Solvay Interox són empreses participades totalment per capital estranger. En el cas de Solvay la propietat correspon a l'empresa del mateix nom i d'origen belga, mentre que FMC Foret és propietat de FMC Corporation dels Estats Units. Pel que fa a Erkimia, és propietat d'Ercros, alhora participada pel grup kuwaitià KIO.

Principals empreses dedicades a la fabricació de productes bàsics de química inorgànica
Any 1996. En milions de pessetes.

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
Energia e Industrias Aragonesas[1]	Madrid	1.424	43.819
Solvay[2]	Barcelona	1.256	35.217
FMC Foret	Barcelona	948	51.097
Erkimia[3]	Barcelona	580	23.236
Kemira Ibérica[4]	Barcelona	92	4.501
Química del Cinca[5]	Barcelona	64	1.510
Solvay Interox[5]	Barcelona	50	3.500
SA Lipmes	Manresa	36	1.200
Productos Técnicos del Mediterráneo	Tarragona	20	1.000

Nota: 1) Amb plantes de producció a Vilaseca, Sabiñánigo (Osca) i Palos (Huelva). 2) Amb plantes de producció a Martorell, Barcelona i Torrelavega (Cantàbria). 3) Amb plantes de producció a Flix i Tarragona. 4) Plantes de producció a Tarragona, Santander, Sant Fost de Campsentelles i Sevilla. 5) Plantes de producció fora de Catalunya.

Font: Fomento 30.000

Fabricació de productes químics orgànics

La fabricació de productes químics orgànics es divideix, segons la CCAE-93, en dos subsectors: d'una banda, la fabricació de productes químics orgànics d'origen petroquímic –que inclou la producció de brea i coc de brea–, i de l'altra, la fabricació d'altres productes bàsics de química orgànica. Dins d'aquest segon subsector s'inclouen les activitats relatives a la fabricació de compostos orgànics, inclosos els productes procedents de la destil·lació de la fusta, la fabricació de carbó vegetal; la destil·lació de quitrà d'hulla; la producció d'alcohol etílic de síntesi i la fabricació de productes aromàtics sintètics.

La química orgànica d'origen petroquímic és un dels sectors més remarcables a Catalunya. La seva localització, centrada exclusivament a la zona de Tarragona, fa d'aquesta zona una de les de més potencial en química orgànica a nivell europeu. La presència del Port de Tarragona és, evidentment, l'element clau d'aquesta concentració.

Les darreres inversions en la construcció d'un nou *rack* de canonades és una bona prova del nivell de consolidació del complex petroquímic tarragoní. Aquestes inversions són compartides entre Generalitat de Catalunya, l'Ajuntament de Tarragona i les principals empreses del polígon. A aquestes inversions cal afegir les que, a nivell particular, realitza cadascuna de les diferents empreses del sector i que, tenint en compte les característiques productives, acostumen a ser molt importants. Cal dir, igualment, que aquestes inversions sovint van orientades a l'augment de l'especialització de les diferents plantes d'aquestes empreses multinacionals a nivell mundial.

Evidentment, les tarifes portuàries són un element clau de competitivitat per a aquest sector industrial. Cal remarcar, en aquest sentit, les reduccions que s'han produït en els darrers anys en les tarifes portuàries i que equiparen, a poc a poc, les condicions del Port de Tarragona amb les d'altres ports competidors europeus, com és el cas d'Anvers.

Hoechst Ibèrica, en la seva fàbrica TAQSA, es dedica a la producció de poliolefines i acetat de vinil, com a components bàsics per a la fabricació de plàstics. Les seves xifres de facturació han assolit l'any 1996 la quantitat de cent seixanta-vuit mil milions de pessetes, fet que la converteix en una de les principals empreses del sector químic a Catalunya. L'ocupació total supera les dues mil sis-centes persones, fet que representa un increment significatiu respecte de la xifra d'ocupació assolida fins l'any 1994, que es mantenia per sota dels dos mil llocs de treball. El

nivell d'exportacions ha estat tradicionalment baix, si bé durant els anys 1994 i 1995 va millorar de forma notable.

La producció d'Hoechst Ibérica no es limita exclusivament als productes químics orgànics d'origen petroquímic. L'empresa també té interessos en el mercat de productes auxiliars dels sectors tèxtil i del cuir, produeix colorants i pigments, fa productes i especialitats farmacèutiques, i produeix les matèries primeres bàsiques per a la producció de les pintures (resines sintètiques), de sabons (tensoactius), de derivats de ceres i també per a material fotogràfic, com també la producció d'edulcorants per a l'alimentació. Aquesta diversitat d'àrees de producció ha portat l'empresa a iniciar, l'any 1997, un procés de segregació d'Hoechst Ibérica en societats independents que reportaran directament a la seva matriu alemanya, i que són Behring Diagnostics (elabora elements per a diagnòstics), AgrEvo (agroquímica), Hoechst Roussel Vet (veterinària), Celanese (química bàsica), Trevira (fibres sintètiques) i Ticona (plàstics). A més, a principi del 1997 l'empresa Hoechst Marion Roussel ha integrat les divisions de farmàcia de Hoechst amb Roussel Ibérica i amb Marion Merrel. Finalment, cal dir que ha iniciat l'associació amb Basf en la producció de polipropilè, amb la creació de Targor Ibérica S.L., que explota les plantes que Basf Española S.A. i Hoechst Ibérica S.A. tenen a Tarragona per a tal finalitat. Entre ambdues plantes de producció Targor Ibérica S.L. assoleix una capacitat teòrica de producció de 220 mil tones de polipropilè. Completen el holding les empreses Messer (dedicada a la producció de gasos tècnics) i Herberts (dedicada a la producció de pintures industrials).

Pel que fa a Basf Española, propietat de Basf d'Alemanya, cal apuntar que l'any 1996 va assolir unes vendes totals superiors als vuitanta-cinc mil milions de pessetes, consolidant així el procés de creixement intens dels darrers tres anys. Bona part d'aquest increment en la xifra de facturació és degut a la millora de les vendes al mercat exterior, que entre els anys esmentats s'incrementen en més d'un 60 %.

La xifra d'ocupació de Basf Española ha oscil·lat, en els darrers quatre anys, entre el màxim de les 1150 persones dels anys 1991 i 1992, i un mínim de 973 el 1994. Del poc més de miler de persones actualment ocupades a Basf Española, unes sis-centes es localitzen a les plantes de producció que aquesta empresa té al complex petroquímic de Tarragona.

La producció de Basf va orientada cap a l'obtenció de propilè, dispersions i solucions polimètiques, alcohols oxo i plastificants. L'empresa ha realitzat inversions entre els anys 1995 i 1998 per ampliar la planta de producció de polipropilè que té situada a Tarragona, com també per construir una nova planta de catalitzadors de polímers. A més de la producció de productes químics orgànics d'origen petroquímic pròpiament dit, s'ha de considerar que Basf produeix matèries primeres plàstiques –com a continuació dels processos de producció que s'inicien en el procés de tractament del petroli en cru–, i també fabrica matèries primeres per a colorants, pintures i coles per a la indústria del tèxtil, del cuir i del cautxú.

En el cas de Bayer Hispania Industrial, la xifra de facturació va superar els noranta mil milions de pessetes l'any 1996. Aquesta xifra, superior a la d'anys precedents en quasi un 30 %, s'ha vist afavorida per l'expansió del mercat exterior, consolidant un procés de creixement que va iniciar-se l'any 1984. L'ocupació ha passat de les prop de 1.300 persones dels anys 1990, 1991 i 1992, fins als poc menys de mil cent treballadors dels quatre anys següents. D'aquests, uns cinc-cents corresponen a la planta del complex petroquímic de Tarragona. En aquesta planta de producció l'empresa realitza el tractament del petroli per a l'obtenció de matèries primeres plàstiques. La resta es concentra entre les plantes de producció que aquesta empresa té a Quart de Poblet i el Prat de Llobregat.

Bayer Hispania Industrial és la principal societat que el grup Bayer (Alemanya) té a l'Estat Espanyol. Aquest grup es conforma conjuntament amb sis societats més que són, concretament, Química Farmacèutica Bayer, Agfa Gevaert, Bayer Esmaltes, Haarman and Reiner, Dystar i Bayrit.

Repsol Química, propietat del grup Repsol, disposa de dos complexes petroquímics integrats: un d'ells situat a Tarragona, i un segon situat a la població de Puertollano. A més de la producció orgànica d'origen petroquímic, i de la mateixa manera que la resta d'empreses del sector, Repsol Química té integrada la producció de les matèries primeres plàstiques. Així, Repsol Química assoleix, entre aquests dos complexes, la producció d'un 50 % del polietilè que es fabrica a l'Estat Espanyol, i un 40 % de la producció de polipropilè.

Repsol Química forma part del Grup Repsol, amb unes xifres de facturació properes als tres bilions de pessetes, i amb més de deu mil treballadors. El Grup Repsol el conformen, a més de Repsol Química, les empreses General Química, Repsol Polivar, Poliplastic, Serv. Seguridad Mancomunales, Polidux, Industrias Químicas del Sur, Repsol Naviera Vizcaína, Repsol France i Repsol Italia.

Finalment, Elf Atochem España, que és el resultat de la fusió que es va realitzar a principis de l'any 1992 entre Atochem España, Rio Ródano i Sevillana de Vinilo, s'orienta igualment a la producció de matèries plàstiques a partir del petroli com a principal matèria primera. L'empresa està participada en un 91,2 % del capital per l'empresa francesa Elf Atochem.

Principals empreses dedicades a la fabricació de productes químics orgànics d'origen petroquímic

En milions de pessetes. Any 1996.

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
Hoechst Ibérica	Barcelona	2.640	168.512
Repsol Química	Madrid	1.425	176.000
Bayer Hispania Industrial	Barcelona	1.072	91.995
Basf Española	Barcelona	1.033	85.087
Dow Chemical Ibérica	Madrid	630	119.185
Elf Atochen Ibérica	Madrid	612	45.269

Font: Fomento 30.000

Pel que fa a la química orgànica d'origen no petroquímic, cal destacar la presència a Catalunya de quatre empreses orientades cap a aquest sector. Són Purac Bioquímica, Derivados Fenólicos, Peróxidos Orgánicos i Nueva I.Q.T.

Purac Bioquímica es dedica a la fabricació d'àcid làctic i els seus derivats. Són productes que, com a tals, s'utilitzen bàsicament en la indústria de l'alimentació i de la cosmètica. L'evolució de la xifra de facturació d'aquesta empresa és francament positiva, amb creixements anuals del 15 al 30 %. Bona part d'aquesta expansió es fonamenta en el mercat exterior, on s'assoleixen percentatges de creixement similars o lleugerament superiors, fet que ha portat l'empresa de Montmeló a situar en el mercat exterior més del 65 % de la facturació. L'ocupació generada per Purac se situa per sobre del centenar de persones, amb increments continuats de la xifra d'ocupació al llarg dels darrers anys. L'empresa està participada en el cent per cent del capital per l'empresa CSM Internacional, d'Holanda.

Derivados Fenólicos està orientada a la producció d'antioxidants. Situada dins del complex d'empreses químiques de Sant Celoni, ocupa al voltant d'una cinquantena de persones, i assoleix una xifra de facturació que l'any 1996 es va situar en quasi dos mil quatre-cents milions de pessetes; dels quals, poc més de dos mil són directament exportació. I encara més, el creixement anual de la xifra de facturació del 15 % es basa en el mercat exterior en detriment d'un mercat interior en el qual l'empresa ha perdut fins i tot volum de vendes. Derivados Fenólicos forma part del grup Shell.

Peróxidos Orgánicos es dedica a la fabricació i comercialització de peròxids orgànics i d'altres productes químics en general. Amb una plantilla que oscil·la al voltant de les 25 persones, té una facturació superior als mil milions de pessetes, dels quals el mercat exterior representa una proporció mínima. L'empresa està participada per tres empreses: FMC Foret amb un 50 % del capital, Laporte Ind. Ltd. d'Anglaterra (25 %) i Laporte Netherlands BV d'Holanda (25 %).

Nueva I.Q.T. s'orienta cap a la producció d'àcid tartàric. Està participada per la societat italiana Finanziaria Chimica Valenzana.

Principals empreses dedicades a la fabricació de productes químics orgànics
Any 1996. En milions de pessetes

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
Purac Bioquímica	Montmeló	112	8.591
Derivados Fenólicos	Sant Celoni	41	2.391
Peróxidos Orgánicos	Barcelona	24	1.038
Nueva I.Q.T.	Girona	20	780

Font: Fomento 30.000

Fabricació de matèries primeres plàstiques

Dins d'aquest subsector s'agrupa la producció de polímers, inclosos els polímers d'etilè, el propilè, l'estirè, el clorur de vinil, l'acetat de vinil i els acrílics; la producció de poliamides; de resines fenòliques, resines d'epòxid i poliuretà; la fabricació de resines alquídiques, polièsters i polièters; l'elaboració de silicones en formes primàries i també la fabricació de cel·luloses. De totes aquestes variants de matèries primeres plàstiques, les principals produccions a Catalunya i Espanya es concentren en la fabricació de polietilè de baixa i alta densitat, de polipropilè i de policlorur de vinil (PVC).

A tot Espanya hi ha cinc plantes de producció de PVC. Dues d'aquestes plantes se situen a Catalunya, la d'Aiscondel a Vilaseca, i la planta de producció d'Hispavic Industrial a Martorell. Les altres tres plantes de producció estan situades a Monzón –propietat d'Aiscondel–, a Miranda d'Ebre i a Hernani –aquestes dues propietat d'Elf Atochem. Aquestes dues darreres plantes tenen una capacitat de producció de 113 mil tones de PVC, mentre que la planta que Hispavic Industrial S.A. té a Martorell pot assolir una producció total de 140 mil tones, i les dues plantes d'Aiscondel tenen una capacitat límit de 162 mil tones.

En el conjunt d'Espanya hi ha un total de quatre plantes de producció de polipropilè que van assolir a l'any 1996 la fabricació de 432 mil tones d'aquesta matèria primera plàstica; una producció molt elevada si tenim en compte que la capacitat total d'aquestes quatre plantes és de 490 mil tones. D'aquestes 490 mil tones, 380 mil es troben a Catalunya, i més concentradament a Tarragona. Una d'aquestes plantes de producció és la de TDP S.A., amb una capacitat total de 150 mil tones any, i d'explotació conjunta entre Repsol Química i Hoechst Ibérica. Les altres dues plantes de producció situades a Tarragona són les de Basf Española S.A. i la de Hoechst Ibérica S.A., amb capacitats de 120 mil i 100 mil tones, respectivament; dues plantes de producció que Basf i Hoechst han associat sota el nom de Targor Ibérica S.L., de manera que han esdevingut el principal productor de polipropilè de l'Estat Espanyol. La quarta planta de producció de polipropilè és la que Repsol Química S.A. té a Puertollano, que a més ha ampliat recentment la seva capacitat fins a 190 mil tones.

Quant a la producció de polietilè de baixa densitat cal dir que a l'Estat Espanyol es va assolir l'any 1996 una producció de 412 mil tones, sobre una capacitat teòrica de 490 mil tones. Aquesta capacitat de producció es reparteix entre tres empreses: Dow Chemical Ibérica S.A., Repsol Química S.A. i TDESA. TDESA, amb planta de producció a Tarragona, és de propietat compartida entre Repsol Química i Dow Chemical Ibérica; d'aquí que podem dir que entre totes dues empreses controlen el 100 % de la producció d'aquesta matèria primera plàstica. Les dues plantes pròpies de Dow Chemical Ibérica i de Repsol Química se situen també a Tarragona, i la fabricació d'aquesta matèria primera plàstica es completa amb la planta que Repsol Química S.A. té a Puertollano (Ciudad Real).

La producció de polietilè d'alta densitat es reparteix entre Dow Chemical Ibérica, Repsol Química i Hoechst Ibérica, que ha passat a denominar-se Hostalen Polietileno S.L. a causa del procés de remodelació de la societat matriu. Hostalen Polietileno té la planta de producció a Tarragona, amb una capacitat de producció de 100 mil tones any. Les altres dues empreses

concentren una capacitat de producció de 285 mil tones entre les plantes que Dow Chemical Ibérica i Repsol Química tenen a Tarragona, i la planta de Puertollano de Repsol Química.

D'altres matèries primeres plàstiques de menor importància són el poliestirè, en la fabricació del qual destaquen les plantes de producció que Basf Española i Elf Atochem España tenen a Tarragona i el Prat de Llobregat respectivament, i el polietilentereftalat (PET), amb una producció que a final del 1996 es concentrava entre dues empreses: Brilen S.A. a Barbastro (Osca) i Catalana de Polímers al Prat de Llobregat. Catalana de Polímers pertany al grup La Seda de Barcelona, i durant l'any 1996 ha produït unes 20 mil tones de PET, i quasi 40 mil de fibra de polièster. Aquesta mateixa empresa ha iniciat noves inversions per valor de 6.200 milions de pessetes en la construcció d'una nova planta per a la producció de PET. Cal apuntar també les inversions que Eastman Chemical ha realitzat a San Roque (Cadis), en una nova planta de producció de PET amb una capacitat teòrica de 130 mil tones, i que reduiran de ben segur les importacions que es realitzen d'aquest producte en l'actualitat.

En la producció d'aminoplasts tenim, com a única planta de producció de Catalunya en coles d'urea, l'empresa Derivados Forestales de Sant Celoni; i Aicar en la producció de pols de moldeig d'urea i melanina.

En la fabricació de matèries primeres plàstiques tècniques tenim, d'una banda, la producció d'ABS, i d'altra, la producció de polimetacrilat de metil (PMMA). La producció d'ABS a Catalunya es concentra en tres empreses multinacionals que són concretament: Bayer Hispania a Tarragona; Basf Española també a Tarragona (si bé, en aquest cas es limita a la confecció d'aquest material i no pròpiament a la fabricació del polimeritzador) i Elf Atochem España al Prat de Llobregat, que ha deixat de polimeritzar la matèria primera per centrar-se exclusivament en la confecció d'aquest material com va fer en el seu moment Basf Española. Pel que fa a la producció de PMMA, la principal empresa de Catalunya és Critesa, propietat de Basf d'Alemanya.

Finalment, en el darrer lloc pel que fa a importància de la producció de matèries primeres plàstiques trobem les relatives a la fabricació de polièsters en formes primàries. Aquesta fabricació estaria concentrada en l'Estat Espanyol en tres empreses diferents: Dow Chemical Ibérica, en la planta de Tarragona; Industrias Químicas Asociadas (IQA), propietat de La Seda de Barcelona, amb planta de producció a Tarragona; i Repsol Química en la planta de Puertollano (Ciudad Real).

D'altres empreses importants del sector són, per exemple, Resinas Sintéticas, orientada a l'elaboració de resines sintètiques i amb plantes de producció a Sant Celoni i Badalona; DSM Resins España, Zeneca Resins i Cray Valley Ibérica, que també s'orienten cap a la producció de resines, a més de Bayer Hispania, amb una planta de producció al Prat de Llobregat. La producció de resines es completa amb la que realitzen les empreses del sector de les pintures per al seu autoconsum.

Principals empreses dedicades a la fabricació de matèries primeres plàstiques
Any 1996. En milions de pessetes

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
Catalana de Polímers	El Prat de Llobregat	486	14.541
Aiscondel	Madrid	395	16.757
Resinas Sintéticas	Sant Celoni	225	11.025
Hispavic Industrial	Barcelona	201	20.100
Industrias Químicas Asociadas IQA	Tarragona	162	11.353
DSM Resins España	Sant Just Desvern	110	9.100
AICAR	Barcelona	83	1.860
Critesa	Montcada i Reixac	80	2.700
Zeneca Resins	Parets del Vallès	72	3.906
Cray Valley Ibérica	Mollet del Vallès	64	3.500
Derivados Forestales	Barcelona	48	4.425

Font: Fomento 30.000.

Fabricació d'adobs i compostos nitrogenats fertilitzants

La fabricació d'adobs inclou la producció d'adobs nitrogenats, fosfatats, potàssics purs o complexos, i també la producció d'urea, fosfats naturals en brut i sals de potassi naturals en brut. En el bloc de fabricació de productes nitrogenats afins hem de considerar la producció d'àcid nítric i àcid sulfonítric, amoníac, clorur d'amoni, nitrits i nitrats de potassi, fosfats de triamoni i carbonats d'amoni.

Les principals empreses dedicades a la fabricació d'adobs són de dimensions molt reduïdes i es troben repartides al llarg de la geografia catalana. D'entre les empreses més importants podem esmentar Azufrera y Fertilizantes Pallarés, situada a Tarragona, que es dedica al refinament de sofres. Destaca també Lérida Unión Química i Jose Fusté, dedicades a la producció d'abonaments orgànics, organicominerals i biològics. Finalment tenim Industrias Químicas Sicosa i Productos Energéticos y Abonos, aquesta darrera especialitzada en la producció de substrats per al conreu de plantes hortícoles i ornamentals.

Cal esmentar també el cas de l'empresa Novartis Agro que, malgrat que té com a activitat principal l'elaboració de fungicides i insecticides, dedica part de la producció a l'elaboració de fertilitzants. Pel que fa a les fàbriques d'Ercros en l'àmbit dels fertilitzants, hem d'indicar que l'empresa va decidir tancar-les totalment a principis de la dècada dels noranta.

El volum d'exportacions d'aquestes empreses és significativament molt baix. Les dues úniques empreses exportadores són Azufrera i Lérida Unión Química, però les exportacions no superen en cap cas el 5 % del volum de facturació. De la mateixa manera, tampoc no es detecta la presència significativa de capital estranger.

Principals empreses dedicades a la fabricació d'adobs i compostos nitrogenats fertilitzants
Any 1996. En milions de pessetes

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
Azufrera y Fertlizantes Pallarés	Tarragona	53	1.900
Industrias Químicas Sicosa	Sant Vicenç dels Horts	22	415
Lérida Unión Química	Sudanell	19	450
Jose Fusté	Sentmenat	18	340
Productos Enegéticos y Abonos	Vilablareix	14	320

Font: Fomento 30.000

4.4. Fabricació de pesticides i altres productes agroquímics

En aquest apartat s'inclou el conjunt d'activitats que tenen com a objectiu la fabricació de pesticides i d'altres productes agroquímics; si bé se n'exclouen les activitats relatives a la fabricació d'adobs i altres compostos fertilitzants nitrogenats, inclosos en la fabricació de productes químics bàsics. Per tant, aquesta activitat econòmica abraça la fabricació d'insecticides, raticides, fungicides, herbicides, inhibidors de germinació, reguladors del creixement de les plantes, desinfectants i altres productes agroquímics, fins i tot per a ús domèstic i sanitari.

Macromagnituds de l'agroquímica a Catalunya
Anys 1993-1996. Xifres econòmiques en milions de pessetes i ocupació en milers de persones

	1993	1994	1995	1996
Dades bàsiques				
Producció	21.069	22.117	18.591	25.656
Consum aparent	26.348	28.448	27.976	33.225
Exportacions	3.147	4.930	4.477	7.776
Importacions	8.426	11.261	13.862	15.345
Saldo comercial	-5.279	-6.331	-9.385	-7.569
Taxa de cobertura (%)	37,3	43,8	32,3	50,7
% Exportació/Producció	14,9	22,3	24,1	30,3
% Importació/Consum	32,0	39,6	49,5	46,2
Ocupació (milers)	1,1	0,7	0,7	n.d.
Participació en el sector (% sobre total químic)				
Producció	1,1	0,9	0,7	0,9
Consum aparent	1,2	1,0	0,9	1,0
Exportacions	0,7	0,9	0,7	1,1
Importacions	1,2	1,2	1,2	1,3
Ocupació	1,1	0,8	0,7	n.d.

Font: IDESCAT

El sector representa només l'1 % de la producció i l'ocupació de la indústria química. L'evolució recent està marcada per l'existència de forts cicles econòmics, sovint amb evolucions contraposades o independents a les de la resta del sector químic i més en sintonia amb l'evolució del sector agrari i les condicions meteorològiques que aquest pateix. Així, mentre que l'any 1996 va representar per al conjunt de la química a Catalunya un any de veritable crisi, en aquest sector s'assolien creixements en el volum de producció, en bona part fruit d'una obertura als mercats exteriors. Per contra, l'any 1997 ha estat un any negatiu per aquest sector, novament en contra del que ha passat en la resta de la indústria química.

La dimensió de les empreses dedicades a la fabricació de pesticides és, en termes generals, força reduïda, a excepció feta de Novartis Agro (fruit de la fusió a nivell internacional de Sandoz i Ciba), d'Especialidades Técnico Industriales i d'Industrias Químicas del Vallès (dedicada a la producció de sals de coure per a la seva aplicació com a producte fitosanitari). La resta d'empreses no supera la cinquantena d'empleats. Pel que fa a la seva localització dins de Catalunya, aquestes empreses se situen majoritàriament en l'entorn immediat de la ciutat de Barcelona, en les comarques del Vallès, el Baix Llobregat o el mateix Barcelonès.

L'evolució recent de les principals empreses de pesticides és força estable, tant en xifres de facturació com de plantilles. Només sobresurt la xifra creixent de facturació de la principal empresa del sector, Novartis Agro, que en només sis anys pràcticament ha quadruplicat la xifra de facturació, tot mantenint relativament constant la plantilla. Una expansió que s'ha fonamentat bàsicament en una major obertura als mercats exteriors.

Igualment significatiu és l'esforç exportador de CTX, dedicada a la producció d'insecticides per al tractament de l'aigua.

Cal destacar, finalment, l'elevada presència de capital estranger. Malgrat les dimensions reduïdes del sector, diverses empreses estan participades per capital estranger, sovint de caràcter multinacional. Aquest és el cas de Novartis Agro, participada en la seva totalitat pel grup Novartis, amb seu social als Països Baixos; d'Especialidades Técnico Industriales, participada en un 50 % del capital per l'empresa francesa Compagnie Francaise de Produit Indi; d'Industrias Químicas del Vallès, participada en un 11,7 % del capital per Regaber Holding de Suissa; i de Kenogard, propietat de tres empreses japoneses.

Principals empreses dedicades a la fabricació de plaguicides i altres productes agroquímics

Any 1996. En milions de pessetes.

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
Novartis Agro	Barcelona	154	10.600
Especialidades Técnico Industriales	Granollers	89	1.300
Industrias Químicas del Vallès	Mollet del Vallès	86	3.894
CTX	Polinyà	45	1.595
Kenogard	Barcelona	36	2.190
Fabricación de Germicidas	Barcelona	24	215
Compañía Española Industrial Química de Productos Agrícolas y Domésticos	Barcelona	22	1.650
Industrial Química Key	Tàrrega	22	990
Agriplan	Reus	21	600

Font: Fomento 30.000

4.5. Fabricació de pintures, vernissos i revestiments similars; tintes d'impremta i màstics

Aquest subsector comprèn, d'una banda, la fabricació de pintures i vernissos, esmalts o laques i altres similars, i, de l'altra, la fabricació de tints i colorants.

Les empreses relacionades amb la fabricació de pintures i vernissos, i tintes d'impremta representen un sector important a Catalunya, amb un 4-5 % de la producció i un 5 % de l'ocupació del sector químic.

L'evolució més recent del sector està marcada per una evolució positiva, que contrasta amb la dels anys de crisi que van obligar diverses empreses a iniciar processos de reestructuració dels negocis respectius.

En els últims tres anys aquest subsector ha incrementat la xifra de producció de l'ordre d'un 15 % anual, en bona part com a conseqüència d'un creixement espectacular de les exportacions que s'han més que duplicat en només tres anys.

Les empreses del sector s'han plantejat sovint estratègies d'internacionalització de les seves activitats, per la via de la consolidació de grups empresarials o, més directament, per la via de les exportacions. Això explica l'increment de pes de les exportacions sobre el total de producció, fet que ha repercutit en un forta millora de la taxa de cobertura del sector, que ha incrementat en quasi un 20 %.

Macromagnituds de les pintures i similars a Catalunya
Anys 1993-1996. En milions de pessetes

	1993	1994	1995	1996
Dades bàsiques				
Producció	81.936	104.371	108.701	119.028
Consum aparent	89.574	113.395	118.261	127.220
Exportacions	7.908	10.128	13.857	16.675
Importacions	15.546	19.152	23.417	24.867
Saldo comercial	-7.638	-9.024	-9.560	-8.192
Taxa de cobertura (%)	50,9	52,9	59,2	67,1
% Exportació/Producció	9,7	9,7	12,7	14,0
% Importació/Consum	17,4	16,9	19,8	19,5
Ocupació (milers)	4,7	5,1	4,5	n.d.
Participació en el sector				
Producció	4,2	4,5	4,1	4,4
Consum aparent	4,0	4,1	3,7	4,0
Exportacions	1,9	1,9	2,1	2,3
Importacions	2,1	2,0	2,0	2,1
Ocupació	5,0	5,3	4,8	n.d.

Font: IDESCAT

Es tracta, però, d'un sector fortament saturat, en el qual el percentatge d'excedent sobre el valor de la producció és un dels més baixos dels subsectors de la indústria química, malgrat els moments de recuperació econòmica que està vivint.

Quant a la dimensió empresarial, cal dir que la presència d'un reduït nombre d'empreses de certa dimensió es combina amb d'altres que no superen la vintena d'ocupats. La localització de l'activitat es concentra bàsicament a la comarca del Barcelonès (un 40 % de l'ocupació), on alhora se situen les empreses de major dimensió. El lloc següent, en ordre d'importància, correspon al Vallès Occidental, que concentra quasi el 30 % de l'ocupació del sector. Finalment, les altres dues comarques amb presència rellevant són el Baix Llobregat i el Vallès Oriental, amb 14 i 10 % respectivament, i amb empreses d'una dimensió significativament menor.

Fabricació de pintures, vernissos i revestiments similars

Aquest subsector comprèn la fabricació de pintures i vernissos, esmalts o laques; la fabricació de pigments preparats, opacificants i colorants; la fabricació d'esmalts vitrificables i vidriats i preparats similars; la fabricació de màstics; la fabricació de compostos de calafatament, pastes o màstics de farciment no refractaris; i la fabricació de dissolvents i diluents orgànics compostos, de preparats llevapintures i llevavernissos.

Les principals empreses se situen a l'entorn de la ciutat de Barcelona, en sintonia amb la localització de la major part del consum final d'aquests productes. Pel que fa a la dimensió empresarial, hi ha tres empreses –Akzo Nobel Coatings, Industrias Titan i PPG Ibérica– que destaquen amb plantilles properes o superiors als 500 empleats, i unes facturacions superiors als 14.000 milions de pessetes. A aquest conjunt caldria afegir-hi una quarta empresa, Barnices Valentine, que en els anys 1990 i 1991 mantenia una dimensió similar amb poc més de 500 empleats i una facturació a la ratlla dels dotze mil milions. Aquesta empresa ha perdut aquesta dimensió després d'una etapa de crisi, inclosa una suspensió de pagaments realitzada l'any 1993 i el desmembrament del negoci mitjançant la venda de les seccions de repintat d'automòbils a ICI Paints España, la venda de la divisió de pintures en pols a Herberts Española, i la venda de les divisions de pintures per a la decoració i el pintat d'automòbils. La seva xifra de negoci ha passat, doncs, dels prop de dotze mil milions de pessetes a menys de cinc mil, amb una ocupació final de 198 persones.

Al marge del cas de Barnices Valentine, l'evolució d'Akzo Nobel Coatings i Industrias Titan manifesta un cert estancament i, àdhuc, un cert retrocés, només compensat parcialment en el darrer exercici econòmic. Així, mentre que Industrias Titan s'ha mantingut al llarg dels darrers cinc anys en una facturació que oscil·la prop dels tretze mil milions, Akzo ha vist caure la seva xifra de negoci des dels divuit mil milions de l'any 1990 fins als dotze mil del 1994, i s'ha recuperat l'any 1996 amb la xifra de quinze mil milions de facturació; i ha viscut una evolució paral·lela en el nombre d'ocupats, que ha passat dels quasi mil de l'any 1990, als 579 de l'any 1994, fins situar-se a final del 1996 en 634 treballadors. L'empresa PPG Ibérica, dedicada a la fabricació de pintures, massilles i insonoritzants per a la indústria de l'automòbil compta amb una plantilla de 481 persones i una facturació superior als divuit mil milions. La seva evolució recent és força més estable.

Les dades més positives se centren en empreses com ara ICI Paints España i Herberts Española, fruit de la incorporació de noves divisions de negoci provinents de Barnices Valentine.

En la resta d'empreses és habitual identificar certs nivells d'especialització en àrees de mercat menys genèriques. Aquest és el cas de Synthesia Española, orientada cap a la producció de resines sintètiques i revestiments per a la construcció; de Productos Solrac, especialitzada en la producció de vernissos i pintures per a la indústria del moble; i de Courtaulds Coatings Ibérica, especialitzada en la fabricació de pintura, esmalts i vernissos per a envasos metàl·lics utilitzats per a la conservació d'aliments.

Principals empreses dedicades a la fabricació de pintures, vernissos i revestiments similars
Any 1996. En milions de pessetes

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
Akzo Nobel Coatings	Sant Adrià del Besòs	634	15.089
Industrias Titan	Barcelona	538	14.150
PPG Ibérica	Rubí	481	18.500
Barnices Valentine	Montcada i Reixac	198	4.947
Herberts Española	Polinyà	185	7.750
Synthesia Española	Barcelona	184	9.346
Pinturas Hempel	Polinyà	170	5.452
Courtaulds Coatings Ibérica	Badalona	120	4.860
Productos Solrac	Sant Feliu de Llobregat	116	2.500
Productos Alp	Montornès del Vallès	114	2.237
ICI Paints España	Badalona	108	4.860
Jotun Ibérica	Sant Adrià del Besòs	89	2.205
Herberts Powder Coadings	Rubí	69	2.036
Bufi y Planas	Dosrius	61	945
Jallut Iberica	Polinyà	59	1.295
Cros Pinturas	Badalona	52	1.297

Font: Fomento 30.000

Els volums d'exportació de les empreses dedicades a la producció de pintures i vernissos són força baixos. Així, per exemple en empreses com ara Industrias Titan, Barnices Valentine i d'altres es pot considerar que els volums d'exportació són quasi testimonials. Només en el cas d'Akzo Nobel Coatings i PPG Ibérica s'assoleixen volums d'exportació que fan comparable la taxa d'obertura de l'empresa amb la detectada a nivell del sector. Akzo, que entre els anys 1990 i 1994 va incrementar la xifra d'exportacions en més d'un 500 %, va exportar l'any 1994 per valor d'uns 1.800 milions, xifra que representa un 14,5 % de la facturació total –una obertura creixent a l'exterior que li ha permès de compensar la caiguda continuada de les vendes en el mercat interior. PPG Ibérica assoleix una xifra d'exportacions que supera els 2.500 milions de pessetes, que representa entre un 25 i un 30 % de la facturació total de l'empresa.

La presència de capital estranger és força elevada. Akzo Nobel Coatings està dominada per la seva matriu del mateix nom i d'origen holandès; PPG Ibérica està participada en un 60 % del capital per l'empresa americana PPG Indústries; ICI Paints España està participada per ICI España, que a la vegada és propietat de la multinacional ICI d'origen anglès. El 100 % del capital de Herberts Española –alhora propietària de Herberts Powder Coatings– és de Herberts GmbH, d'origen alemany, que alhora és propietat de l'empresa holding Hoechst AG. Pinturas Hempel està participada per Hempel de Suïssa, Cros Pinturas per Varisi Group d'Itàlia, i Courtaulds Coatings Ibérica per Courtaulds España, que alhora és propietat de Courtaulds P.L.C. d'Anglaterra. Industrias Titan i Barnices Valentine són empreses d'origen català, si bé en el cas de Barnices Valentine l'any 1994 es va produir l'entrada de Corporaçao Industrial do Norte, de nacionalitat portuguesa, i en l'actualitat manté un 59,5 % del seu capital social.

Fabricació de tintes d'impremta

S'inclou aquí el conjunt d'activitats orientades cap a la fabricació de tintes d'impremta, excloent-hi com a activitat pròpia del sector la fabricació de tintes d'escriure i dibuixar, que trobarem en el subsector dedicat a la fabricació d'altres productes químics.

Les empreses dedicades a la producció de tintes d'impremta se situen, a l'igual que les de pintures, a les comarques del Vallès Oriental i Occidental, i en part al Baix Llobregat i Barcelonès.

La producció de tintes d'impremta està dominada per empreses de dimensions reduïdes. Excepte en el cas de Coates Lorilleux i de Basf Sistemas de Impresión (antiga Tintas K+E), la

resta d'empreses tenen una dimensió inferior al centenar de persones. Coates Lorilleux ha mantingut al llarg dels darrers cinc anys una facturació que oscil·la entre els 5.500 i els 6.300 milions de pessetes; i una plantilla amb uns 300 empleats, amb un lleuger decreixement en els dos darrers anys. Basf Sistemas de Impresión, que forma part del grup Basf, és, amb unes vendes de 3.400 milions i una plantilla de 140 empleats, la segona empresa en importància en aquest sector. Li segueixen un conjunt de petites empreses com ara Chimigraf Ibérica, Tintas Gyr, Tipolit i Sakata Inx España amb facturacions entre els set-cents i mil set-cents milions, i plantilles d'entre trenta i cinquanta empleats.

Prenent en consideració el volum d'exportacions, cal dir que entre les principals empreses del sector s'assoleixen xifres del 10 % del volum de facturació. Així, tenim Basf Sistemas de Impresión, amb exportacions de prop de 400 milions, Tintas Gyr amb uns 160, i Sakata Inx España amb prop de 100 milions. Coates Lorilleux és l'excepció entre les empreses més grans, amb exportacions per valor d'uns 170 milions, que suposen poc més del 3 % del seu volum de facturació.

La presència de capital estranger és força significativa. La principal empresa del sector, Coates Lorilleux, és propietat de tres empreses d'origen francès –Lorilleux (80 %), CIE Financiere de Lens (10 %) i Penhoet (10 %)–, alhora que participa la nova societat Color Dispersiones and Resins, dedicada a la fabricació de pastes concentrades per a la fabricació de tintes HeatSet i ColdSet. Basf Sistemas de Impresión, forma part del grup Basf, que alhora esta dominat per Basf AG d'alemanya. Sakata Inx España està participada per la multinacional del mateix nom i d'origen japonès.

Principals empreses dedicades a la fabricació de tintes d'impremta
Any 1996. En milions de pessetes

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
Coates Lorilleux	Badalona	286	6.249
Basf Sistemas de Impresión	Vilanova del Vallès	140	3.412
Chimigraf Ibérica	Rubí	63	1.590
Tintas Gyr	Montcada i Reixac	46	1.090
Tipolit	Cornellà de Llobregat	43	765
Sakata Inx España	Palau de Plegamans	43	800
Quimovil	Barberà del Vallès	32	652
Grafyr	Les Franqueses del Vallès	31	415

Font: Fomento 30.000

4.6. Fabricació de productes farmacèutics

La indústria farmacèutica es desglossa, pel que fa a classificacions d'activitats econòmiques, entre fabricació de productes farmacèutics de base, la fabricació d'especialitats i altres productes farmacèutics. La fabricació de productes farmacèutics de base inclou la producció de diferents tipus de principis actius bàsics per a l'elaboració dels productes farmacèutics. Entre aquests principis actius cal destacar l'elaboració d'alcaloides, antibiòtics, derivats salicílics, barbitúrics, sulfamides, vitamines, hormones, extractes vegetals medicinals, preparats a base de glàndules, sèrums i vacunes. El conjunt d'aquestes activitats es coneix també amb la denominació de química fina.

Quan fem referència a la fabricació d'especialitats parlem de productes farmacèutics a punt per al consum, ja sigui en forma de comprimits, càpsules, supositoris, pomades o altres. En aquest sentit cal incloure en aquest sector l'elaboració de medicaments definits com a tals per la legislació espanyola, tant per al consum humà com veterinari. En concret, s'inclouen les

vacunes i els diversos medicaments, com també els preparats químics contraceptius d'ús extern i els medicaments contraceptius a base d'hormones.

Finalment, la fabricació d'altres productes de farmàcia comprèn l'elaboració de buates, gases, venes, apòsits, impregnats de substàncies medicinals i cordill quirúrgic, com també la producció d'estoigs i farmacioles d'urgències amb productes farmacèutics bàsics.

Resten excloses del sector totes aquelles activitats industrials lligades a la fabricació d'equipament mèdic i quirúrgic, i també la fabricació de productes de venda habitual o exclusiva en farmàcies sense que s'ajustin a una de les classificacions anteriors.

Algunes empreses del sector farmacèutic elaboren tant productes farmacèutics de base com especialitats farmacèutiques. En aquest cas hem optat per englobar-les en la segona categoria, en la mesura que defineix més adequadament el caràcter propi de l'empresa.

L'origen del sector farmacèutic català prové de la transformació de diferents farmàcies, orientades a la producció de fórmules magistrals que, posteriorment, van elaborar-se de forma intensiva tot modificant els sistemes de producció. A la transformació d'aquestes farmàcies en empreses pròpiament dites s'hi va afegir l'arribada d'empreses farmacèutiques estrangeres que derivaven d'empreses que, originàriament, es dedicaven a la producció de colorants per a la indústria tèxtil. Posteriorment, s'hi va sumar una nova arribada d'empreses estrangeres tot just iniciat el procés de liberalització de l'economia espanyola dels anys quaranta. No obstant això, aquesta segona entrada d'empreses farmacèutiques estrangeres va optar habitualment per situar-se a la zona de Madrid, tot buscant una major proximitat amb l'administració pública, un fet de vital importància en un sector d'aquestes característiques. És per això que entre Catalunya i Madrid es concentra més del 90 % de la producció farmacèutica espanyola.

El sector farmacèutic es caracteritza pel fet de ser altament internacionalitzat. La presència d'un nombre elevat d'empreses que poden considerar-se pròpiament multinacionals n'és un bon exemple. El fet s'explica per la necessitat de rendibilitzar en un espai de temps curt –els medicaments sovint tenen una vida força limitada– les despeses elevades en investigació que suposa la recerca de nous medicaments. A la vista de la via de desenvolupar patents i vendre'n els drets d'ús, el teixit empresarial ha optat de forma més clara per la *internalització* d'aquests processos, tot donant lloc a les esmentades empreses multinacionals.

El procés d'integració europea trenca amb els esquemes que les empreses farmacèutiques havien seguit, i que es concretaven en la instal·lació d'una planta de producció a cadascun dels països on volien introduir els seus productes. Ara, dins del context del mercat únic, les empreses opten per concentrar les produccions tot especialitzant les diferents plantes de producció en un tipus de fabricació específica, a partir de la qual es cobreixen les necessitats d'un mercat molt més ampli. És per això que es preveu una desaparició progressiva de centres de fabricació a la Unió Europea.

Un exemple d'aquest procés de concentració és la decisió presa per Boehringer Ingelheim, que té com a objectiu concentrar tota la producció que realitza a l'Estat Espanyol en la nova fàbrica que està construint a Sant Cugat del Vallès. Un segon exemple que afecta de la mateixa manera el teixit farmacèutic català és l'anunci realitzat per Bayer de traslladar la fabricació de la tradicional Aspirina a les factories d'Alemanya. Aquest procés de concentració previsible pot afectar negativament la indústria farmacèutica catalana, en la mesura que diverses empreses multinacionals retirin part de les seves inversions.

Alhora és un sector on, paral·lelament, s'han imposat estratègies de diversificació. Així, i amb la voluntat d'aprofitar les sinèrgies del sistema de distribució dels productes farmacèutics, les empreses d'aquest sector han incorporat d'altres productes no específicament farmacèutics, d'entre els quals destaquen els de cosmètica i nutrició.

El sector farmacèutic és un sector, ja en l'actualitat, d'elevada concentració de les vendes en un nombre reduït d'empreses i, a més, amb una tendència creixent de concentració. Ja sigui

mitjançant processos de fusió –sovint entre les empreses més grans–o mitjançant processos d'absorció –quan hi ha diferències importants de dimensió–, s'està produint una continuada concentració empresarial. Les raons d'aquest procés poden respondre tant a la necessitat de completar gammes de productes com a la voluntat de conèixer altres sistemes de producció-tecnologia, etc.

Un fet remarcable és la pèrdua d'importància del metge com a prescriptor únic dels medicaments. Certament, la preocupació creixent pel control de la despesa pública fa que cada vegada sigui més habitual la limitació de la cobertura social a uns productes concrets de menor preu. D'aquí que les estratègies comercials hagin oblidat en certa mesura la promoció dins del món facultatiu per centrar-se més en la recerca de productes que s'adaptin a les condicions que imposen els organismes públics i d'altres grans clients.

L'evolució actual del sector farmacèutic configura dues línies d'actuació estratègiques. D'una banda, orientar-se cap a la investigació i el desenvolupament de medicaments nous sobre malalties intractables fins a l'actualitat i extenses en zones d'elevada capacitat econòmica. De l'altra, diverses empreses estan optant per la realització de grans produccions de genèrics que seran comercialitzats sense marca una vegada hagi finalitzat la patent concedida en el seu dia sobre aquell medicament.

Tant si s'ha optat per una estratègia o per l'altra, sembla clar que hi ha una tendència cap a l'increment de la dimensió empresarial fruit de diferents processos de fusió o absorció en un sector en el qual, cada vegada més, predominen les grans empreses. No obstant això, i a compte de la infinitat d'especialitats farmacèutiques existents, hi ha un nodrit nombre d'empreses d'una dimensió reduïda, que es reduirà en el futur.

El sector farmacèutic ocupa, a Catalunya, al voltant de 20.000 persones. En els darrers quatre anys aquesta xifra s'ha mantingut estancada o, fins i tot, amb un cert retrocés. Contràriament, la xifra de producció del sector que l'any 1993 s'acostava als 450.000 milions de pessetes, tres anys més tard assolia quasi els 600.000 milions de pessetes, xifra que representa una taxa de creixement anual superior al 12 %. L'any 1997 pot haver estat el primer any de trencament d'un període prolongat de creixement, com a conseqüència de la voluntat de contenció de la despesa sanitària per part de l'administració pública.

El sector farmacèutic dóna treball al 22 % de l'ocupació total de la indústria química i concentra aproximadament el 25 % de la producció. La diferència entre aquests dos percentatges indica que es tracta d'un sector amb taxes de producció per ocupat superiors a la resta de sectors químics.

Macromagnituds de la farmaquímica a Catalunya
Anys 1993-1996. Xifres econòmiques en milions de pessetes. Ocupació en milers de persones

	1993	1994	1995	1996
Dades bàsiques				
Producció	499.131	508.080	588.013	611.821
Consum aparent	543.436	570.445	662.243	683.856
Exportacions	50.552	58.176	69.805	86.482
Importacions	94.857	120.541	144.035	158.517
Saldo comercial	-44.305	-62.365	-74.230	-72.035
Taxa de cobertura (%)	53,3	48,3	48,5	54,6
% Exportació/Producció	10,1	11,5	11,9	14,1
% Importació/Consum	17,5	21,1	21,7	20,1
Ocupació (milers)	21,7	20,6	21,1	20,1
Participació en el sector (% sobre total químic)				
Producció	25,3	21,7	22,0	22,4
Consum aparent	24,1	20,6	20,9	21,4
Exportacions	11,9	10,9	10,7	12,0
Importacions	13,0	12,6	12,5	13,3
Ocupació	22,8	21,4	22,8	20,6

Font: IDESCAT

Entre els anys 1989 i 1992 s'observa com la taxa d'obertura de la indústria farmacèutica va empitjorar any rere any, i no és fins als darrers quatre anys quan s'ha iniciat un procés de major obertura cap a l'exterior. El 1996, les exportacions representen un 12 % de la producció, mentre que les importacions constitueixen un 23,7 % del consum aparent.

L'anàlisi escalar del valor de la producció constata l'increment de consums intermedis per cada 100 pessetes de producció entre els anys 1993 i 1995. La disminució del valor afegit va a càrrec dels costos de personal, que mantenen una pèrdua de pes progressiva sobre el valor de la producció. Quant a l'excedent, es manté estable en els darrers anys.

Pel que fa a la localització de la indústria farmacèutica, es concentra en la comarca del Barcelonès i les comarques veïnes del Baix Llobregat, el Vallès Occidental i el Vallès Oriental. Entre aquestes quatre comarques es concentra més del 80 % de l'ocupació del sector.

Fabricació de productes farmacèutics de base

Les empreses dedicades a la fabricació de productes farmacèutics de base són sovint empreses participades per d'altres explícitament dedicades a la fabricació d'especialitats farmacèutiques, i que, com a tals, serveixen de proveïdors dels principis bàsics que utilitzen en una segona fase productiva. Cal dir, igualment, que un elevat nombre d'empreses del sector farmacèutic tenen integrada la producció dels principis base i les especialitats farmacèutiques, raó per la qual s'han integrat en l'epígraf de fabricació de preparacions farmacèutiques i altres productes farmacèutics d'ús medicinal com a activitat bàsica de la seva orientació productiva.

S'inclouen en aquest subsector les activitats relatives a la investigació, perfeccionament i producció de substàncies medicamentoses actives utilitzades en la fabricació de preparats farmacèutics com ara vitamines, alcaloides vegetals, antibiòtics i sulfonamides, entre d'altres. També s'hi inclou el tractament de la sang i la fabricació de sucres químicament purs (llevat de glucosa, maltosa i lactosa). Finalment es consideren també activitats pròpies d'aquest subsector el tractament de productes hormonals i la fabricació d'extractes glandulars.

L'empresa més representativa del sector és Esteve Química, amb dues plantes de producció, situades a Celrà i a Barcelona. Esteve Química és propietat d'Industrias Químicas Esteve, i la seva producció es concreta en l'elaboració de productes de química fina bàsica per a la

indústria farmacèutica, més concretament de doblesilats de calci, fenilbutazones, etamsilats, i hemisuccionats entre d'altres.

Unión Químico Farmacéutica té també dues plantes de producció, situades respectivament a Lliçà de Vall i a Sant Celoni. La seva activitat productiva s'orienta cap a la fabricació d'actius farmaveterinaris i a l'elaboració de química fina pròpiament dita. Unión Químico Farmacéutica està participada per capital estranger, concretament per Holliday Chemical Holdings d'Anglaterra.

Biochemie -especialitzada en l'obtenció de derivats de la penicil·lina– té una planta de producció a Les Franqueses i està participada a parts iguals per Biochemie (Àustria) –líder mundial en la producció d'antibiòtics penicil·lànics semisintètics- i Novartis (Suïssa). En el cas de Moehs, la propietària és l'empresa Slic dels Estats Units, i orienta la seva producció a l'obtenció de principis actius per a productes farmacèutics.

La propensió exportadora del conjunt d'empreses d'aquest sector és significativament elevada. En el cas d'empreses com són Esteve Química, Unión Químico Farmacéutica, Moehs, Medichem i Bioibérica, entre d'altres, el percentatge que té com a destinació els mercats exteriors és similar o superior al 60 % de les facturacions respectives. La presència de capitals estrangers és molt significativa en aquest sector. A més de les participacions ja esmentades, Farma Lepori i Farmhispania són de capital italià i suís respectivament, mentre que Urquima forma part del grup J. Uriach i Interquim, de Ferrer Internacional.

Principals empreses dedicades a la fabricació de productes farmacèutics de base
Any 1996. En milions de pessetes.

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
Esteve Química	Barcelona	222	8.667
Unión Químico Farmacéutica	Barcelona	194	6.294
Farma Lepori	Barcelona	173	2.100
Moehs	Rubí	157	6.751
Biokit	Barcelona	114	2.215
Medichem	Barcelona	98	2.900
Bioibérica	Palafolls	80	2.600
Urquima	Barcelona	65	2.100
Interquim	Sant Cugat del Vallès	51	3.600
Farmhispania	Montmeló	50	1.750

Font: Fomento 30.000.

Fabricació d'especialitats farmacèutiques

Les activitats relatives a la fabricació d'especialitats farmacèutiques inclouen la fabricació de medicaments definits com a tals en la legislació espanyola per a ús humà o veterinari (antisèrums i altres fraccions sanguínies, vacunes, medicaments diversos, inclosos els preparats homeopàtics i infusions mèdiques) i comprèn també els preparats químics contraceptius d'ús extern i els medicaments contraceptius a base d'hormones. I dins del que podríem identificar com a d'altres productes de farmàcia abasta també els productes d'obturació dental i ciments per a la reconstrucció d'ossos; la fabricació de buates, gases, benes, apòsits, impregnats de substàncies medicamentoses; cordill quirúrgic; com també els estoigs i farmacioles d'urgències amb aigua oxigenada, tintura de iode i apòsits.

Algunes característiques pròpies de les empreses dedicades a la fabricació d'especialitats farmacèutiques són les dimensions notables, l'aparició i consolidació creixent de diferents grups empresarials, i la subdivisió de les activitats en diverses plantes de producció. N'és un bon exemple Laboratorios del Doctor Esteve, amb una facturació total de 52.433 milions de pessetes i una plantilla de 1.650 persones l'any 1996, de les quals unes 960 ho són a dues plantes de producció, una a Barcelona i una segona a Girona. La societat Laboratorios del Dr.

Esteve forma part del Grup Esteve, que té com a empreses filials Laboratorios Pen (amb 165 empleats i 7730 milions de pessetes de facturació), Laboratorios Isdín (amb 200 empleats i 4.815 milions de pessetes de facturació), Distriquímica i Esteve Química, a més de les inversions recents que l'esmentada societat està realitzant a Mèxic.

B. Braun Medical és propietat de la societat alemanya B. Braun Mesunger i conforma el grup farmacèutic més important de Catalunya conjuntament amb les empreses Palex Medical (EUA), B. Braun Surgical (Rubí), B. Braun Medical (Portugal), B. Braun Dexon (Barcelona) i B. Braun Dexon (Portugal). La producció d'aquest grup farmacèutic s'orienta cap a la fabricació d'especialitats farmacèutiques, sutures quirúrgiques i productes medicohospitalaris.

Química Farmacéutica Bayer forma part de Bayer Hispania Industrial, amb una facturació global del grup que assoleix els 168.411 milions de pessetes. Aquesta empresa, dins del que podríem considerar una estratègia genèrica de la multinacional farmacèutica, ha decidit deixar de produir la clàssica Aspirina a la factoria de Catalunya per concentrar-ne tota la producció a Alemanya, i orientar la planta de producció que Química Farmacéutica Bayer té al Principat cap a la producció de genèrics. El grup Bayer el componen, a més de l'esmentada Química Farmacéutica Bayer, les societats Agfa Gevaert, Bayer Esmantes, Haarmann & Reiner, Dystar i Bayvit. Química Farmacéutica Bayer, amb uns 1200 empleats i plantes de producció a Barcelona, La Felguera i Valdemoro, ha vist com s'estabilitzaven les xifres de facturació i ocupació durant els darrers anys.

Boehringer Ingelheim España, amb un miler d'empleats i plantes de producció a Sant Joan Despí i a Malgrat de Mar, ha endegat un projecte de reunificació de la producció en una única factoria que se situarà a la població de Sant Cugat. El 85 % del capital pertany a Pharma Investment del Canadà, i el 15 % que resta és propietat de Boehringer Ingelheim International d'Alemanya. Completen aquest grup farmacèutic altres societats: Laboratorios Fher, Europharma, Ingelheim Diagnóstica i Fher Productos Básicos para Alimentación.

El Grup Grifols el conformen les societats Laboratorios Grifols, Instituto Grifols, Movaco, Movaco Portugal, Pexaco International (Estats Units), Grup Grifols de Xile, Biomat, Diagnostic Grifols, Grup Grifols d'Argentina, Grup Grifols de la República Txecoslovaca i el Grup Grifols de Mèxic. La seva producció s'orienta bàsicament cap al fraccionament de plasma, solucions parenterals i la fabricació de reactius. El Grup Grifols és propietat d'Alpha Therapeutic Corporation (EUA) en el 50 % i de la família Grifols en l'altre 50 %.

El Grup Farmacéutico Almirall ha iniciat un procés de fusió amb Prodesfarma, que conjuntament amb Prodes S.A., Laboratorios Funk, Laboratorios Berenguer-Infale, Laboratorios Daker, Prodesfarma (Suïssa), Prodesfarma International (Holanda), Probios (Portugal) i Sintesa (Bèlgica) conformen el grup farmacèutic Prodesfarma.

L'evolució del nombre d'empleats de les empreses del sector i de la xifra de facturació és, en termes generals, força positiva i alhora generalitzada tant per a empreses de gran dimensió, com mitjanes i petites.

La presència de capital estranger entre les principals empreses del sector és, com hem pogut comprovar, important. A més de les participacions ja esmentades, cal destacar d'altres empreses igualment participades de forma majoritària per capital estranger com ara Merck Farma y Química, Laboratorios Menarini, Sanofi Winthrop, Novartis Farmacéutica, Lacer i Pierre Fabre Ibérica, Hoechst Marion Roussell i Laboratorios Astra España, per destacar-ne les principals.

També està participada per capital estranger l'empresa catalana d'origen familiar Alcón Cusí, orientada bàsicament a la producció de medicaments per al sector oftalmològic, i que és propietat del conglomerat d'empreses de Nestlé –mitjançant l'empresa nord-americana Alcon Laboratories–, després de l'opció de compra feta durant l'any 1995 als tres membres de la família propietaris de l'empresa.

Principals empreses dedicades a la fabricació d'especialitats farmacèutiques
Any 1996. En milions de pessetes

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
B. Braun Medical[1]	Rubí	1.339	27.211
Química Farmacéutica Bayer	Barcelona	1.143	45.838
Boehringer Ingelheim España[1]	Barcelona	1.046	27.467
Grupo Grifols	Barcelona	1.021	20.435
Ferrer Internacional	Barcelona	1.011	31.835
Grupo Farmecéutico Almirall[1]	Barcelona	1.000	24.910
Laboratorios del Dr. Esteve	Barcelona	960	26.480
Prodespharma	Sant Just Desvern	830	23.700
Boehringer Manheim	Barcelona	754	26.485
Novartis Farmacéutica	Barcelona	750	23.500
Merck Farma y Química	Mollet del Vallès	713	15.085
J. Uriach & Cia.	Barcelona	650	18.580
Pharmacia & Upjohn	Sant Cugat del Vallès	555	24.610
Laboratorios Menarini	Badalona	501	12.019
Sanofi Winthrop	Barcelona	480	11.320
Hoechst Marion Roussel	Barcelona	475	19.600
Pierre Fabre Ibérica	Barcelona	470	9.600
Lacer	Barcelona	444	11.093
Alcón Cusí	El Masnou	383	5.204
Laboratorios Vita	Sant Joan Despí	340	12.280
Laboratorios Astra España	Esplugues de Llobregat	315	14.460

Nota: 1) Dades consolidades del grup empresarial.

Font: Fomento 30.000

4.7. Fabricació de sabons, detergents i altres articles de neteja; fabricació de perfums i productes de bellesa i higiene

S'inclou en aquest epígraf el conjunt d'activitats que tenen com a finalitat l'obtenció de sabons, detergents i lleixius, i de productes de perfumeria i cosmètica.

El sector genera a Catalunya una ocupació d'unes onze mil persones i una producció a l'entorn dels 300.000 milions de pessetes. Una ocupació que, després d'uns anys de decreixement continuat, sembla que s'ha estabilitzat; mentre que la xifra de producció ha crescut en més d'un 14 % anual entre els anys 1993 i 1996.

No obstant això, l'agrupació sota un únic paraigua de dues activitats altrament força diferenciades amaga la veritable evolució d'aquest sector. Així, d'una banda tenim el sector dels sabons i els detergents, que mostra una evolució força desfavorable l'any 1996, i un lleuger creixement (a l'entorn de l'1 % de la producció) durant el 1997. D'altra banda tenim el sector dels perfums i la cosmètica, que al llarg dels darrers anys s'ha caracteritzat per un dinamisme elevat, amb increments continuats de les xifres de producció que han marcat l'evolució del conjunt del sector. Un dinamisme que s'ha fonamentat en el creixement tant del mercat interior com exterior.

Macromagnituds de sabons, perfums i similars
Anys 1993-1996. Xifres econòmiques en milions de pessetes. Ocupació en milers de persones

	1993	1994	1995	1996
Dades bàsiques				
Producció	233.472	257.131	314.453	317.353
Consum aparent	232.524	251.563	308.612	307.523
Exportacions	29.432	43.609	50.047	54.972
Importacions	28.484	38.041	44.206	45.142
Saldo comercial	948	5.568	5.841	9.830
Taxa de cobertura (%)	103,3	114,6	113,2	121,8
% Exportació/Producció	12,6	17,0	15,9	17,3
% Importació/Consum	12,2	15,1	14,3	14,7
Ocupació (milers)	11,8	11,6	11,3	11,9
Participació en el sector (% sobre total químic)				
Producció	12,0	11,0	11,8	11,6
Consum aparent	10,3	9,1	9,7	9,6
Exportacions	6,9	8,2	7,7	7,7
Importacions	3,9	4,0	3,8	3,8
Ocupació	12,4	12,0	12,2	12,2

Font: IDESCAT

En la producció de sabons i detergents es detecta una saturació clara del mercat que es combina amb una forta competència tant en preus com en esforços promocionals. Malgrat que es consideren productes d'elevada elasticitat preu segons les marques i, per tant, en els quals els esforços de fidelització tenen un resultat escàs, algunes empreses han decidit darrerament incrementar els preus de mercat com a alternativa per eliminar les pèrdues constants dels seus comptes d'explotació. Altres empreses han optat per estratègies més accentuades d'especialització, que prenen sentit en un mercat més ampli com el que actualment s'està configurant a nivell europeu. En aquesta línia, algunes empreses han iniciat la unificació de les seves marques, en sintonia amb un procés creixent de globalització de les comunicacions publicitàries.

En la producció de perfums i altres productes de cosmètica hi ha un elevat dinamisme que ha portat les empreses de sector a iniciar-se en estratègies de creixement continuat i internacionalització de l'activitat. Les perspectives són molt més favorables, d'acord amb un mercat en expansió continuada i una forta fidelització dels consumidors a una marca que facilita polítiques de preus més estratègiques i no tant en sintonia amb els costos de producció.

La taxa de cobertura exterior és positiva, contràriament al que s'esdevé per a bona part de la indústria química. Al llarg dels darrers quatre anys les exportacions han estat superiors a les importacions, i no tan sols això, sinó que a més han manifestat un dinamisme superior que ha permès la millora de la taxa de cobertura en un 20 %. No obstant això, el pes del mercat exterior és sensiblement inferior al de la mitjana del sector i del conjunt de la indústria, amb unes exportacions del 17 % de la producció.

De l'anàlisi escalar del valor de la producció es desprèn un decreixement progressiu del pes de les despeses de personal, que entre els anys 1993 i 1995 cauen en un 3,4 %. Alhora, l'excedent d'explotació es manté estabilitzat al voltant del 8 % del valor de la producció.

Pel que fa a la localització de l'activitat econòmica, cal apuntar que les comarques del Vallès Occidental i Vallès Oriental concentren una proporció més gran de l'ocupació. Entre aquestes dues comarques es concentra el 50 % de l'ocupació. A les dues comarques del Vallès cal afegir-hi les del Barcelonès, el Baix Llobregat i, també, el Maresme. Entre aquestes tres comarques es concentra un 40 % més de l'ocupació; mentre que el 10 % restant es distribueix entre altres comarques de Catalunya.

Fabricació de sabons, detergents i altres articles de neteja i abrillantament

Aquest subsector inclou la fabricació d'agents tensioactius orgànics, sabons, glicerina i diversos preparats tensioactius (pols per rentar i detergents, rentavaixelles i suavitzants). També s'inclouen les activitats relatives a l'obtenció de preparats per perfumar locals, i la fabricació de ceres, llustres i cremes per al cuir, fusta, carrosseries, vidres, metalls o d'altres de similars. No s'hi inclou la fabricació de xampús, que pertany al subsector següent.

La indústria dels sabons comuns, detergents i altres articles de neteja i abrillantament es troba molt concentrada en la població de Granollers i les immediacions. Així, dues de les principals empreses del sector hi tenen situades les respectives plantes de producció. Henkel Ibérica té una factoria a la població de Montornès del Vallès –i una segona a Malgrat de Mar–, i Benckiser España es localitza en la mateixa població de Granollers. A part d'aquest nucli industrial, tot el conjunt de comarques més properes al Barcelonès concentren alguna indústria o una altra relacionada amb la producció de sabons comuns, detergents o altres articles de neteja. És el cas, per exemple, de Procter & Gamble España, que tot i que té situada la seu social a la ciutat de Madrid, va escollir Mataró per instal·lar la planta de producció. Marginalment s'identifica la presència d'alguna empresa d'aquest sector en poblacions més apartades com ara Alcover (Alt Camp) o Vic (Osona). La dimensió empresarial combina la presència de grans indústries –com ara Henkel Ibérica, Procter & Gamble España i Benckiser España–, amb un nombre nodrit d'indústries de mitjana o petita dimensió.

L'empresa més rellevant és Henkel Ibérica, amb més de dos mil empleats. A continuació, amb dimensions lleugerament menors tot i que igualment notables, trobem empreses com ara Procter & Gamble España, Benckiser España, Industrias Marca, Henkel Ecolab, i Albricht & Wilson Ibérica. En termes generals, les empreses d'una dimensió superior són les que s'orienten a la producció de sabons, detergents i lleixius de gran consum. En aquest cas, la necessitat constant d'innovar els productes a partir d'elevades inversions en investigació i desenvolupament, i la necessitat de reforçar el vessant comercial dels productes mitjançant sistemes de publicitat massius, tot combinant diferents marques comercials, obliga aquestes empreses a unes grans dimensions empresarials que permetin despeses tan elevades.

La resta d'empreses, de dimensió molt més reduïda, s'orienten més, en termes generals, cap a la producció de detergents i sabons d'ús industrial –com ara Proquimia o Bercamp–, o a la producció d'un producte molt concret i específic de gran consum.

Si parem atenció a les xifres de facturació, Henkel Ibérica ha augmentat des dels 64.000 milions de l'any 1990, fins als poc més de 90.000 de l'any 1996, alhora que l'ocupació generada en els dos darrers anys s'ha reduït en aproximadament un centenar de persones.

Benckiser España ha seguit igualment una evolució positiva en la xifra total de facturació, acompanyada de la creació neta de llocs de treball que només s'ha vist en part amortida en els dos darrers anys.

La propensió a exportar d'aquest sector és significativament baixa. Henkel Ibérica exporta menys del 3 % de la seva facturació, i Benckiser España aproximadament un 6,5 %. A les exportacions d'aquestes dues empreses cal afegir-hi les d'altres com ara Albright & Wilson Ibérica, amb unes exportacions totals de 1.500 milions (al voltant del 30 % de la facturació). La resta d'empreses exporten, en termes generals, quantitats molt ínfimes, si bé es detecta una orientació creixent cap al mercat exterior.

La presència de capital estranger és notable en aquest sector, i en especial en aquelles empreses de dimensió més gran. Henkel Ibérica n'és un exemple, ja que es tracta d'una empresa de propietat compartida entre Henkel KGaA d'Alemanya (80 %), i Clorox & Co. d'Estats Units (20 %). D'altres empreses amb presència de capital estranger són Procter & Gamble España, propietat de Procter & Gamble de Bèlgica, i Benckiser España que, conjuntament amb Cosméticos Astor, forma part del grup Benckiser d'Alemanya. Henkel Ecolab pertany a la companyia nord-americana Ecolab Inc., mentre que Albricht & Wilson Ibérica és

propietat de l'empresa Albricht & Winson d'Anglaterra, Witco España de Witco Company d'Estats Units, i Bufalo Werner & Mertz, especialitzada en la producció de productes de neteja de calçat, propietat de Werner & Mertz d'Alemanya.

Principals empreses dedicades a la fabricació de sabons comuns, detergents i lleixius
Any 1996. En milions de pessetes

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
Henkel Ibérica	Barcelona	2.020	90.452
Procter & Gamble España	Madrid	850	56.265
Benckiser España	Barcelona	640	42.600
Industrias Marca	Barcelona	205	7.300
Henkel Ecolab	Sant Joan Despí	150	1.200
Albright & Wilson Ibérica	Barcelona	200	6.179
Proquimia	Vic	137	2.350
Witco España	Granollers	66	4.580
Serra y Roca	Barcelona	63	1.415
Química Domestica	Palau de Plegamans	55	375
Productos Químicos Arco Iris	Sallent	43	1.200
Masso y Carol	Santa Coloma de Cervelló	42	1.500
Jasala	Cornellà de Llobregat	40	940
Industrias Catalá	Santa Margarida i els Monjos	35	1.855
Industrias Yelba	Barcelona	35	475
Brecamp	Terrassa	34	425
Bufalo Werner & Mertz	Barcelona	31	1.510

Font: Fomento 30.000

Fabricació de perfums i productes de bellesa i higiene

En aquest subsector s'inclou l'elaboració de perfums i aigua de colònia, com també de productes de bellesa i de maquillatge. Igualment agrupa la fabricació de bronzejants i de cremes de prevenció de les cremades del sol, de xampús, laques, brillantines i altres preparats per als cabells, preparats per a l'afaitada, desodorants i sals de bany i depilatoris.

De la mateixa manera que per a molts altres subsectors del químic, la fabricació de sabons de tocador i altres productes de perfumeria i cosmètica està molt centralitzada en la ciutat de Barcelona i rodalies. A diferència d'altres, però, en aquest es combina la presència de diferents plantes de producció amb l'existència d'una seu central normalment situada a Barcelona. Aquest és el cas de l'empresa líder, Antonio Puig, amb plantes de producció a la mateixa Barcelona, Sant Adrià de Besos i a Vacarisses. Revlon disposa de plantes de producció a Barcelona, Pla de Santa Maria (Alt Camp) i a la resta de l'Estat Espanyol; Cosméticos Astor té tres plantes de producció situades a Barcelona, Sant Feliu de Llobregat i Granollers; Myrurgia, amb seu a Barcelona, té instal·lacions productives a Sant Just Desvern; i finalment, per acabar amb el grup de les més importants, Cosmética General, té plantes de producció al Prat de Llobregat i també a la resta de l'Estat Espanyol.

Cal destacar també el paper de l'antiga Cruz Verde Legrain, ubicada a Sant Just Desvern, amb plantes de producció a Santa Perpetua de la Mogoda i a Ripollet. Aquesta empresa fou absorbida per Sara Lee / D.E. España S.A., empresa ubicada a Mataró i orientada a la confecció de roba interior masculina i femenina. Cruz Verde Legrain va facturar l'any 1994, abans de l'esmentada absorció, per valor d'uns vint mil milions de pessetes, i va donar lloc de treball a un total de 540 persones. Alhora, es presenta com una de les empreses del sector amb més capacitat exportadora, ja que ven als mercats exteriors més del 10 % de la facturació anual.

La presència de quatre empreses amb més de 500 empleats dóna la mesura de fins a quin punt és important la dimensió empresarial en aquest sector. A continuació tenim fins a nou empreses més en el tram que inclou entre cent i cinc-cents empleats i, finalment, es detecta un seguit d'empreses de menor dimensió però, entre les quals, és habitual superar la xifra de cinquanta empleats. Cal tenir present, però, que les xifres d'empleats de les sis principals empreses estan subdividides en diferents nuclis productius, on les plantilles varien entre els 200 i 300 empleats, per terme mitjà.

L'evolució de la xifra de facturació és molt positiva. En només cinc anys empreses com ara Antonio Puig, Henry Colomer i Cosméticos Astor pràcticament han doblat la xifra de facturació. Ara bé, són increments en la xifra de vendes que només en el cas de Cosméticos Astor van clarament acompanyats d'un increment de la xifra d'ocupació, mentre que en els altres dos casos és manté una certa estabilitat. Per a la resta d'empreses del sector es detecten, en termes generals, increments de la xifra de facturació, si bé no en les mateixes proporcions. Pel que fa al nivell d'obertura a l'exterior cal remarcar que és molt baix.

En dues de les quatres principals empreses es detecta la presència de capital estranger. Les empreses participades són Revlon, propietat de Revlon Europe Middle East and Africa, de nacionalitat americana; i Cosméticos Astor, que forma part del grup Benckiser B.V. d'Alemanya.

Entre les empreses del sector també és habitual la participació de terceres empreses. Antonio Puig n'és un exemple, amb participacions a Laboratorios Isdin, Perfumeria Gal i Williams Hispania, a part de les inversions a l'exterior, d'entre les quals destaquen les realitzades a França, Nova York, Anglaterra, Alemanya i Hispanoamèrica. Cosméticos Astor és propietària de Caro Wipe d'Espanya. Myrurgia, per la seva part, forma grup empresarial amb Mas Cosmètics i France Parfum.

Principals empreses dedicades a la fabricació de sabons de tocador i altres productes de perfumeria i cosmètica

Any 1996.En milions de pessetes

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
Antonio Puig	Barcelona	882	30.423
Revlon	Barcelona	800	14.300
Cosméticos Astor	Barcelona	745	16.400
Myrurgia	Barcelona	550	15.100
Cosmética General	El Prat de Llobregat	323	4.594
Cosmética Barcelonesa	El Prat de Llobregat	206	2.575
Mas Cosmètics	Sant Just Desvern	205	1.710
Cosmética Técnica	Sant Boi de Llobregat	198	1.450
Dermofarm	Barcelona	190	2.025
Sanofi Beauté	Barcelona	170	3.547
Cosmhogar	Rubí	130	2.890
France Parfum	Barcelona	110	2.100
Dana	Granollers	100	1.250

Font: Fomento 30.000

4.8. Fabricació d'altres productes químics

Dins d'aquest calaix de sastre s'inclou una varietat d'activitats com són la fabricació d'explosius i articles pirotècnics, la fabricació de coles i gelatines, d'olis essencials, com també la fabricació de material fotogràfic verge i preparats químics per a la fotografia, al costat d'altres activitats

pròpies de la indústria química sense una identificació pròpia en la resta d'activitats comentades.

Aquesta diversitat d'activitats concentra al voltant del 5-6 % de la producció i l'ocupació de la indústria química; amb una evolució de creixement relatiu quant a producció al llarg dels darrers quatre anys. No obstant això, l'amalgama d'activitats que s'inclouen dins d'aquest subsector fa que resulti poc coherent formular excessives consideracions de caràcter global.

La taxa de cobertura d'aquest subsector ha millorat notablement al llarg dels darrers anys, en bona part fruit del volum creixent de les exportacions, que ha millorat la taxa d'obertura en més d'un 12 % i que contrasta amb un cert estancament del grau de penetració de les importacions sobre xifra de consum, que s'ha incrementat en menys d'un 5 %.

Macromagnituds dels fabricants d'altres productes
Anys 1993-1996. Xifres econòmiques en milions de pessetes. Ocupació en milers de persones

	1993	1994	1995	1996
Dades bàsiques				
Producció	118.896	140.703	154.545	165.468
Consum aparent	180.478	204.258	213.525	235.399
Exportacions	37.199	46.215	58.456	69.099
Importacions	98.781	109.770	117.436	139.030
Saldo comercial	-61.582	-63.555	-58.980	-69.931
Taxa de cobertura (%)	37,7	42,1	49,8	49,7
% Exportació/Producció	31,3	32,8	37,8	41,8
% Importació/Consum	54,7	53,7	55,0	59,1
Ocupació (milers)	5,3	5,5	5,5	n,d,
Participació en el sector (% sobre total químic)				
Producció	6,1	6,0	5,8	6,1
Consum aparent	8,0	7,4	6,7	7,4
Exportacions	8,7	8,7	8,9	9,6
Importacions	13,5	11,5	10,2	11,7
Ocupació	5,6	5,7	5,9	n,d,

Font: IDESCAT

Fabricació de coles i gelatines

Aquest subsector inclou la fabricació de gelatines i els seus derivats, coles i adhesius preparats, incloses les coles i adhesius a base de cautxú.

La producció de coles i gelatines es localitza principalment a les comarques del Barcelonès, el Vallès Oriental i l'Occidental, i el Baix Llobregat.

Al llarg d'aquests darrers anys destaca el dinamisme d'aquest sector, que gairebé ha triplicat la xifra de producció entre els anys 1993 i 1995. Pel que fa a la balança comercial exterior, és fortament negativa, amb una taxa de cobertura inferior al 50 %, i unes exportacions que no superen el 20 % de la producció assolida al Principat.

L'empresa Grace, especialitzada en la producció de compostos segelladors, és la principal societat del sector, amb una plantilla total de 200 persones ocupades i una facturació que se situa en els set mil milions de pessetes. La xifra d'ocupació d'aquesta empresa ha disminuït significativament en els dos darrers anys, en els quals ha passat de prop de 300 persones ocupades l'any 1994 a tot just 200 l'any 1996.

L'empresa Olivé Química –amb una plantilla total de 58 empleats i una facturació superior de 1.800 milions– també produeix segelladores de silicona per a la construcció. La resta d'empreses com ara Laboratorios Rayt, Paniker, National Starch & Chemical, Badrinas, Bostik i Industrial Miguel Casanova estan més orientades cap a la producció de coles i adhesius, sovint d'aplicació industrial.

Pel que fa a la presència de capital estranger, cal esmentar que és present a Grace –propietat de W.R. Grace & Co. dels EUA–, a Olivé Química –amb un 20 % per part d'Elmcroft Investments d'Anglaterra–, a National Starch & Chemical de forma indirecta mitjançant la participació de l'empresa espanyola Unilever España, i a Bostik, propietat de l'empresa francesa Orkem.

Principals empreses dedicades a la fabricació de coles i gelatines
Any 1996. En milions de pessetes

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
Grace[1]	Sant Boi de Llobregat	200	7.000
Olivé Química[1]	Gavà	58	1.800
Laboratorios Rayt	Badalona	51	2.185
Paniker	Sant Boi de Llobregat	48	1.200
National Starch & Chemical	Sant Andreu de la Barca	45	3.000
Badrinas	Badalona	41	1.040
Inquimica	Barcelona	32	750
Protein	Celrà	28	729
Industrial Miguel Casanova	Granollers	28	670

Nota 1: Dedicada a la producció de silicones segelladores en pot per a la construcció i similars.

Font: Fomento 30.000

Fabricació d'olis essencials

La fabricació d'olis essencials inclou l'elaboració d'extractes de productes aromàtics naturals; la fabricació de resinoides, aigües destil·lades aromàtiques i mescles de productes aromàtics per a l'elaboració de perfums o aliments.

L'evolució de la producció no ha estat positiva, especialment l'any 1995, en el qual es produeix una notable reducció de la xifra global de producció. A nivell exterior, el sector presenta una taxa de cobertura baixa, inferior al 60 %.

A l'igual que la major part de la indústria química amb destinació industrial, el sector d'empreses dedicat a la fabricació d'olis essencials i substàncies aromàtiques, naturals i sintètiques, es troba situat bàsicament a les comarques del Vallès Oriental, el Vallès Occidental i el Barcelonès, tot mantenint proximitat amb els sectors industrials clients: la indústria de l'alimentació i de la perfumeria.

Pel que fa a la dimensió empresarial cal destacar la presència de dues empreses que superen àmpliament la xifra de 100 empleats. Les dues empreses més significatives són, per tant, Lucta i Givaudan Roure, amb 244 i 184 empleats respectivament, i unes facturacions que s'acosten, respectivament, als cinc i set mil milions de pessetes. A continuació tenim un conjunt d'empreses amb una dimensió mitjana d'entre 87 i 34 empleats, i unes facturacions superiors als mil cinc-cents milions de pessetes, entre les quals podem esmentar Euromed, Dallant, Haarmann & Reimer i Dragoco. Finalment, hi ha un seguit d'empreses de dimensió més reduïda d'entre les quals destaca Aromas Maluquer i Cosmos Aromática Internacional, entre d'altres de més importància.

En termes generals, les empreses mantenen una estabilitat relativa en la xifra d'ocupació i increments lleugers en la xifra de facturació, sovint fruit d'una major orientació exportadora. El grau d'obertura a l'exterior és molt elevat entre les dues principals empreses. Així, tant a Lucta com a Givaudan Roure s'assoleixen taxes d'obertura properes al 50 %, amb unes exportacions totals de més de 1.600 i 2.200 milions, respectivament. Per a la resta d'empreses, alhora que la xifra total d'exportacions és força menor, representen proporcions molt més petites sobre els volums de vendes respectius.

La presència de capital estranger és directa per a les empreses Givaudan Roure –propietat de Givaudan Roure Internacional de Suïssa–, Euromed –propietat d'Ato Investment també de Suïssa– i Dragoco –propietat de Dragoco Gerberdomg AG d'Alemanya. El capital estranger és present de forma indirecta a Haarman & Reimer, propietat de Bayer Hispania Industrial.

La societat Dallant, dedicada a la fabricació d'aromes, sabons i additius per a l'alimentació, forma grup amb Moleva S.A. i Cítricos de Murcia S.A., i disposa de dues filials a l'estranger, concretament Dallant U.K. i Dallant Italia. El 90 % del capital correspon a Credit and Partners Española

Principals empreses dedicades a la fabricació d'olis essencials
Any 1996. En milions de pessetes

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
Lucta	Montornès del Vallès	244	4.822
Givaudan Roure	Sant Celoni	184	6.760
SBI-Systems Bio-Industries	Rubí	120	6.610
Euromed	Barcelona	87	2.381
Dallant	Sant Feliu de Llobregat	75	2.250
Haarmann & Reimer	Parets del Vallès	47	3.183
Riba Ingredients	Cornellà de Llobregat	35	956
Dragoco	Barcelona	34	1.747
Aromas Maluquer	Badalona	28	450
Cosmos Aromática Internacional	L'Ametlla del Vallès	27	460
Productos de Base y Aromáticos para la Alimentación	Sant Boi de Llobregat	25	770
Nature	Lliçà de Vall	24	388
General de Esencias Grupo Florasynth	Granollers	21	665
Esencias Moles	Cervelló	18	540
Carbonnel	Barcelona	15	305
General Aromatic	Viladecans	14	370

Font: Fomento 30.000

Fabricació de material fotogràfic verge i preparats químics per a la fotografia

En material fotogràfic sensible cal destacar la presència a Catalunya de dues empreses: Agfa Gevaert i Negra Industrial. Agfa Gevaert, que forma part del grup Bayer (Alemanya), té una plantilla superior als 600 empleats, distribuïts entre les plantes de producció de Barcelona, Quart de Poblet i Tarragona. Negra Industrial té uns 100 empleats. Entre aquestes dues empreses facturen poc més de trenta mil milions de pessetes.

D'altra banda, l'empresa Droqsacolor elabora preparats químics per a la fotografia. L'obertura a l'exterior d'aquesta empresa és molt elevada, de manera que un 60 % de les vendes té com a destinació el mercat exterior.

Agfa Gevaert, amb unes exportacions superiors als 5.500 milions de pessetes, ven a l'exterior quasi el 25 % de la facturació. Aquestes vendes a l'exterior li permeten solucionar l'estancament parcial que s'observa en les vendes interiors, que se situen prop dels vint mil milions de

pessetes però amb una lleugera tendència a la disminució. La recessió en les vendes s'observa igualment en el cas de Negra Industrial, que en els darrers sis anys ha vist disminuïda la xifra de facturació en prop d'un 10 %.

Així mateix, s'observa una disminució en la xifra d'empleats de totes dues empreses. En el cas d'Agfa Gevaert, en set anys ha passat de 810 empleats a poc més de 600. Per la seva banda, Negra Industrial ha passat de 130 treballadors a 95 de l'any 1996.

Principals empreses dedicades a la fabricació de material fotogràfic sensible
Any 1996. En milions de pessetes

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
Agfa Gevaert	Barcelona	644	26.160
Negra Industrial	Barcelona	95	3.800
Doqsacolor	Parets del Vallès	26	680

Font: Fomento 30.000

Fabricació de suports verges per a enregistrament

Aquest subsector agrupa el conjunt d'empreses orientades a la fabricació de suports verges per a l'enregistrament de so i vídeo –llevat de les pel·lícules cinematogràfiques i fotogràfiques– i la fabricació de discs i cintes verges per a ordinador.

En el context de l'economia catalana podem identificar dues empreses orientades cap a la fabricació d'aquests tipus de productes. Són Kao Corporation l'empresa Socimag.

Kao Corporation va produir al llarg de l'any 1996 un total de 105 milions de disquets de suport magnètic i 75.200 tones de productes químics, en especial tensoactius, additius per a l'alimentació, aromes, detergents, neteja i cura de la llar. Per tant, les seves activitats no responen en exclusiva a aquest epígraf, però en qualsevol cas sí que és una de les activitats que més identifiquen aquesta societat. La seva plantilla s'ha estabilitzat, al llarg dels darrers cinc anys, al voltant dels quatre cents empleats –de fet, la plantilla de l'any 1996 és la més baixa d'aquest període–, si bé per contra la facturació gairebé s'ha triplicat en aquest mateix període. L'empresa disposa de tres centres de treball a Catalunya, situats a Mollet, Barberà del Vallès i Olesa. L'únic accionista és la societat japonesa del mateix nom.

L'empresa Socimag, ubicada també a Barberà del Vallès, s'orienta més concretament cap a la fabricació de suports magnètics, com ara cintes d'àudio i vídeo.

Principals empreses dedicades a la fabricació de suports verges per a enregistrament
Any 1996. En milions de pessetes

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
Kao Corporation	Barberà del Vallès	382	19.500
Socimag	Barberà del Vallès	50	700

Font: Fomento 30.000

Fabricació d'explosius i articles pirotècnics

Pirotècnia Igual és l'única empresa catalana dedicada a la producció d'articles de pirotècnia. Aquesta empresa, amb seu social a la població de Barcelona, té prevista la construcció d'una nova planta al nord de Catalunya, com també l'expansió del negoci cap a tercers països, concretament a Xile.

La xifra d'ocupats de l'any 1996 és inferior a la d'anys previs, en els quals s'assolien ocupacions al voltant de noranta persones; si bé el punt més baix pel que fa a ocupació se situa l'any 1994 amb només 55 empleats, en part a causa d'una certa crisis del sector. La xifra de vendes es

manté al llarg dels anys entre els 650 i els 750 milions, dels quals el 25 % té com a destinació el mercat exterior.

La segona empresa identificada dins d'aquest sector és Cartuchos Saga. S'orienta cap a la fabricació de cartutxos per a la caça i la competició, i és fruit de la fusió entre les empreses Helikón S.A. i Helisaga S.L.

Principals empreses dedicades a la fabricació d'articles de pirotècnia, llumins i fòsfors
Any 1996. En milions de pessetes

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
Pirotècnia Igual	Barcelona	75	740
Cartuchos Saga	Lleida	33	365

Font: Fomento 30.000

Tractament d'olis i greixos per a usos industrials

S'inclouen aquí les activitats relatives a la fabricació d'olis i greixos modificats químicament, lubrificants especials i additius per a lubrificants, productes antidetonants, anticongelants, líquids per a transmissió hidràulica, com també productes utilitzats en l'acabament de productes tèxtils i de cuir.

La producció d'olis i greixos per a ús industrial està dominada per cinc grans empreses, a les quals acompanyen d'altres de menor dimensió. Fuchs Lubrificantes n'és la principal, orientada cap a la producció de productes químics per a la indústria de l'automòbil i la construcció. Aquesta empresa compta amb factories a Castellbisbal i Vitòria, i forma part del grup Fuchs Petrolub AG d'Alemanya.

Nalco Española elabora productes químics additius per a diferents sectors industrials i de serveis com ara olis de laminació i additius per combustibles. Aquesta empresa, que assoleix una facturació propera als cinc mil milions i ocupava l'any 1997 unes 140 persones, és filial de la societat americana Nalco Chemical Co.

Les altres tres empreses del subsector són Brugarolas, Kluber Lubrication Ibérica, i Caila y Parés. Totes tres tenen facturacions anuals properes o superiors als 2.000 milions de pessetes, i han mantingut, al llarg dels darrers anys, una certa estabilitat en el nombre d'empleats. Si fem referència a la presència de capital estranger hem de dir que Kluber Lubrication Ibérica està participada en la totalitat del capital per Kluber Lubrification Muchen; mentre que les dues restants no compten amb capital forani.

Productos Tamosa –propietat de Shell– i Laboratorios Frekendall produeixen lubrificants i similars per a l'automòbil, mentre que Productos Auxiliares s'orienta cap a la fabricació d'olis industrials, lubrificants i greixos a partir d'olis minerals.

L'obertura a l'exterior de les empreses d'aquest sector és molt baixa. Pel volum d'exportacions només destaca Caila y Parés, amb unes vendes a tercers països d'uns quatre cents milions de pessetes, que representen un 20 % de la facturació.

Principals empreses dedicades al tractament d'olis i greixos per a ús industrial
Any 1996. En milions de pessetes.

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
Fuchs Lubrificantes	Castellbisbal	165	6.063
Nalco Española	Barcelona	140	4.460
Brugarolas	Rubí	107	2.500
Kluber Lubrication Ibérica	Parets del Vallès	75	1.981
Caila y Parés	Barcelona	40	2.700
Productos Tamosa	Sant Adrià del Besòs	24	475
Frekendall	Barcelona	13	750
Productos Auxiliares	Barcelona	8	200

Font: Fomento 30.000

Fabricació d'altres productes químics

Aquesta subclasse comprèn la fabricació de diversos productes químics com són les peptones i els seus derivats, altres matèries proteiques i els seus derivats; pastes i pólvores per soldar; preparats per al decapatge de metalls; additius preparats per a ciments; carboni activat, additius per a olis lubrificants, acceleradors de vulcanització, catalitzadors i altres productes químics d'ús industrial; reactius compostos per a diagnòstics i laboratoris; i també la fabricació de tintes per escriure i dibuixar.

Vinculades a la indústria de l'assaonament, el cautxú, la construcció, el paper i el tèxtil, entre d'altres usos industrials hem d'esmentar les empreses Basf Curtex, Cromogenia Units, Hispano Química i Stahl Ibérica. Totes fabriquen productes químics d'ús industrial. Les seves plantilles superen el centenar de persones ocupades amb facturacions anuals força importants. L'orientació exportadora d'aquestes empreses és destacable. Així, algunes d'aquestes empreses, venen al mercat exterior percentatges superiors al 30 i el 40 % de la facturació total, amb notables increments en els darrers anys que han facilitat un augment de les facturacions anuals respectives. L'empresa Panreac Química s'orienta cap a la fabricació de reactius per a l'anàlisi i de productes químics per a ús industrial.

Hispano Química va fer suspensió de pagaments l'any 1997, amb uns deutes totals de 3.700 milions. Es tracta d'una empresa de propietat compartida entre Cofico de Suïssa (66,7 % del capital) i Bartolomé Perera (33 % de capital). Alhora l'empresa posseeix diferents empreses filials a l'estranger, fruit d'una intensa activitat inversora. Aquestes empreses filials són, concretament, HQ France, HQ Venezuela, HQ Portugal i HQ Marroc.

Tant a Cromogenia Units com a Stahl Ibérica es detecta la presència de capital estranger. En el primer cas es tracta d'una participació majoritària del 51 % per part de Tampex, de Mèxic, mentre en el segon cas és una empresa que forma part del grup anglès Zeneca. Stahl Ibérica posseeix també l'empresa Zeneca Farma, abans anomenada ICI Farma.

Principals empreses dedicades a altres productes químics
Any 1996. En milions de pessetes.

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
Basf Curtex	Hospitalet de Llobregat	232	9.710
Albus	Sant Cugat del Vallès	202	3.900
Cromogenia Units	Barcelona	198	7.209
Panreac Química	Montcada i Reixac	145	2.000
Hispano Química	Castellbisbal	136	5.700
Stahl Ibérica	Parets del Vallès	125	4.920

Font: Fomento 30.000

4.9. Fibres artificials i sintètiques

Les fibres químiques es divideixen en fibres artificials i fibres sintètiques. Les fibres artificials són la viscosa, el fil d'acetat i el fil de raió. A partir del desenvolupament de la indústria petroquímica es va introduir el que avui coneixem com a fibres sintètiques, i que són bàsicament la fibra poliamida (niló), la fibra de polièster i la fibra acrílica.

L'evolució de la producció ha estat positiva entre els anys 1993 i 1995; mentre que l'any 1996 es va viure una certa desacceleració, en sintonia amb el que s'havia observat a final de l'any 1995. La importància del sector exterior és creixent. Així, en només quatre anys s'ha doblat tant la xifra d'exportacions com la d'importacions, tot mantenint un dèficit comercial que s'ha incrementat amb el pas dels anys.

Macromagnituds de les fibres artificials i sintètiques a Catalunya
Anys 1993-1996. Xifres econòmiques en milions de pessetes. Ocupació en milers de persones

	1993	1994	1995	1996
Dades bàsiques				
Producció	47.628	60.724	70.863	72.280
Consum aparent	61.584	87.727	100.152	99.881
Exportacions	18.154	22.857	30.339	32.675
Importacions	32.110	49.860	59.628	60.276
Saldo comercial	-13.956	-27.003	-29.289	-27.601
Taxa de cobertura (%)	56,5	45,8	50,9	54,2
% Exportació/Producció	38,1	37,6	42,8	45,2
% Importació/Consum	52,1	56,8	59,5	60,3
Ocupació (milers)	3,2	3,1	2,7	n,d,
Participació en el sector (% sobre total químic)				
Producció	2,4	2,6	2,7	2,7
Consum aparent	2,7	3,2	3,2	3,1
Exportacions	4,3	4,3	4,6	4,5
Importacions	4,4	5,2	5,2	5,1
Ocupació	3,4	3,2	3,0	n,d,

Font: IDESCAT

L'anàlisi del valor de la producció confirma l'evolució recent abans comentada. Així, l'any 1993, el conjunt d'empreses dedicades a la fabricació de fibres artificials i sintètiques van assolir uns resultats d'explotació consolidats negatius. Aquest dèficit es va recuperar amb escreix l'any 1994, fet que va confirmar que ha estat un dels millors anys de la història recent del sector. Els bons resultats del 1994 no es van repetir amb la mateixa intensitat el 1995, ni tampoc el 1996, quan tot i que els resultats van ser positius, van ser inferiors als del 1994.

Les empreses que dominen el sector de les fibres artificials i sintètiques són cinc. D'entre aquestes empreses, La Seda de Barcelona i Nylstar, les dues de major dimensió, estan orientades bàsicament a la fabricació de fils i fibres sintètiques (polièster de fil i fibra, i poliamides). Per contra, Courtaulds España s'orienta més cap a la producció de fibres acríliques (que conjuntament amb les fibres poliamides i de polièster conformen el gruix de les fibres sintètiques). Inacsa produeix fibres artificials, en concret, fils d'acetat. Finalment, Brilen s'orienta a la fabricació tant de fibres sintètiques de polièster com a la producció de polímers per a utilitzacions plàstiques. Aquesta darrera empresa té situada la planta de producció a la població de Barbastre (Osca).

Les plantilles actuals de La Seda de Barcelona i Nylstar són el resultat d'una reducció important de llocs de treball com a conseqüència de la situació de crisi que ha patit la producció de les fibres sintètiques. Aquesta crisi ha estat determinada, en bona part, per la introducció creixent dels països del sud-est asiàtic i de l'Amèrica Llatina a les xarxes de producció d'aquest productes. Així, Nylstar ha passat en només sis anys de tenir una plantilla superior al miler de persones a poc més de 500, i La Seda de Barcelona ha passat en el mateix període de les 2.600 a tot just 1.200 persones ocupades. De forma paral·lela, la facturació d'aquestes empreses ha passat durant els anys 1991-93 per una situació d'estancament i retrocés, compensada en bona part l'any 1994 per un increment de les vendes tant a nivell nacional com a nivell internacional, gràcies a la reactivació dels mercats i a una cotització més favorable de la pesseta. Aquesta recuperació s'ha consolidat en els dos darrers anys amb increments de la facturació d'entre el 20 i el 35 %.

La producció de fibres acríliques és molt especialitzada, fet que provoca que les empreses del sector es concentrin en la producció d'un únic producte. Courtaulds, la principal empresa del sector dedicada a la fabricació de fibres acríliques, ha reduït notablement les xifres de personal, de manera que ha passat dels prop de 550 ocupats l'any 1990 als poc més de 400 el 1996. Quant a la xifra de producció, s'ha mantingut al llarg dels anys indicats, si bé l'any 1994, i com ha passat també amb els productors de poliamides i polièsters, es va veure incrementada en més d'un 20 % respecte del 1993, i en quasi un 40 % respecte del 1992; una xifra de facturació que s'ha estabilitzat en els dos exercicis següents.

Una segona empresa, Montefibre Hispania, s'orienta també cap a la producció de fibres acríliques; amb seu social a Barcelona però amb planta de producció a Miranda d'Ebre. És una societat que pertany al principal fabricant mundial en fibres acríliques.

En el cas d'Inacsa, l'evolució dels darrers quatre anys és força estable. Ha mantingut entre els anys 1990 i 1996 una plantilla d'uns 350 empleats i una facturació que s'ha incrementat des dels 4.000 milions fins als poc més de 7.300 milions del darrer exercici.

Finalment, cal destacar la presència de dues empreses més del sector: Defiber i Polisilk. Defiber, que pertany a Corporación Empresarial Valls S.A., s'orienta cap a la producció de fibres sintètiques, mentre que Polisilk es dedica a la fabricació de fibres sintètiques i fils de multifilament en polipropilè.

Principals empreses dedicades a la fabricació de fibres artificials i sintètiques
Any 1996. En milions de pessetes

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
La Seda de Barcelona	El Prat de Llobregat	1.211	28.668
Nylstar[1]	Blanes	544	18.969
Montefibre Hispania[2]	Barcelona	482	20.375
Courtaulds España	El Prat de Llobregat	418	16.348
Inacsa	La Batllòria	361	7.328
Brilen	Barcelona	285	9.330
Defiber	Banyeres del Penedès	85	3.050
Polisilk	Manresa	81	1.580

Nota 1: Nylstar és el fruit de l'associació a nivell internacional, l'any 1994, entre Rhône Poulenc (França) i Snia (Itàlia). Com a conseqüència d'aquesta associació, l'antiga Rhône Poulenc Fibra passa a ser Nylstar, mentre que l'antiga denominació es manté amb tasques exclusivament comercials. (2) Planta de producció a Miranda d'Ebre.

Font: Fomento 30.000

És remarcable l'evolució recent de La Seda de Barcelona, que l'any 1997 ha assolit una facturació total del grup de quasi quaranta-quatre mil milions, i ha generat un benefici consolidat de 1.600 milions de pessetes; tot plegat després d'un període de crisi que gairebé en va provocar la desaparició. Al llarg de l'any 1997, La Seda de Barcelona ha dut a terme una nova ampliació de capital amb l'objectiu de finançar la modernització de les dues factories de raió (a Alemanya i al Prat de Llobregat), i les inversions per a la instal·lació de la divisió de polímers del grup Catalana de Polímers. La Seda de Barcelona ha realitzat també l'absorció de la societat filial Industrias Químicas Asociadas (IQA) i ha dut a terme l'operació d'absorció d'Hispano Química.

La participació de capital estranger és molt important en aquest sector. En el cas de La Seda de Barcelona es manté un 42,5 % de capital privat espanyol, mentre que la resta és propietat d'Enka Holding B.V. d'Alemanya (57,5 %). En el cas de Nylstar, resultat de l'associació a nivell internacional entre Rhône Poulenc (França) i Snia (Itàlia), les participacions estan en mans de la societat Novany N. V. dels Països Baixos. L'únic propietari de Courtaulds España és Courtaulds P.L.C. d'Anglaterra mentre que Inacsa és l'única de les quatre empreses més importants que no presenta accionariat forani.

4.10. Cautxú

Aquest sector agrupa el conjunt d'empreses dedicades a la fabricació de productes de cautxú. Segons les classificacions d'activitats econòmiques podem distingir tres nivells d'activitat: la fabricació de pneumàtics i cambres de cautxú –no s'inclou la reparació parcial, col·locació o reposició–, la reconstrucció i recautxutat de pneumàtics i, en tercer i darrer lloc, la fabricació d'altres productes de cautxú. La fabricació d'altres productes de cautxú inclou la producció de planxes, barres, tubs de cautxú; la producció de cintes transportadores o de transmissió; la fabricació de productes de cautxú per a ús higiènic o farmacèutics com ara preservatius, tetines i bosses d'aigua calenta; i també peces de vestir de cautxú, fils i cordes de cautxú i altres similars. Aquest sector no inclou les empreses dedicades a la producció de calçat de cautxú, la fabricació de coles i adhesius a base de cautxú, la fabricació de bots pneumàtics, la fabricació d'articles d'esport de cautxú ni la fabricació de jocs i joguines de cautxú.

L'ocupació generada pel conjunt d'empreses vinculades a aquest sector se situa entre els set i els vuit mil llocs de treball, amb una certa tendència cap a la pèrdua d'ocupació després del màxim assolit l'any 1990.

La producció per ocupat és, per a l'any 1992, de poc més de nou milions i mig de pessetes. Aquesta xifra de producció per ocupat és força inferior a les detectades per a d'altres activitats

econòmiques vinculades amb el sector químic. Per aquesta raó el pes que representen les empreses transformadores de cautxú sobre el total del sector químic és, segons dades d'ocupació, de prop del 7 %; mentre que per dades de producció representa tot just el 4 %.

Macromagnituds de la producció de productes de cautxú
Anys 1993-1996. Xifres econòmiques en milions de pessetes. Ocupació en milers de persones

	1993	1994	1995	1996
Dades bàsiques				
Producció	66.743	91.080	124.816	124.273
Consum aparent	63.475	84.200	114.366	111.847
Exportacions	27.006	35.960	46.826	50.810
Importacions	23.738	29.080	36.376	38.384
Saldo comercial	3.268	6.880	10.450	12.426
Taxa de cobertura (%)	113,8	123,7	128,7	132,4
% Exportació/Producció	40,5	39,5	37,5	40,9
% Importació/Consum	37,4	34,5	31,8	34,3
Ocupació (milers)	5,4	6,3	6,9	7,9
Participació en el sector (% sobre total químic)				
Producció	3,4	3,9	4,7	4,6
Consum aparent	2,8	3,0	3,6	3,5
Exportacions	6,3	6,8	7,2	7,1
Importacions	3,2	3,0	3,2	3,2
Ocupació	5,7	6,6	7,4	8,1

Font: IDESCAT

En l'àmbit del comerç exterior s'ha passat d'una situació de dèficit lleuger dels anys 1989-1992, a una nova situació de superàvit creixent, que s'inicia l'any 1993 amb poc més de 3.000 milions de pessetes, i que l'any 1996 és de 12.496 milions. Aquest superàvit, més que fruit d'un increment de la taxa d'obertura del sector, és el resultat del dinamisme que presenta al llarg dels darrers anys, amb increments importants de la xifra de producció, que en només quatre exercicis quasi s'ha doblat.

La indústria de transformació del cautxú és, d'entre totes les activitats que s'han analitzat, la que presenta el percentatge més elevat de valor afegit sobre valor de producció. De cada 100 pessetes de producció, més de 41 són pròpiament valor afegit, i la resta són consums intermedis. La distribució del valor afegit entre cost de personal i excedent ha variat entre els anys 1993 i 1995, amb un creixement significatiu de l'excedent d'explotació d'acord amb l'evolució positiva del sector.

La localització del sector es concentra bàsicament a la comarca del Bages, on es genera quasi el 30 % de l'ocupació total del sector en un nombre reduït d'empreses de grans dimensions, d'entre les quals destaca Pirelli Neumáticos. Segueixen en ordre d'importància les comarques del Baix Llobregat, el Vallès Occidental, el Garraf i el Maresme. Entre les cinc comarques esmentades es concentra fins al 80 % de l'ocupació de sector, mentre que el 20 % que resta es distribueix entre d'altres comarques.

Fabricació de pneumàtics i cambres de cautxú

A Catalunya només hi ha una empresa dedicada a la producció de pneumàtics, Pirelli Neumáticos, amb domiciliació a Barcelona, però amb planta de producció situada a Manresa, capital del Bages. L'evolució més recent de Pirelli Neumáticos està marcada per una pèrdua constant d'ocupació al llarg dels primers anys d'aquesta dècada i que s'ha estabilitzat en bona part els dos darrers anys, i un creixement relatiu de la xifra de facturació l'any 1996, en sintonia amb la millora de l'activitat econòmica del país. L'any 1990 l'empresa ocupava mil nou-centes

persones, xifra que s'ha reduït fins a les mil tres-centes quaranta-cinc del 1996. Es tracta, per tant, d'una pèrdua de més de cinc-cents llocs de treball en només quatre anys.

Els exercicis amb una facturació més baixa són els que corresponen al 1992 i el 1993, amb facturacions de l'ordre dels vint-i-quatre mil milions de pessetes, un 40 % per sota de l'assolida l'any 1996. És evident, doncs, que l'evolució de les empreses d'aquest sector es troba estretament relacionada amb l'evolució del sector de l'automòbil i en sintonia amb els cicles econòmics del país.

Pirelli Neumáticos és, alhora, una empresa molt vinculada amb el mercat exterior. L'any 1994 l'empresa va exportar prop del 45 % de la facturació, que en xifres absolutes es tradueix en uns dotze mil milions de pessetes.

Pirelli Neumáticos està participada en la totalitat del capital per l'empresa Holding Pirelli Tyre Holding, situada a Holanda. De la mateixa manera, Pirelli Neumáticos participa la totalitat del capital de l'empresa filial espanyola Omnia Motor S.A., distribuïdora per a l'Estat Espanyol dels seus productes.

Principals empreses dedicades a la fabricació de cobertes i cambres
Any 1996. En milions de pessetes

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
Pirelli Neumáticos	Barcelona	1.345	32.931

Font: Fomento 30.000

Reconstrucció i recautxutatge de pneumàtics

Aquest sector inclou totes les empreses que orienten la seva activitat cap a la reparació total de pneumàtics. Es tracta d'un sector molt poc important a Catalunya, amb poques empreses i, alhora, de dimensions molt reduïdes; i no tan sols en l'àmbit català, sinó també per al conjunt de l'Estat Espanyol. D'entre les empreses més destacables podem esmentar Neumáticos Sabadell i Neumáticos Catalán. Neumáticos Sabadell es dedica a la reparació de cobertes i Neumáticos Catalán a la reparació i recautxutats de cobertes. Les respectives ocupacions i xifres de facturació mantenen una estabilitat relativa al llarg dels darrers anys, amb xifres d'exportació nul·les. No es detecta la presència de capital estranger.

Principals empreses dedicades al recautxutat i reparació de cobertes
Any 1996. En milions de pessetes

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
Neumáticos Sabadell	Sant Quirze del Vallès	26	790
Neumáticos Catalán	Barcelona	17	320

Font: Fomento 30.000

Fabricació d'altres productes de cautxú

Aquest subsector inclou, d'acord amb la classificació catalana d'activitats econòmiques, la fabricació d'altres productes de cautxú natural, sintètic o regenerat sense vulcanitzar, vulcanitzats o endurits: planxes, fulles, bandes, varetes, perfils; tubs, conductes i mànegues; cintes transportadores o de transmissió; articles de cautxú per a usos higiènics o farmacèutics com ara preservatius, tetines, bosses d'aigua calenta, etc.; peces de vestir de cautxú confeccionades per enganxada, costura o altres procediments; revestiments de cautxú per al terra; matèries tèxtils, fil i teixits engomats; fils i cordes de cautxú; anelles i juntes de cautxú; lletres i motlles de cautxú per imprimir i camises de cilindres d'impressió; i matalassos inflables de cautxú. Aquesta subclasse comprèn també la fabricació de materials per a la reparació d'articles de cautxú.

Les principals empreses que s'engloben sota aquest epígraf estan orientades a l'elaboració de components de l'automòbil a base de cautxú. Per tant, es tracta de productes com ara canonades, maniguets, perfils, modelats i corretges de transmissió. Algunes de les principals empreses són Vincke –fabricació de tubs flexibles de cautxú–, Gates Vulca, Dayco PTI, Draftex Ibérica, Manufactura de Caucho y Fibra, Asfaltex Auto, Pendelástica, Freudenberg Ibérica, Hergom i Ricardo Prehn. Totes aquestes empreses estan estretament vinculades amb la indústria de l'automòbil, a les quals subministren diferents articles i components elaborats a base de cautxú. L'evolució de les xifres de facturació d'aquestes empreses va molt lligada a l'evolució de la venda d'automòbils i, per tant, es troba igualment vinculada a l'evolució del clima econòmic. De la mateixa manera, l'elevada propensió a exportar d'aquestes empreses fa que els tipus de canvi sobrevalorats de la pesseta perjudiquin notablement les seves perspectives exportadores i, en definitiva, les possibilitats de facturació. Per tot plegat l'any 1992 marca el punt d'inflexió entre una fase prèvia de recessió relativa i una fase posterior de nou creixement de la facturació –sovint per increments de les xifres d'exportació– com també de l'ocupació creada. Aquest és, a tall d'exemple, el cas de Vincke i Gates Vulca, que l'any 1994 aconsegueixen incrementar les vendes respecte de l'any 1992 en un 30-50 %, en bona part a causa de l'increment de les exportacions que creixen en els mateixos anys de referència entre un 80 i un 120 %, respectivament. L'any 1994, la xifra d'exportacions d'aquestes dues empreses representa més del 50 % de la xifra de facturació.

Entre les altres empreses no vinculades al sector de l'automòbil, però igualment destacables, tenim la societat Laboratorios Hispano Ico, propietat de la multinacional britànica London International Group, i que s'orienta cap a l'elaboració de termòmetres, preservatius, xeringues, articles de puericultura, pantis de compressió i cosmètics. Aquest empresa, que té la planta de producció a la població de Rubí, ha adquirit al llarg de l'any 1996 una nova línia de profilàctics, per la qual cosa se situa com a líder en el mercat nacional a partir de la comercialització de les marques Durex i Androtex. El ventall de les empreses principals es completa amb Viros, dedicada a la fabricació d'articles de cautxú i plàstic per a la indústria farmacèutica, cosmètica i perfumeria; i Mutllo Beltech, dedicada a la producció de bandes transportadores i corretges de transmissió.

Pel que fa a la presència de capital estranger, cal dir que les quatre empreses més importants del sector estan totalment dominades per capital estranger. Vincke és propietat de Vincke Automotive, Gates Vulca és propietat de The Gates Rubber Company dels Estats Units, Dayco PTI és propietat de l'empresa del mateix nom situada a Itàlia, i Draftex Ibérica és propietat d'Atko SARL.

Principals empreses dedicades a la fabricació altres articles de cautxú
Any 1996. En milions de pessetes

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
Vincke	Palamós	620	6.659
Gates Vulca	Sant Just Desvern	547	9.250
Draftex Ibérica	Palau de Plegamans	500	5.050
Laboratorios Hispano Ico	Barcelona	373	6.360
Dayco PTI	Vilanova i la Geltrú	314	5.444
Manufactura de Caucho y Fibra	Cornellà de Llobregat	192	2.495
Pendelástica	Martorell	174	3.400
Freudenberg Ibérica, Telas sin Tejer	Parets del Vallès	150	2.200
Industrial Flexo	Sant Just Desvern	145	1.925
Asfaltex Auto	Barcelona	110	1.515
Mutllo Beltech	Barberà del Vallès	100	2.500
Vigar	Rubí	90	4.400
Industrias Auxiliares del Caucho	Sant Just Desvern	78	2.160
Viros	Badalona	62	810
Tucai	Barberà del Vallès	61	1.010
Hergom	Sant Boi de Llobregat	60	615
Ricardo Prehn	Sant Boi de Llobregat	58	680

Font: Fomento 30.000

4.11. Matèries plàstiques

Dins d'aquest sector s'inclou el conjunt d'empreses dedicades a la transformació de les matèries primeres plàstiques en productes que poden tenir com a destinació el mateix sector industrial com també el consum final. Destaca la fabricació de planxes, tubs, conductes i accessoris de canonada. Pertany també a aquest sector la fabricació d'articles d'envàs i embalatge com ara bosses, sacs, caixes, ampolles i similars, i la fabricació de matèries plàstiques per a la construcció com ara portes, finestres, persianes, dipòsits i altres similars associades a la construcció i que s'han produït, evidentment, a base de matèries primeres plàstiques. Finalment, s'inclouen en aquest sector articles que tenen com a destinació el consum final com és el cas d'estris de cuina, articles de tocador, peces d'il·luminació i altres accessoris, articles d'escriptori i d'ús escolar. En canvi, no corresponen a aquest sector les empreses dedicades a productes finals com ara calçat, elements òptics, mobiliari, matalassos, articles per a la pràctica de l'esport i joguines, malgrat que la seva producció hagi estat realitzada a base de plàstic.

En el sector dels transformats del plàstic domina la petita empresa. Certament, es tracta d'un dels sectors més atomitzats de tots els analitzats dins del conjunt de la indústria química. Els costos elevats de transport a causa de les característiques del plàstic, i el baix nivell de capitalització que cal per dur a terme la transformació de les matèries plàstiques –almenys en les peces injectades de més baixa qualitat tècnica–, són dues de les raons principals d'aquest fet.

Cal esmentar també que part d'aquesta indústria es troba integrada dins d'empreses que no estan directament vinculades al sector del plàstic. És el cas d'empreses de l'alimentació, de la perfumeria i d'altres sectors que precisen de la utilització d'envasos de plàstic com a suport del seu producte, i que n'integren la producció en la mateixa empresa.

El sector ocupa aproximadament vint-i-sis mil persones, i genera una producció total propera als quatre-cents mil milions de pessetes. Malgrat tot, la producció per ocupat és de les més baixes dins de la indústria química, en part per l'elevat nombre de petites empreses poc capitalitzades.

Macromagnituds en la fabricació de productes de matèries plàstiques
Anys 1993-1996. Xifres econòmiques en milions de pessetes. Ocupació en milers de persones

	1993	1994	1995	1996
Dades bàsiques				
Producció	291.077	349.893	412.751	452.492
Consum aparent	304.375	369.919	440518	474.424
Exportacions	45.440	57.558	69.293	81.829
Importacions	58.738	77.584	97.060	103.761
Saldo comercial	-13.298	-20.026	-27.767	-21.932
Taxa de cobertura (%)	77,4	74,2	71,4	78,9
% Exportació/Producció	15,6	16,5	16,8	18,1
% Importació/Consum	19,3	21,0	22,0	21,9
Ocupació (milers)	21,6	23,7	22,5	25,8
Participació en el sector (% sobre total químic)				
Producció	15,0	14,9	15,4	16,6
Consum aparent	13,5	13,4	13,9	14,8
Exportacions	10,7	10,8	10,6	11,4
Importacions	8,0	8,1	8,4	8,7
Ocupació	22,6	24,6	24,3	26,4

Font: IDESCAT

El sector no destaca per un grau elevat d'obertura a l'exterior, que se situa en un 18 %. No obstant això, i coincidint amb les devaluacions successives de la pesseta el sector ha guanyat en competitivitat, i com a conseqüència d'això es detecta una propensió cap a l'exportació. Ara bé, les exportacions, lluny de ser genèriques per al conjunt de productes, es concentren de forma important en el conjunt d'indústries auxiliars de l'automòbil, mentre que en d'altres tipus de productes de menor valor afegit la importància dels mercats exteriors és simplement molt baixa.

Pel que fa a la distribució del valor de la producció entre consum intermedi i valor afegit, cal indicar la pèrdua de pes del segon en benefici del primer entre els anys 1993 i 1995. D'aquesta manera es trenca la tendència dels sis anys anteriors, en bona part a causa de l'encariment que a nivell internacional s'ha produït en el cost de les matèries primeres, i que en molts casos no s'ha pogut traslladar en la seva totalitat als preus finals dels productes.

La localització d'aquest sector se centra novament en les quatre comarques del Barcelonès, el Baix Llobregat i el Vallès Oriental i Occidental; però amb uns percentatges inferiors als detectats en d'altres sectors de la indústria química. Aquestes quatre comarques concentren el 70 % dels empleats del sector, i la resta es distribueix entre la resta de comarques de Catalunya.

Fabricació de plaques, fulls, tubs i perfils de matèries plàstiques

Aquesta subclasse comprèn la fabricació de productes de matèries plàstiques com ara cintes autoadhesives, plaques, planxes, blocs, pel·lícules i làmines; i també la fabricació de tubs, conductes i mànegues de plàstic, i els seus accessoris. No s'hi inclou la fabricació de plàstics en les seves formes primàries, la fabricació d'elements òptics de plàstic ni la fabricació de matalassos de plàstic cel·lular no recobert.

Una de les empreses més significatives és Alkor Draka Ibérica, antiga Manufacturas de Hules, propietat del grup Solvay i dedicada a la producció de làmines de plàstic, conegudes amb el nom d'hules. En els dos darrers anys ha incrementat en quasi un 60 % la seva xifra de facturació, fet que afavorirà la supervivència de l'empresa després dels continuats problemes de viabilitat econòmica de principis de la dècada dels noranta.

Aiscondel Laminados, filial de l'empresa Aiscondel, s'orienta cap a la producció de laminats de plàstic. Miret Metzeler produeix planxes d'aïllament per a la construcció a base de poliuretà expandit. L'empresa Silvalac, dels Monjos del Penedès, s'orienta cap a la fabricació de pel·lícules, films i fundes de plàstic.

Pipelife Hispania, propietat del grup Solvay et Cie (Bèlgica), s'orienta bàsicament cap a la fabricació de canonades i altres elaborats de plàstic, d'ús en el sector de la construcció.

La resta d'empreses orienten les activitats productives cap a la fabricació de diferents components plàstics com ara perfils de frigorífics, tubs de gasolina, laminats de pressió i d'altres més diversos.

Principals empreses dedicades a la fabricació de plaques, fulls, tubs i perfils de matèries plàstiques

Any 1996. En milions de pessetes

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
Alkor Draka Ibérica	Sant Celoni	284	6.660
Aiscondel Laminados	Cerdanyola del Vallès	180	3.330
Silvalac	Els Monjos del Penedès	136	7.450
Pipelife Hispania	Granollers	120	3.840
Galvarplast Ibérica	Polinyà	109	1.900
Miret Metzeler	Vilafranca del Penedès	105	2.260
Industrias Plásticas de Extrus	Barberà del Vallès	95	1.360
Polinter	Montcada i Reixac	93	910
Ollearis	Martorelles	77	697
Durion	Sant Fost Campsentelles	62	2.550
Owens Corning Tubs	Camarles	56	636
Uponor Resiplast	Cornellà de Llobregat	55	1.700

Font: Fomento 30.000

Fabricació d'envasos i embalatges de matèries plàstiques

Aquest sector d'activitat abraça la fabricació d'articles d'envasament i embalatge de matèries plàstiques com ara bosses, sacs, caixes, calaixos, bidons, ampolles i altres de similars.

La principal empresa del sector és Industrias Metálicas Castelló, dedicada a la fabricació d'envasos de plàstic, i de metall i plàstic, per a les indústries de la cosmètica, la perfumeria i la farmàcia. La seva plantilla s'ha reduït en un 15 % al llarg dels dos darrers anys. Si Industrias Metálicas Castelló s'orienta cap a la fabricació d'envasos que en darrer terme van dirigits al consumidor final, en el cas de Reyde la fabricació bàsica és d'envasos de plàstic per a ús industrial. La plantilla s'ha estabilitzat al voltant de 150 empleats, després d'uns anys de pèrdua continuada de llocs de treball.

El cas de Rexpak és similar ja que en els primers quatre anys de la dècada dels noranta va reduir la plantilla en més d'un 50 %; posteriorment s'ha estabilitzat també al voltant dels 150 empleats. Rexpak fabrica envasos de plàstic, i és propietat de Carnaud Metalbox.

La propensió als mercats exteriors és molt variable en funció de les empreses. Malgrat tot, podem dir que és un sector amb una significativa propensió a vendre a l'exterior, amb casos absolutament extrems com el de l'empresa Plasbox, que fabrica caixes de doble paret i amb una exportació total que representa quasi el 90 % de la facturació de l'empresa.

La presència de capital estranger és molt elevada. De les deu empreses que apareixen en el quadre següent, un mínim de sis estan participades totalment o parcialment per societats forànies. Són concretament Rexpak (100 % del capital), Sidaw Packaging Soplaril (100 %), Tubcor (67 %), Alpla Ibérica (50 %), Sealid Air España (100 %) i Allibert (99 %).

Principals empreses dedicades a la fabricació d'envasos i embalatges de matèries plàstiques

Any 1996. En milions de pessetes

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
Industrias Metálicas Castelló	Barcelona	196	2.869
Reyde	Sant Boi de Llobregat	160	5.880
Rexpak	Santa Perpètua de Mogoda	150	1.570
Sidaw Packaging Soplaril	Barcelona	135	3.500
Tubcor	Vilafranca del Penedès	106	675
Domingo Pascual Carbó	Llagostera	102	1.340
Alpla Ibérica	Les Franqueses del Vallès	100	1.920
Sealed Air España	Abrera	95	2.302
Allibert	Palau de Plegamans	90	2.100
Plasbox	Santa Margarida i els Monjos	76	777

Font: Fomento 30.000

Fabricació de productes de matèries plàstiques per a la construcció

Aquí s'inclouen les activitats relacionades amb la fabricació de productes de matèries plàstiques per a la construcció i les construccions prefabricades de plàstic. Entre els materials de plàstic per a la construcció es consideren productes com per exemple portes, finestres, marcs, tancaments, persianes, sòcols; tancs i dipòsits; revestiments de plàstic per a terres, parets o sostres; i articles de plàstic d'ús sanitari com ara banyeres, plats de dutxa, lavabos i tasses de wàter.

Poliglás és la principal empresa d'aquest sector. La seva activitat s'orienta cap a producció d'articles a base de matèries primeres plàstiques, fibra de vidre i materials aïllants. Uralita, amb divisions en el camp de la química, de les canonades, i els aïllants, n'és l'empresa matriu. Alhora, Poliglás té participació en d'altres societats nacionals i forànies orientades a l'aïllament en el sector de la construcció. Entre aquestes destaca, a més de les tres societats que té a França, Itàlia i Alemanya, la participació a Plásticos Espumados, dedicada a la fabricació d'aïllaments tèrmics per al sector de la construcció amb plantes de producció al Pla de Santa Maria (Tarragona) i a Leipzig (Alemanya). La plantilla s'ha mantingut en els darrers anys, si bé la facturació de l'empresa quasi s'ha doblat entre l'any 1994 i el 1996.

Principals empreses dedicades a la fabricació de productes de matèries plàstiques per a la construcció

Any 1996. En milions de pessetes

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
Poliglás	Barberà del Vallès	315	13.350
Plásticos Espumados	Pla de Santa Maria	37	1.768
Truplast España	Barcelona	32	845

Font: Fomento 30.000

Fabricació d'altres productes de matèries plàstiques

Aquest subsector agrupa la fabricació de productes diversos elaborats a base de matèries primeres plàstiques i altres peces tècniques. La fabricació de peces tècniques es refereix a la fabricació de matèries plàstiques per compte d'altri, seguint les especificacions del contractista. S'inclou també en aquest sector la fabricació de serveis de taula, utillatge de cuina i articles de tocador, de plàstic; la fabricació de productes de plàstic diversos: cascs de seguretat per a treball o esport i gorres de plàstic; aïllaments, peces per a làmpades i accessoris d'il·luminació, articles d'escriptori i per a ús escolar, guarniments per a mobles, cintes transportadores i de transmissió de plàstic; i finalment peces i complements de vestir de plàstic.

Aquest subsector es caracteritza, d'una banda, per la presència d'un nombre reduït d'empreses de gran dimensió, orientades a la fabricació de peces tècniques amb matèries plàstiques per al sector de l'automòbil. D'altra banda, hi ha un nombre molt elevat d'empreses de dimensions reduïdes que fabriquen algun producte de plàstic d'ús final, i d'altres que produeixen peces tècniques per a empreses específiques, com a resultat d'un procés habitual de subcontractació d'aquestes tasques. En el quadre següent s'han recollit les tretze empreses més importants en plantilla, de les quals almenys nou estan vinculades parcialment o exclusivament amb el sector de l'automòbil.

Peguform Ibérica, Dynamit Nobel Industrial i Zanini Auto Grup són les tres empreses principals, i totes es troben vinculades al sector de l'automòbil. D'igual forma, Peguform i Dynamit estan participades per capital estranger, alemany concretament en els dos casos. Així mateix, les dues empreses s'han iniciat en l'obertura cap a l'exterior: en el cas de Peguform es realitza per la via de la inversió directa en les instal·lacions al Brasil; Dynamit ha optat per un volum creixent d'exportacions. Les altres empreses vinculades totalment o parcialment amb el sector de l'automòbil són Componentes Automóvil Reydel, Industrias Plásticas Trilla, ITW España i Industria Española del Poliéter.

Monturas és la primera empresa per dimensió del sector no directament associada al sector de l'automòbil. Monturas s'orienta concretament cap a la fabricació de bombes polvoritzadores i dosificadores, vàlvules per aerosols i pistoles polvoritzadores. L'empresa no ha experimentat alteracions sensibles en les dades econòmiques dels darrers anys, amb una plantilla propera als tres-cents empleats i una facturació a l'entorn dels cinc mil milions. Monturas S.A. és propietat de l'empresa nord-americana Calmar Dispensing Systems. D'altra banda tenim Industrias Rehau, que, a més de diverses peces per al sector de l'automòbil, també fabrica peces de plàstic per a mobles i electrodomèstics de línia blanca.

En el terreny de la producció d'articles domèstics a base de matèries plàstiques la principal empresa és Plásticos Ta Tay. Aquesta empresa produeix tant elements d'utillatge domèstic com també per a la jardineria o sanitaris. En els darrers anys ha iniciat una estratègia d'expansió cap al mercat llatinoamericà.

Principals empreses dedicades a la fabricació d'altres productes de matèries plàstiques
Any 1996. En milions de pessetes

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
Peguform Ibérica	Polinyà	1.144	25.773
Dynamit Nobel Industrial	Sant Andreu de la Barca	670	15.703
Zanini Auto Grup	Parets del Vallès	420	7.300
Industrias Rehau	Castelldefels	315	5.555
Monturas	Barcelona	287	4.075
Componentes Automóvil Reydel	Sant Just Desvern	282	6.470
Intermas Nets	Cardedeu	253	5.000
Industrias Plásticas Trilla	Ripollet	230	2.950
Plásticos Ta Tay	Montornès del Vallès	202	3.595
ITW España	Les Franqueses del Vallès	185	7.388
Complementos Sanitarios	Gavà	180	3.200
Industria Española del Poliéster	Polinyà	175	4.540
Campos 1925	Polinyà	140	2.000

Font: Fomento 30.000

4.12. Paper i cartró

Aquest epígraf econòmic comprèn tant el conjunt d'activitats econòmiques encaminades a la producció de pasta de paper, com aquelles activitats que tenen com a finalitat la fabricació de paper i cartró per a un tractament industrial posterior com és el cas de la fabricació de paper arrissat o plegat, la fabricació de paper premsa i altres papers d'edició o escriptura, la fabricació de cartronet, la fabricació de buata de cel·lulosa i bandes de fibres de cel·lulosa. Per contra, no inclou la fabricació de cartró ondulat ni la fabricació d'articles de paper i cartró.

La indústria del paper passa sistemàticament per períodes cíclics d'expansió i recessió. Així, els tres primers anys de la dècada dels 90 van ser uns anys de forta crisi; mentre que l'any 1994 i part del 1995 van ser anys de recuperació. La segona part del 1995 i tot el 1996 va ser novament un període de crisi, i el sector, finalment, es va recuperar l'any 1997. Aquests dos darrers anys de crisi han coincidit amb un període en el qual el preu de la pasta de paper va assolir nivells molt alts, fet que ha incentivat l'obertura de noves fàbriques o la reobertura de fàbriques que havien tancat quan el preu de mercat de la pasta de paper era molt baix. La generació d'una oferta afegida ha provocat finalment una forta caiguda dels preus, que a hores d'ara obre noves expectatives a les empreses del sector.

Entre els anys 1993 i 1995 el sector gairebé va doblar la xifra de facturació, circumstància que es va veure reforçada pel preu elevat de les matèries primeres utilitzades, mentre que el 1996 la producció total, en pessetes, ha caigut un 7,5 %.

Macromagnituds en la fabricació de pasta paper, paper i cartró
Anys 1993-1996. Xifres econòmiques en milions de pessetes. Ocupació en milers de persones

	1993	1994	1995	1996
Dades bàsiques				
Producció	84.954	128.272	160.853	150.242
Consum aparent	118.653	182.264	219.146	198.370
Exportacions	29.221	39.470	55.334	49.252
Importacions	62.920	93.462	113.627	97.380
Saldo comercial	-33.699	-53.992	-58.293	-48.128
Taxa de cobertura (%)	46,4	42,2	48,7	50,6
% Exportació/Producció	34,4	30,8	34,4	32,8
% Importació/Consum	53,0	51,3	51,8	49,1
Ocupació (milers)	4,9	5,1	5,0	5,3
Participació en el sector (% sobre total químic)				
Producció	4,4	5,5	6,0	5,5
Consum aparent	5,4	6,6	6,9	6,2
Exportacions	6,9	7,4	8,5	6,9
Importacions	8,6	9,8	9,9	8,2
Ocupació	5,2	5,3	5,4	5,4

Font: IDESCAT

L'obertura a l'exterior és força elevada i resulta superior a la mitjana de la indústria química, amb empreses que realitzen elevats nivells d'exportació en virtut de les particulars característiques del producte. Pel que fa a les importacions, cal dir que inclouen una part important de pasta de paper, ja que Catalunya n'és deficitària.

L'ocupació que es deriva del sector del paper i el cartró és d'uns cinc mil llocs de treball; xifra que representa un 5,5 % de l'ocupació total del sector químic.

L'evolució econòmica de la indústria del paper és molt cíclica. Les fortes variacions de preu que es produeixen en el mercat de la pasta de paper provoquen l'alternança entre beneficis i pèrdues a les empreses que s'hi dediquen. El fet s'explica per les grans dimensions de les fàbriques de pasta de paper que, en funció de si estan actives o no, provoquen fortes variacions en el nivell de producció –fins al punt que alternen situacions d'escassetat amb situacions de sobrecapacitat. Entre les fàbriques de pasta de paper fins i tot arriba a ser habitual el tancament de les instal·lacions en moments de preus baixos per tornar-les a obrir quan han millorat. Aquest fet té repercussions intenses en el resultat d'explotació d'aquestes empreses.

Convé remarcar, també, la utilització creixent del paper reciclat en les diferents produccions, i que esdevé un substitut directe de la fibra de cel·lulosa procedent dels arbres. Es considera que a Catalunya el 70 % de la pasta de paper prové de paper reciclat, mentre que només el 30 % que resta és de fibra cel·lulosa d'arbres –majoritàriament importada de l'exterior.

La comarca de l'Alt Camp és una de les que presenten un percentatge més alt d'ocupats que depenen de la indústria del paper. Bona part dels llocs de treball d'aquesta comarca ho són a la Riba, població que, per les seves característiques geogràfiques, ha concentrat un bon nombre d'empreses dedicades a la indústria del paper. Entre les empreses més representatives cal esmentar Gomà Camps S.A., amb més de 200 empleats. Valls, d'altra banda, és la segona població de l'Alt Camp que concentra un conjunt d'empreses lligades al sector paperer des del punt de vista de la transformació de la pasta en paper o cartronet.

A la comarca de l'Alt Penedès destaca la presència de la Papelera Noya S.A., situada a Torrelavit i que amb prop de 150 empleats és una de les principals empreses de la comarca juntament amb Guarro Casas S.A. Aquesta darrera empresa, situada a la població de Gelida és, amb més de 400 empleats, la més gran del conjunt de la indústria paperera en aquesta comarca. Sant Pere de Riudebitlles és una població de l'Alt Penedès que cal tenir present, ja que s'hi situen diverses empreses de menor dimensió.

Finalment, cal esmentar la importància del sector en dues poblacions més, una de l'Anoia i l'altre del Gironès. A l'Anoia trobem dues empreses d'una certa dimensió com són Miquel Costa y Miquel, i J. Vilaseca, totes dues situades a Capellades –una altra de les poblacions de Catalunya amb un nombre destacat d'empreses del sector.

La principal empresa del sector, Torras Papel, es troba a la comarca del Gironès, concretament a la població de Sarrià de Ter. A prop de Sarrià de Ter, i en la mateixa comarca, trobem S. Torras Domènech, a Flaçà.

En el sector de la pasta de paper, i la fabricació de paper i cartró es combina la presència de grans empreses amb la petita i mitjana empresa. La paperera Sarrió pot considerar-se la principal empresa del sector a Catalunya, si bé part de la producció es realitza en la planta situada a la població d'Almazán (Sòria). En el darrer any va traslladar la seu social de l'empresa a Barcelona, fins aleshores ubicada a la població de Pamplona. Sarrió s'orienta cap a la fabricació de cartronet d'embalatge, i té previst un pla d'inversió d'uns 13.000 milions en projectes orientats a l'increment de la producció i la implantació de plantes de cogeneració. A més de les dues plantes de producció ja esmentades, l'empresa té tres plantes més a Itàlia i una altra a Eslovènia.

D'altra banda, les societats Torras Papel i Sarriopapel y Celulosa són el resultat de dividir l'antiga societat Torraspapel en les dues esmentades societats. Torras Papel, amb més de mil cinc-cents empleats, va aconseguir recuperar el seu compte d'explotació l'any 1995, que fins aleshores presentava nombres vermells de forma continuada. El fet és molt positiu en la mesura que pot aclarir les perspectives de futur d'aquesta empresa després d'haver-se donat per quasi segura la sortida del grup inversionista kuwaitià KIO. El que de moment sembla més definitiu és la decisió de Torras Papel de tancar la producció de pasta de cel·lulosa a Sarrià de Ter, que fins a l'actualitat representava l'única gran instal·lació de pasta de paper en funcionament a Catalunya. Aquest tancament juga en benefici de les instal·lacions que la mateixa empresa té a

Saragossa, que poden ser ampliades en els propers anys. A més de la planta de Saragossa, l'empresa té també instal·lacions a les poblacions de Motril i Algesires.

Sarriopapel y Celulosa es dedica a la fabricació de papers especials a la factoria de Leiza. Aquest darrera empresa, que genera una ocupació de 1.500 llocs de treball i que l'any 1996 va assolir una facturació superior als 45.000 milions de pessetes, comparteix la seu central amb Torras Papel, a la ciutat de Barcelona.

La factoria de pasta de paper d'EPPIC (European Paper Packaging Investment Corporation, antiga INPACSA) a Balaguer, tancada des de l'any 1993, i considerada la principal fàbrica de pasta de cel·lulosa de Catalunya, pot tornar a entrar en funcionament si finalment es produeix l'entrada de capital de l'empresa Dynamis d'origen canadenc, i se solucionen els problemes judicials que té pendents l'antiga EPPIC.

L'empresa Miquel y Costa & Miquel és una de les altres empreses que cal destacar, especialitzada en la producció de papers fins especials, bàsicament per a cigarretes. Amb més de sis-cents empleats esdevé una de les empreses importants dins del sector. L'evolució recent en nombre d'ocupats i xifra de facturació és, per a les principals empreses del sector, força estable. La dada més negativa ha estat la pèrdua d'ocupació que s'ha derivat de les etapes d'inestabilitat per les quals ha passat Torras Papel, amb una pèrdua de més de 800 llocs de treball en només tres anys. D'altres empreses com ara Miquel y Costas & Miquel, Jamont Tisú, Guarro Casas o Gomà-Camps o bé mantenen el nivell d'ocupació o fins i tot l'augmenten.

La capacitat exportadora de les principals empreses del sector se situa en taxes d'obertura molt per sobre de les identificades a nivell global. Torras Papel va realitzar unes exportacions l'any 1994 superiors als setze mil milions de pessetes, xifra que representa més del 30 % de la seva facturació. En el cas de Miquel y Costas & Miquel les exportacions arriben a suposar quasi el 70 % de la facturació.

La presència de capital estranger entre les indústries del paper i el cartró és important entre les empreses més grans del sector, si bé possiblement molt inferior a la detectada en d'altres sectors de la indústria química. Entre les empreses més importants tenim Sarrió, de la qual n'és soci majoritari el grup Saffa, d'Itàlia. Torras Papel, controlada pel Grupo Torras del qual, alhora, el grup kuwaitià KIO és un dels seus principals accionistes. No és el cas de Miquel y Costas & Miquel, de capital espanyol al 100 %. D'altres empreses participades són Jamont Tisú, propietat de J. A. Mont N. V. d'Holanda; Alier, participada en un 30 % per Patria Paper & Zellstoff d'Àustria; Guarro Casas, participada en un 98 % pel Grup Awa mitjançant la participació de Papeteries Canson Montgolfier de França; o, finalment, Enso Española, dedicada a la producció de cartronet litogràfic per a envasos alimentaris i farmacèutics, i que és propietat d'Enso-Gutzeit de Finlàndia. En la resta d'empreses no es detecta la presència de capital estranger, sinó que hi predomina l'empresa familiar.

Principals empreses de la indústria del paper i el cartró
Any 1996. En milions de pessetes

Empresa	Població	Plantilla	Facturació
Sarrio[1]	El Prat de Llobregat	1.882	56.015
Sarriopapel y Celulosa[2]	Barcelona	1.549	45.364
Torras Papel[3]	Barcelona	1.494	54.541
Miquel y Costas & Miquel	Barcelona	637	13.814
Guarro Casas	Gelida	405	9.140
Jamont Tisú[4]	Sant Joan Despí	374	20.170
Enso Española[5]	Castellbisbal	333	14.863
Manipulados Marpo	Puigpelat	220	10.600
Gomà Camps	La Riba	208	8.365
S. Torras Doménech	Barcelona	206	8.860
Alier	Barcelona	193	7.400
J. Vilaseca	Barcelona	169	4.504
Papelera Noya	Torrelavit	125	6.060

Nota: 1) Planta de producció al Prat de Llobregat i Almazán. 2) Plantes de producció a Leiza. 3) Plantes de producció a Sarrià de Ter, Saragossa, Motril i Algesires. 4) Antiga Sarrió Tisú. 5) Antiga Tampella Española.

Font: Fomento 30.000

Coordina

Generalitat de Catalunya
Departament d'Indústria, Comerç i Turisme

ISBN 84-393-4761-8